

Svanhild Hagen

Et bibliotek til begjær

Hvordan lage gode utstillinger i biblioteket?

Masteroppgave i bibliotek- og informasjonsvitenskap

Høgskolen i Oslo, Avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsvitenskap

SAMMENDRAG

Folkebibliotekene har tradisjonelt blitt sett på som kjedelige og lite spennende boksamlinger hvor man kun har sett hyller på hyller med bokrygger. Jeg ønsket å bruke denne oppgaven til å vise at det både er mange grunner og mange muligheter for bibliotekene til å synliggjøre samlingene sine.

Problemstillingen var:

Hva er en bokutstilling i folkebibliotek? Hva kjennetegner den gode utstillingen, hva bør vektlegges når bøker stilles ut, og hvordan lager man den gode utstillingen?

Jeg brukte tre metoder i kombinasjon for å finne svar på problemstillingen: Teori og faglitteratur om emnet, intervjuer samt egen erfaring og vurdering.

Både faglitteraturen og intervjuene viste at fronteksponeringer og utstillinger er en viktig del av formidlingsarbeidet i bibliotekene. Det er imidlertid nødvendig med en basiskompetanse i utstillingsarbeid blant de bibliotekansatte for å kunne lage utstillinger og eksponeringer med et visst profesjonelt preg. Det var en utbredt oppfatning at bibliotekene med fordel kan redusere på antall bøker i samlingen for å frigjøre plass til fronteksponeringer og utstillinger.

God planlegging og edruelige evalueringer er også suksesskriterier for gode utstillinger.

Høgskolen i Oslo, Avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsvitenskap

Oslo 2011

INNHOLDSFORTEGNELSE

SAMMENDRAG	2
1. INNLEDNING	6
1.1. Avgrensninger	7
1.2. Egen motivasjon	7
1.3. Problemstilling	8
2. METODE	9
2.1. Oppgavens struktur	9
3. KULTURPOLITISKE DOKUMENTER	11
3.1. Folkebibliotekloven	11
3.2. St.meld. nr. 48 (2003) Kulturpolitikk fram mot 2014	11
3.3. Bibliotekreform 2014	12
3.3.1. Formidling	12
3.3.2. Kompetanse	13
3.3.3. Lokalisering	13
3.3.4. Bokmarkedet	14
3.3.5. Utstillinger	14
4. FORMIDLING	15
5. UTSTILLINGER I BIBLIOTEK – DEFINISJONER OG KATEGORIER	19
5.1. Hva er en utstilling?	19
5.2. Kategorier utstillinger	19
5.2.1. Fronteksponeringer	20
5.2.2. Punktutstillinger	20
5.2.3. Plukkutstillinger	20
5.2.4. Temautstillinger	21
5.2.5. Hot Spot	21
6. FAGLITTERATUR	22
6.1. Leserveiledning	22
6.1.1. Ross, McKechnie og Rothbauer (2006)	22
5.1.2. Ross og Chelton (2001)	24
5.1.3. Saricks (2005)	25
6.2. Kulturmarkedet	27

6.2.1.	Produkt	27
6.2.2.	Kostnad.....	28
6.2.3.	Sted.....	28
6.2.4.	Markedsføring	29
6.3.	Utstillinger.....	30
6.3.1.	Brown og Power (2006)	30
6.3.2.	Tveit (2004).....	35
6.3.3.	Mauseth (1999)	36
7.	INTERVJUENE	39
7.1.	Marianne Bøe Jervell, Deichmanske bibliotek hovedbiblioteket.....	39
7.2.	Päivi Särkelä, Lambertseter filial Deichmanske bibliotek	41
7.3.	Kvinnelig låner	43
7.4.	Mona Ekelund, Østfold fylkesbibliotek.....	45
7.5.	Marit Kopstad, BS Eurobib AS	48
8.	KVALITET	49
8.1.	Utstillingens kvalitet.....	49
8.2.	Litteraturens kvalitet	50
9.	HVORDAN LAGE GODE BOKUTSTILLINGER I FOLKEBIBLIOTEK	52
9.1.	Utstillingens funksjon	52
9.2.	Fasene i utstillingsarbeidet	52
9.2.1.	Analyse.....	52
9.2.2.	Planlegging.....	53
9.2.2.1.	Skrevne planer for utstillingsaktiviteter	53
9.2.2.2.	Formål	53
9.2.2.3.	Ressursbehov	54
9.2.3.	Gjennomføring	59
9.2.3.1.	Fronteksponeringer	60
9.2.3.2.	Punktutstillinger	61
9.2.3.3.	Plukkutstillinger	62
9.2.3.4.	Temautstillinger	63
9.2.3.5.	Hot Spot	64
9.2.3.6.	Generelle tips og idéer	64
9.2.4.	Evaluering	68

10.	KOMPETANSEUTVIKLING	70
11.	SAMMENDRAG	72
12.	LITTERATURLISTE	74
	VEDLEGG 1 – intervju med Marianne Bøe Jervell	76
	VEDLEGG 2 – intervju med Päivi Särkelä	79
	VEDLEGG 3 – intervju med kvinnelig låner.....	83
	VEDLEGG 4 – intervju med Mona Ekelund	86
	VEDLEGG 5 – handlingsplan Deichmanske bibliotek.....	91
	VEDLEGG 6 – handlingsplan Lambertseter filial	105

1. INNLEDNING

Tradisjonelt har folkebiblioteket vært et sted hvor man finner et stort utvalg av litteratur, både skjønn- og faglitteratur. Her er det store samlinger av gamle og nye bøker, og i de siste tiårene har også andre medietyper blitt en viktig del av folkebibliotekenes samlinger. Lydbøkene kom tidlig som et naturlig supplement til de trykte bøkene, og i dag har musikk, video og dataspill en naturlig plass i folkebiblioteksamlingene. Uansett medietype er det viktig at bibliotekene driver med formidling, slik at publikum blir oppmerksom på den rikholdige mediesamlingen.

Formidling i biblioteket kan skje på ulike måter. Ofte skjer formidlingen som en samtale mellom bibliotekar og låner, hvor låneren ber om hjelp eller veiledning til å finne en passende bok. Det er heller ikke uvanlig at bibliotekaren forteller om bøker til en gruppe mennesker som er samlet i biblioteket. Den typen formidling som jeg skal gå nærmere inn på i denne oppgaven er imidlertid bokutstillinger.

I en noe spissformulert kronikk med tittelen ”Biblioteket i krise” som stod i Aftenposten nylig, setter Vetle Lid Larssen (2011) spørsmålsteget ved bibliotekenes framtidige funksjon. Kronikken omhandler ikke utstillinger spesifikt, men mer hvilken rolle bibliotekene, i kronikken eksemplifisert med nye Deichman i Bjørvika, skal ha i framtida:

I det nye «kildeuniverset» som nå skal reise seg i Bjørvika, fremstår ordene «bibliotek» og «bøker» som lik man aller nådigst sleper med seg i lasten på vei mot det nye brukerstyrte utopia; en bygning som inneholder alt: områder hvor barna kan «krabbe, kripe, gjemme, skli, sitte, ligge», hvor bibliotekarene er blitt «fortellere, skuespillere, kuratorer, møteledere», hvor «gulvflater kan aktiviseres, vegger kan være skjermer, tak kan kommunisere». Et hus med egne rom og tjenester for «adspredelse, dialog og kommunikasjon», serveringssteder med «attraksjonsskapende elementer», «butikk, nyhetslounge, sponsoravtaler og unike designkvaliteter». En institusjon «som til enhver tid tar i bruk nye teknologiske fremskritt», er blant «de 10 best besøkte folkebibliotek i Europa», «entusiastisk, endringsfokuseret og effektiv». Ja, et sted hvor bøkene er med for «å skape atmosfære av gjenkjennelighet og ivareta kravet om at rommene får en bibliotekatmosfære» (Larssen 2011).

Larssen avslutter kronikken med å spørre om hvem som skal forsvare lesningen i dette landet hvis bibliotekene selv ikke gjør det. Uttalelsene har vakt oppsikt og har resultert i til dels heftige diskusjoner i bibliotekmiljøet i Norge, noe som antakelig også har vært forfatterens intensjon. Vetle Lid Larssen frykter at biblioteket i Bjørvika skal bli et opplevelsessenter, og at bøkene nærmest blir brukt som et alibi for å kunne kalle Deichman et bibliotek. Han går så langt som til å kalle bøkene og biblioteket ”lik i lasten” på veien mot Utopia. Han setter altså søkelyset på en av grunnpilarene i biblioteket, nemlig bøkene. Han mener at bøkene er

bibliotekenes arvesølv, og frykter at bøkene skal bli borte blant alle andre opplevelser vi vil få i det framtidige biblioteket.

1.1. Avgrensninger

Det finnes ulike typer utstillinger. Mange bibliotek samarbeider med kunstnere eller organisasjoner, og stiller lokaler disponible for eksterne utstillere. Dette kan være maleriutstillinger eller utstillinger med for eksempel lokalhistorisk, håndverksmessig eller musikalsk tilsnitt. Nettutstillinger er også en formidlingsform de fleste folkebibliotek benytter seg av i dag, men dette er et så vidt område at det hadde fortjent en egen studie. Jeg vil derfor konsentrere meg om bibliotekenes utstillinger av *eget fysisk materiale*. I en tid hvor bibliotekenes samlinger består av mange medietyper, velger jeg å avgrense oppgaven til å omfatte utstillinger av *bøker*. Jeg velger å begrense oppgaven til å omfatte bokutstillinger i *voksenavdelingen* i biblioteket, da barneavdelingene ofte benytter utstillingsmateriale spesielt beregnet på og designet for barn, gjerne med store figurer eller andre blikkfang som barna lett kjenner igjen fra eksempelvis barnelitteratur eller fjernsynsserier.

Det finnes mange kommersielle aktører, både norske og utenlandske, som selger innredninger og utstillingsmateriell spesialberegnet på bibliotek, men jeg ønsker ikke å gjøre denne oppgaven til en reklame for firmaer i den bransjen. Jeg vil heller at den ”vanlige” bibliotekar, som i hverdagen ofte stiller med knappe ressurser, skal føle at han får gode, enkle og overkommelige råd med på veien når det skal lages utstillinger. Det er imidlertid ett firma som blir omtalt i intervjuene, og som jeg vil nevne spesielt: det engelske firmaet Opening the Book (2011). Dette er en stor aktør på bibliotekmarkedet, og de selger både innredninger og hjelpemidler beregnet på bibliotek. Lederen Rachel van Riel driver utstrakt kursvirksomhet med det formål å gjøre bibliotekene mer attraktive og tilgjengelige. For de som er interessert i mer informasjon, ligger lenken til deres hjemmeside i litteraturlista.

1.2. Egen motivasjon

Jeg har i en årrekke arbeidet i bokhandel hvor jeg har vært med og utviklet utstillinger, både temporære utstillinger basert på aktualiteter og nyheter, og vindusutstillinger med noe lenger levetid. Gjennom dette arbeidet har jeg sett hvilken effekt gode utstillinger og gjennomtenkt presentasjon av vareutvalget har.

Nå er jeg ansatt som bibliotekar ved et av landets fengsler. Et fengselsbibliotek er et folkebibliotek i miniatyr, men mekanismene med bruk av utstillinger og presentasjoner er de samme uavhengig av størrelsen på biblioteket. Lese- og skrivevansker er problemer mange innsatte i fengsler sliter med, og dette aspektet er en ekstra motiverende faktor når jeg presenterer bøker og lager utstillinger.

Gjennom hele oppgaven vil jeg bruke egne erfaringer samt observasjoner fra besøk i ulike bibliotek som grunnlag for å analysere og drøfte stoff både fra faglitteraturen og intervjuene. Jeg vil også dokumentere og eksemplifisere ved å supplere med billedmateriale. Jeg har vært på besøk i flere bibliotek og gjort observasjoner og tatt bilder; ikke bare i de to Deichman-avdelingene hvor jeg intervjuet bibliotekarer.

Jeg vil også bruke egen arbeidserfaring, både fra bokhandel og bibliotek, som bakteppe for mine drøftinger.

1.3. Problemstilling

På bakgrunn av hva jeg ønsker å undersøke i oppgaven har jeg valgt følgende problemstilling:

Hva er en bokutstilling i folkebibliotek? Hva kjennetegner den gode utstillingen, hva bør vektlegges når bøker stilles ut, og hvordan lager man den gode utstillingen?

Med bakgrunn i de undersøkelser og analyser jeg utfører, basert på faglitteratur, intervjuer samt egne observasjoner og erfaringer ønsker jeg at denne masteroppgaven skal gi ny og mer samlet kunnskap om bokutstillinger i bibliotek. I tillegg håper jeg oppgaven kan bli et nyttig bidrag til bibliotekarer og annet bibliotekpersonell som føler de trenger praktiske og grunnleggende basiskunnskaper for å kunne lage utstillinger. I hverdagen er det lett å bli husblind, og jeg håper at bibliotekarer kan se på sitt eget bibliotek med nye øyne og tenke ”hva kan jeg gjøre i *mitt* bibliotek for å stille ut bøkene på en bedre måte enn før?”

Lesere av denne oppgaven som kun er interessert i gode råd når det gjelder utstillinger, kan gå direkte til kapittel 9. Det er dette kapitlet som inneholder praktiske forslag til hvordan man kan lage gode bokutstillinger.

2. METODE

For å finne svar på problemstillingens spørsmål bruker jeg tre metoder i kombinasjon; litteraturgjennomgang, intervjuer og egen erfaring. Grunnen til at jeg mener disse tre metodene til sammen vil være det beste redskapet for å besvare oppgaven er følgende:

- Litteraturgjennomgangen gjør at jeg får samlet kunnskap fra tidligere forskning og faglitteratur på området
- Intervjuene gir innspill og erfaringer både fra personer i fagmiljøet som til daglig arbeider med utstillinger, samt fra en låner som opplever utstillinger fra et brukerperspektiv
- Egne erfaringer, observasjoner og inntrykk mener jeg er en forutsetning for analyse og drøftinger i en så vidt praktisk oppgave

2.1. Oppgavens struktur

Først i oppgaven viser jeg til kulturpolitiske dokumenter som er relevante i forhold til problemstillingen. Jeg har i hovedsak brukt St.meld. nr. 48 (2003), også kalt *Kulturpolitikk fram mot 2014*, samt den todelte *Bibliotekreform 2014* (ABM-skrift nr. 30 2006) ; (ABM-skrift nr. 31 2006). Disse dokumentene inneholder interessant og aktuelt stoff når det gjelder litteraturformidling og utstillingsvirksomhet i folkebibliotek, og det legges føringer for hvorfor og hvordan litteraturformidling skal gjennomføres. Innholdet i *Bibliotekreform 2014* er såpass omfattende at jeg velger å foreta en inndeling i emner for å gjøre materialet mer oversiktlig.

Kapittel 4 er viet formidling. Utstillinger er en form for formidling, så jeg utdyper nærmere hva begrepet formidling innebærer. Her gir spesielt artikkelen ”Luk op for skønlitteraturen” av Jens Thorhaug (1989) verdifull bakgrunn. Thorhauges artikkel ble publisert så langt tilbake som i 1989, men mye av tankegangen hans er like aktuell for folkebibliotekene i dag som den gang. Videre i kapittel 4 ser jeg på samlingsutvikling, og hvilke nære bånd det er mellom planer for samlingsutvikling og planer for utstillinger.

I kapittel 5 følger definisjoner på utstillinger, og en kort oversikt over hvilke kategorier utstillinger som er mest vanlig i norske folkebibliotek.

Kapittel 6 inneholder faglitteraturen som er brukt i oppgaven. Dette kapitlet er delt i tre hoveddeler: Leserveiledning, kulturmarkedet og utstillinger. Leserveiledning er en aktivitet som er tett knyttet opp til utstillinger, og den viktigste faglitteraturen om emnet har jeg fra bøkene *Readers' advisory* av Joyce G. Saricks (2005) og *Reading matters* av Ross, McKechnie & Rothbauer (2006). Når det gjelder beskrivelse av kulturmarkedet har jeg brukt François Colberts (2001) bok *Marketing culture and the arts*. Jeg ser nærmere på Colberts (2001) inndeling av analysefasen i ”de 4 P’er”. Det meste av faglitteraturen om utstillinger i folkebibliotek som er brukt i oppgaven er hentet fra boka *Exhibits in Libraries* av Mary E. Brown og Rebecca Power (2006). Teori om det rent utstillingstekniske er i hovedsak hentet fra boka *Utstillingsteknikk* av Ole Mauseth (1999). Mauseth skriver imidlertid hovedsakelig om utstillinger i naturhistoriske museer, og jeg velger stoff fra hans bok som kan relateres til utstillinger i bibliotek.

I kapittel 7 gjennomgår jeg intervjuene som er foretatt. Kapitlet er inndelt slik at hver informant har fått egne avsnitt, og til slutt i hvert avsnitt har jeg laget en oppsummering av de viktigste momentene i det enkelte intervjuet.

Når man arbeider med utstillinger vil det være naturlig å tenke gjennom hvilke kriterier man skal legge til grunn for å kunne bedømme en utstillings kvalitet. Jeg tar derfor med en redegjørelse av hva kvalitet innebærer både når det gjelder utstillinger og litteratur i kapittel 8.

Kapittel 9 er hoveddelen i oppgaven. Her gjennomgår jeg systematisk de ulike fasene i utstillingsarbeidet, og jeg trekker inn aktuelt stoff både fra faglitteraturen og intervjuene. Egne drøftinger er også tungtveiende i dette kapitlet. I hovedsak deles utstillingsarbeidet inn i fire faser: Analyse, planlegging, gjennomføring og evaluering, hvor gjennomføringsfasen er den fasen hvor de fleste praktiske og nyttige råd er samlet.

Kompetanseutvikling når det gjelder utstillingsarbeid har jeg funnet såpass viktig at jeg presenterer dette temaet samlet i kapittel 10.

Avslutningsvis følger et sammendrag av oppgaven i kapittel 11.

3. KULTURPOLITISKE DOKUMENTER

Ved gjennomgang av kulturpolitiske dokumenter har jeg spesielt sett på hvilken rolle *formidlingen* tillegges i disse dokumentene.

3.1. Folkebibliotekloven

I Folkebiblioteklovens § 1 (1985) legges det tydelige føringer for hvordan bibliotekene skal drives:

Folkebibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet gjennom informasjonsformidling og ved å stille bøker og annet egnet materiale gratis til disposisjon for alle som bor i landet. Det enkelte bibliotek skal i sine tilbud til barn og voksne legge vekt på kvalitet, allsidighet og aktualitet. Virksomheten skal være utadrettet, og tilbudene skal gjøres kjent (Folkebibliotekloven 1985).

Dette tolker jeg dit hen at bibliotekene er pålagt å drive aktiv formidling, i og med at virksomheten skal være ”utadrettet”. Utstillinger er en form for utadrettet, aktiv formidling, og av den grunn vil de kulturpolitiske dokumentene vil være relevante for temaet i denne oppgaven.

3.2. St.meld. nr. 48 (2003) *Kulturpolitikk fram mot 2014*

I St.meld. nr. 48 (2003 s. 51) deler man formidlingsfunksjonen innenfor bibliotekfeltet i to; mediene skal gjøres tilgjengelig for bruk gjennom registrering, katalogisering og annen tilrettelegging, og kildene skal komme til anvendelse for publikum. Folkebibliotekene peker seg ut som allmenne formidlingsinstitusjoner, både gjennom gratis utlån av bøker og annet materiale, og som arena for ulike kulturarrangement (St.meld. nr. 48 2003 s. 53).

I budsjettproposisjonen blir det fastsatt hovedmål og resultatmål for de ulike delene av kultursektoren. Tildelingene blir avgjort gjennom resultatindikatorer, som er utgangspunktet for tilbakemeldinger fra institusjonene gjennom årsmeldinger, halvårsrapporter etc. Her blir kvantifiserbar informasjon synliggjort, eksempelvis besøkstall, antall arrangementer, utstillinger og katalogiserte bøker. De mer kvalitative sidene ved kulturlivet lar seg ikke fange opp i slike målinger (St.meld. nr. 48 2003 s. 86-87). Ifølge *Kulturpolitikk fram mot 2014* (St.meld. nr. 48 2003) er det i ferd med å skje en bedring av kulturformidlingen i flere fylker. De senere åra har flere fylkeskommuner utarbeidet egne formidlingsstrategier for alle kunst- og kulturformer, og dette arbeidet har i all hovedsak blitt støttet av statlige tilskudd (s. 92-93).

Kulturlivet må være med i omstillingene som skjer i samfunnet, og det er viktig at lederne i kultursektoren forstår at det er *endringer* som gir trygghet, ikke det etablerte og vante (s. 120-121). Staten vil helst bruke gulrotmetoden for å oppnå ønskede endringer, da denne oftest gir best effekt vurdert fra samfunnets og publikums side.

3.3. Bibliotekreform 2014

3.3.1. Formidling

I *Bibliotekreform 2014 del I* (ABM-skrift nr. 30 2006 s. 22) slås det fast at bibliotekene skal bidra til leselyst og leseferdigheter gjennom aktiv litteraturformidling. Dette som ledd i å videreutvikle kultur- og litteraturformidlingen i bibliotekene. I tillegg skal bibliotekene tilby et bredt spekter av litteratur og kulturinntrykk. Disse tiltakene skal gjennomføres i tidsperioden 2008-2014.

Bibliotekreform 2014 del II (ABM-skrift nr. 31 2006) inneholder en god del betraktninger rundt bibliotekets formidlerrolle. Når stadig mer informasjon blir tilgjengelig digitalt, må det være andre grunner for å oppsøke biblioteket enn for å finne den informasjonen som man finner på nettet (ABM-skrift nr. 31 2006 s. 162). I denne sammenhengen må biblioteket gis mulighet til å kunne formidle et attraktivt innhold, og kunne tilby opplevelse, innhold og inspirasjon med utgangspunkt i bibliotekets samlinger og tjenester. Samlingene krever plass, og det betyr mye hvordan samlingene presenteres.

Det må også gis plass til andre aktiviteter som aktivt fremmer litteratur, lesing, læring og opplevelser, og som framhever bibliotekets innhold. Viktige formidlingsoppgaver i biblioteksammenheng, og som jeg mener er relevante i forbindelse med utstillinger, er:

- Å veilede brukerne
- Å skape møteplasser for folk og litteratur
- Å spre kunnskap om litteratur og andre kulturuttrykk
- Å skape leselyst

Formidleren må inneha faglig kunnskap og evne til å artikulere kunnskapen i en form som er tilpasset publikum, slik at det skapes interesse eller leselyst. Formidlingen er nær knyttet

sammen med emner som samlingsutvikling, kulturpolitikk, litteratur/mediekunnskap og markedsføring (ABM-skrift nr. 31 2006 s. 177).

3.3.2. Kompetanse

Kompetansebehovet når det gjelder formidling og utstillinger er omtalt i *Bibliotekreform 2014 del II* (ABM-skrift nr. 31 2006 s. 189), og dette kommer jeg tilbake til i kapittel 10, ”Kompetanseutvikling”.

3.3.3. Lokalisering

Biblioteket kan gjerne være lokalisert i kjøpesentre, dersom funksjonene i bygget får en sentral og hensiktsmessig plassering (ABM-skrift nr. 31 2006 s. 163). Også andre typer samlokaliseringer ser man stadig mer av; biblioteket i samme bygg som kulturhuset, eller at arkiv, museum og bibliotek befinner seg under samme tak. Videre sies følgende om biblioteklokaler:

Folkebibliotekene skal være en viktig og attraktiv del av lokalsamfunnet gjennom funksjonelle og estetisk utformede biblioteklokaler som er tilrettelagt for varierte kultur- og kunnskapsopplevelser. Den fysiske utformingen av bibliotekene skal være tilpasset nye formidlingsformer og bibliotekfunksjoner, fysiske og digitale, og brukernes behov (ABM-skrift nr. 31 2006 s. 164).

I *Bibliotekreform 2014 del II* trekkes det også fram at et estetisk utformet bibliotek med allsidig virksomhet gjør lokalmiljøet mer attraktivt som bo- og arbeidsområde, og det gir identitet. Biblioteket er godt egnet som arena for debatter og møter om ulike temaer, supplert med utstillinger fra samlingene. Slik forenes møteplassfunksjonen og innholdet i samlingene (ABM-skrift nr. 31 2006 s. 165).

Folkebiblioteket vil ofte være et naturlig midtpunkt i nærmiljøet, og i mange kommuner som har fått nye, flotte bibliotekbygg blir bibliotekene sett på som kultur- eller litteraturhusene i kommunen. Det legges ulike typer arrangementer til biblioteket, og i mange kommuner brukes biblioteket for eksempel som valglokale. De fleste innbyggerne i kommunen kommer altså innom biblioteket, og det er derfor viktig at biblioteket gjøres attraktivt blant annet ved å synliggjøre samlingen og ved å tilby aktuelle og interessante utstillinger.

3.3.4. Bokmarkedet

Bøker som salgsvare har i de senere åra fått stadig kortere levetid. Dette gjør biblioteket til stedet som innehar det litterære mangfoldet, og som gir leserne muligheter til å finne sammenhenger som ikke er like synlige eller tilgjengelige i bokhandelen (ABM-skrift nr. 31 2006 s. 180). Søkelyset i offentligheten er i hovedsak sentrert rundt et fåtall bestselgere, og dette utfordrer bibliotekenes samlingsutvikling (s. 190). Bibliotekene må kunne tilby etterspurt materiale, men de må også synliggjøre alternativer til bestselgerne. Potensialet ligger i å profilere seg på bredde og mangfold og på god veiledning, blant annet gjennom måten mediene stilles opp på og vises fram i biblioteket. Samarbeid med bokhandlene vil kunne gi gode formidlingsmuligheter fordi de to aktørene utfyller hverandre; bokhandelen har ferskvaren og nyheten, mens biblioteket har lagervaren, bredden og sammenhengen (ABM-skrift nr. 31 2006 s. 190-191).

3.3.5. Utstillinger

Ifølge ABM-skrift nr. 31 (2006 s. 181) var det på landsbasis 5400 utstillinger i folkebibliotekene i 2004, og de fleste av disse var laget for å synliggjøre egen samling. Den mest vanlige utstillingen er altså den som visualiserer utvalgte deler av bibliotekets bestand, og hvor man velger ut bøker eller andre deler av samlingen og presenterer dem i tematisk eller annen sammenheng (s. 185). I Statistisk sentralbyrås undersøkelse om bibliotekbruk fra 2006 kommer det fram at vel en tredjedel av bibliotekbrukerne har sett utstillinger i bibliotek (Statistisk sentralbyrå 2006 s. 16).

Bakgrunns materialet for beregningen av antallet på 5400 utstillinger i 2004 må nødvendigvis inneholde mange usikkerhetsmomenter. I 2004 var det ifølge bibliotekstatistikken (ABM-utvikling 2005 s. 14) 865 bibliotekavdelinger i landet, og det vil si at hver avdeling i snitt hadde ca seks utstillinger i året. Jeg synes dette tallet virker svært lavt, og den største feilmarginen ligger kanskje i hva bibliotekene selv definerer som en utstilling. Noen bibliotekarere vil si at bokstativ og boksnurrer i ulike varianter er utstillinger, noen regner kanskje bøker som er utstilt på endegavler som utstillinger, mens andre vil si at det er en utstilling kun når de har dandert bøker og pynt på et bord og laget plakater til.

4. FORMIDLING

Litteraturformidling har alltid vært en viktig del av bibliotekarenes arbeidsoppgaver, og denne formidlingen kan anta ulike former. Jens Thorhauge (1989) sier i artikkelen "Luk op for skønlitteraturen" at "Formidling er en betegnelse for de bestræbelser, der udfoldes i biblioteket for at lede materialer og brugere sammen" (Thorhauge 1989 s. 104). Thorhauge sier at i vid forstand kan formidling dermed omfatte både bibliotekets plassering i byen og bibliotekets utforming og innredning. I snever forstand kan formidling være en enkel anbefaling. Mellom disse ytterpunktene ligger formidling som "en information om sammenhænge og niveau for forskellige materialer eller en indholdsangivelse, som er tilst[r]ækkelig for brugeren til at afgøre, om hun kan bruge bogen". Han sier videre at bibliotekaren har flere metoder til rådighet for å utføre formidling. Den enkleste er direkte dialog med brukeren; en annen er oppstillingssystemer og utstillinger hvor man presenterer materialer som hører sammen. Mange velger lesestoff ut fra bokens forside, tykkelsen på boken, skrifttypen, lukten, baksideteksten osv (Thorhauge 1989 s. 104).

Thorhauge (1989 s. 105-106) sier at skjønnlitteratur opprinnelig ikke har vært inndelt i emner. Noen bruker imidlertid ulike typer koder for å kunne gjenkjenne bøker om for eksempel kjærlighet, arbeiderromaner etc. Dette kan være fargekoder, og slike koder vil gjøre gjenfinningen lettere for lånerne. Motstandere av slike systemer mener imidlertid at leserne på denne måten blir fastholdt i faste opplevelsesmønstre, som ikke er opplysende i det lange løp. Sett fra en litteraturvitenskapelig synsvinkel sier Thorhauge at skjønnlitteratur vanskelig lar seg putte i faste båser, da den kan leses på mange forskjellige måter og inneholde mange aspekter.

En forutsetning for at formidlingen skal fungere er ifølge Jens Thorhauge (1989 s. 105) at samlingen er veltrimmet. Kjedelig, foreldet materiale skal være fjernet. To-tre meter med samme forfatter, kanskje med noen titler i fem-seks eksemplarer, er et dårlig signal. Thorhauge sier at dersom utlånet er preget av en slik holdning blir biblioteket forvandlet til en uinspirerende lagerhall. Å få slutt på overleste hyller og oppstillingssystemenes lukkede karakter, som resulterer i at lånerne kaster seg over bokvogner og innleveringskasser i stedet for å gå til hylla, er en av de helt grunnleggende skjønnlitterære formidlingsoppgavene, mener Thorhauge.

Thorhauge bruker begrepet ”det tredelte bibliotek”. Denne inndelingen er basert på den erfaring at klassifikasjonssystemet ikke er velegnet som oppstillings- og formidlingssystem, men er best egnet som søkesystem. Tredelingen består i: 1) Et magasin 2) Et organisert utlån 3) Et bibliotekmarked hvor emner presenteres. Dette bibliotekmarkedet skal forstås som en formidlingsmodell som det enkelte bibliotek selv står for. Målet er at brukeren skal bli oppmerksom på materiale som ikke tydelig kommer fram i klassifikasjonssystemet, og vil særlig gjelde skjønnlitteratur. Her kan det blandes bøker fra ulike klassifikasjoner, som supplerer hverandre. Det handler om å belyse litteratur som er spredt utover i klassifikasjonssystemet. Det er en formidlingsoppgave å presentere slikt materiale i et samlet utvalg. Denne markedsmodellen tilbyr sammenhenger: Det skal tennes en gnist hos leseren til å lese videre, ikke bestemt av samme forfatterbokstav i alfabetet, men av videre utdyping av emnet (Thorhauge 1989 s. 106).

Når det gjelder formidlingsarbeid kommer også faktoren om materialvalget skal være etterspørselstyrt eller bibliotekarstyrt fram. Skal man satse på eliten eller massen? Thorhauge (1989 s. 109) mener at det ikke er enten-eller, og at etterspørselstyring kommer av seg selv. Biblioteket må imøtekomme etterspørsel, men det utelukker ikke at man også peker på andre titler eller emner. Thorhauge sier at aktualitetspress tvert imot tvinger biblioteket til å tilby alternativer til materiale det ikke har.

Thorhauge sier at bibliotekaren ikke bør være redd for å ta stilling i formidlingen; han må sørge for allsidighet ved å la forskjellige signaler og uttrykk komme til orde. Bibliotekaren bør, på en positiv måte, få lånerne til å bli interessert i det kvalitetspregede. Det oppnår man ikke ved at tusenvis av bøker står med ryggene ut i hylla. Det oppnår man ved å bruke fantasien til å legge ut lesestier, tenne gnist av interesse ved å åpne for emner i utstillinger og arrangementer (Thorhauge 1989 s. 110).

I boka *Planning library interiors* sier Carol R. Brown (1995 s. 121) at bibliotek må lære av forretningsforetak for å få en mer bevisst holdning til service. Hun sier at bibliotekarene søker nye metoder for å lokke folk til biblioteket. Ved å betrakte sine medier som handelsvarer blir det lettere å markedsføre dem. En slik aktivitet krever imidlertid stadig oppfølging fra personalet for at materialet skal bli synliggjort og bli presentert på best mulig måte. Brown sier at presentasjonen av produktene er viktig. Hyllevarmere kan gjøres mer attraktive ved at de flyttes på eller presenteres sammen med annet materiale. Stadig oftere ser man at bibliotek

etterligner bokhandler, hvor bruk av opplyste skilt og hyller ofte er med anvendes for å markedsføre produktene (Brown 1995 s. 121).

I artikkelen ”Brukeren i sentrum?” viser Lis Byberg til forskning som har vist at lånerne ofte søker seg til de hyllene og områdene hvor de pleier å finne noe av interesse, og de spør sjelden bibliotekaren om hjelp (Byberg 2006 s. 19). Byberg mener derfor at det som til enhver tid står på hylla er viktig. Biblioteket vil oppleves lite interessant dersom man ikke finner noe relevant i hylla (Byberg 2006 s. 19).

Personlig mener jeg at dette bør gi bibliotekarene noe å tenke på. Hva er grunnen til at lånerne ikke oppsøker hjelp? Hva kan bibliotekarene gjøre for å endre situasjonen? I en undersøkelse som jeg gjennomførte i forbindelse med min bacheloroppgave *Varen og verket – en undersøkelse av litteraturformidling i folkebibliotek og bokhandel* (Hagen 2009), viste det seg at bokhandelansatte er aktive for å komme i kontakt med kundene og møter dem ute på gulvet, mens bibliotekarer bruker skranken som base og venter på at lånerne kommer dit og spør om hjelp.

Hvorfor bibliotekarene inntar en mer passiv holdning overfor kundene enn bokhandlerne kan man bare spekulere i. Bokhandelens livsgrunnlag er basert på gode salgstall, og salgstallene vil derfor være en viktig drivkraft for bokhandlerne til å være aktive. Bibliotekene er ikke like avhengig av høye utlånstall for å legitimere sin eksistens. Det kan også være ulike årsaker til at lånerne ikke oppsøker bibliotekarene. Noen lånerne kan oppleve skranken som en autoritetsbarriere, og tenke at bibliotekaren vil synes at spørsmålet de ønsker å stille virker dumt. Andre lånerne kan ha varierende grad av sosial angst, og av den grunn ikke frivillig går til skranken. I slike tilfeller vil bibliotekaren ”ufarliggjøre” seg selv ved å oppsøke låneren ute i lokalet. Åse Kristine Tveit (2004 s. 17) sier i boka *Innganger* at det er en enorm utfordring i å skulle hjelpe en låner med å finne en bok, og at formidleren både skal yte en tjeneste og vise respekt og interesse for leserens behov.

Tveit (2004 s. 16) er inne på at et forfatterskap eller emne ikke alltid gir et godt nok grunnlag for litterært selvplukk, og at behovet for en veileder, samtalepartner eller stifinner absolutt er til stede hos leserne. Tveit sier at litteraturformidling handler om å informere om litteratur,

synliggjøre litteratur, skape leselyst og veilede lesere i valg av litteratur, kort sagt å gi leseren den litteraturen akkurat han eller hun har behov for (Tveit 2004 s. 18).

Tveit (2004 s. 25) sier at formidleren slett ikke kan gi leseren hva som helst, for leseren vil vite om du som formidler er orientert i den litteraturen hun eller han er opptatt av. I et segmentert kundesamfunn er leseren en aktiv kunde som vil velge og vurdere kvaliteten på sin egen måte. ”Formidleren skal i utgangspunktet være den som vet noe om litteraturen som formidles, men vel så ofte vil leseren, med et smalt interessefelt, være mer kunnskapsrik om litteraturen på sitt felt enn bibliotekaren eller bokhandleren” (Tveit 2004 s. 25).

Byberg (2006 s. 12) sier at samlingsutvikling inkluderer planlegging, evaluering, innkjøp, kassering, fjernlån og formidling. Samlingsutviklingen vil være dynamisk og endre seg i takt med samfunnsutviklingen (s. 13). Hvert bibliotek må kartlegge hvem som er brukerne i sitt bibliotek, ikke bare av samlingen totalt sett, men også av de ulike delene. På bakgrunn av disse opplysningene kan man utarbeide mål for delsamlingene. Denne målsettingen kan bli et konkret verktøy i de daglige vurderingene av innkjøp, fjernlån og kassering (Byberg 2006 s. 18-19).

Viktige aspekter man altså bør ta hensyn til ved arbeidet med samlingsutviklingen vil være demografi og geografi. Ligger biblioteket i en bydel i Oslo med mange innvandrere, eller ligger det i en liten kommune i Finnmark med stor andel av samisk befolkning? Er det mange studenter som bruker biblioteket? Hvordan er alderssammensetningen i området? Er det organisasjoner eller lokallag som er spesielt aktive i distriktet, og som det bør tas hensyn til i samlingene? Innbyggerne i en fjellkommune vil kanskje ha andre interesser enn innbyggerne i en kystkommune. Denne typen kunnskap vil også være verdifull når man skal lage temautstillinger i biblioteket.

Samlingsutvikling og formidling henger nøye sammen. Hvilke samlingsutviklingsplaner man har i biblioteket vil ha betydning for hvilken formidling man skal satse på, og formidlingen vil ha betydning for samlingsutviklingen. Er det for eksempel nedfelt i samlingsutviklingsplanene at man skal ha et bredt utvalg av lokalhistorie i samlingen, vil det være naturlig at man satser på lokalhistorie også i formidlingen.

5. UTSTILLINGER I BIBLIOTEK – DEFINISJONER OG KATEGORIER

5.1. Hva er en utstilling?

Ole Mauseth (1999 s. 7) sier i boka *Utstillingsteknikk* at det kan være vanskelig å definere hva en utstilling er, for hensikten med ulike typer utstillinger er forskjellig. Noen utstillinger er ment som reklame, noen ønsker å formidle kunnskap og noen har kun en dekorativ hensikt. I de fleste tilfeller er utstillingen en kommunikasjonsform som påvirker oss og gir oss noe.

I boka *Exhibits in Libraries* av Mary E. Brown og Rebecca Power (2006 s. 16) defineres utstillinger på denne måten: "An exhibit is an array of cues (images, text, sound, resources, artifacts) that are purposely brought together and structured to illustrate a chosen theme and to achieve a desired effect [...]." De sier videre at utstillinger er kommunikasjonsverktøy eller "huskemotorer" som gir publikum tilgang til alle minnene som er lagret i biblioteket.

Jeg kommer inn på hvilken forståelse informantene har av utstillinger i kapittel 7.

5.2. Kategorier utstillinger

På norsk skiller vi begrepsmessig lite mellom ulike typer utstillinger; vi sier "utstilling" enten det er en liten punktutstilling eller en forseggjort presentasjon i glassmonter. I engelskspråklige tekster finner vi imidlertid at det brukes forskjellige begreper om ulike typer utstillinger. Brown & Power (2006 s. 16) sier at en "exhibit" er en samling av elementer som er vurdert som en enhet. En "exhibition" er generelt en fysisk større utstilling enn en exhibit og kan bestå av flere exhibits. Både exhibits og exhibitions kan gi publikum kunnskap gjennom en bred og mer sammensatt presentasjon. Et tredje begrep som brukes er "display". Et display, sier Brown & Power, er en samling av objekter som bare tilbyr publikum litt mer enn en tittel, for eksempel informasjon ved hjelp av identifikasjonsmerker. På norsk vil vi nok kalle displays for punktutstillinger.

Både exhibits, exhibitions og displays har til formål å instruere gjennom presentasjon. Det er viktig å avgjøre hvilken motivasjon man har for utstillingen og deretter følge god utstillingspraksis for å nå målet. På den måten vil man kunne oppnå den tilsiktede effekten av utstillingen (Brown & Power 2006 s. 16).

Jeg vil her kort presentere de utstillingskategoriene som er mest brukt i norske folkebibliotek. Der jeg har funnet beskrivelser eller definisjoner i faglitteraturen viser jeg til disse, men de fleste kategorikarakteristikkene er resultat av mine egne vurderinger. Mauseth (1999 s. 12) sier at utstillinger kan deles inn i kategorier etter hvilken oppgave utstillingen er ment å dekke, men ofte er bokutstillingene i folkebibliotekene kombinasjoner av flere kategorier.

I kapittel 9 kommer jeg tilbake til utstillingskategoriene og gir eksempler på hvordan man kan lage utstillinger innenfor den enkelte kategori.

5.2.1. Fronteksponeringer

Den kanskje enkleste formen for utstilling av bøker er når bøkene settes en face, altså med forsiden ut mot publikum. Dette skaper blikkfang uansett om boka står på sin faste plass i hylla eller har fått plass i en mer tradisjonell utstilling på et bord.

Tveit (2004 s. 96) sier utstillinger og fronting av bøkene er en av de viktigste litteraturformidlende tiltakene vi kan drive med. Dette begrunner hun i at en utstilling synliggjør noe som tidligere har vært usynlig.

5.2.2. Punktutstillinger

Jeg vil kalle det en punktutstilling når det er svært få titler som presenteres, noen ganger bare én tittel. En punktutstilling trenger liten plass, og kan for eksempel være en aktuell bok som settes fram i en bokstøtte på skranken, gjerne med en liten nedstikksplakat i.

5.2.3. Plukkutstillinger

De aller fleste utstillingene man finner i folkebibliotek er plukkutstillinger. Når en utstilling er en plukkutstilling, kan publikum låne fra de bøkene som er utstilt. Bibliotekene har ofte kun ett eller svært få eksemplarer av hver tittel, og derfor er det naturlig at de utstilte bøkene lånes ut.

5.2.4. Temautstillinger

Mange bibliotek lager utstillinger med krimbøker til påske, hagebøker om våren, jaktbøker om høsten eller julebøker til jul. Slike ”sikre” temaer kommer igjen år etter år, og mange bibliotekarer har dette ”årshjulet” i bakhodet når de skal lage utstillinger. Det er også vanlig å lage temautstillinger over aktuelle hendelser, jubiléer eller forfatterskap.

Temautstillinger er temporære utstillinger, og er i kombinasjon med plukkutstillinger den mest vanlige varianten av utstillinger som vi finner i biblioteket. Å lage temautstillinger krever ofte få ressurser, og utstillingene er enkle både å sette opp og plukke ned. Som oftest er altså en temautstilling en utstilling man kan låne bøker fra, men man kan også tenke seg temautstillinger som ikke er plukkutstillinger. Dette kan være utstillinger med verdifulle bøker eller andre gjenstander, og som gjerne er plassert inne i glassmontre.

5.2.5. Hot Spot

ABM-utvikling sier følgende om Hot Spot: ”Ein Hot Spot er ein temporær utstilling der bodskap og vinkling spissast, der aktuelle samfunnsproblem blir satt på dagsorden og nye stemmer slepp til. Målet er å gjere arkiv, bibliotek og museum meir synlege og aktuelle” (ABM-utvikling 2008).

Hot Spot er altså kontroversielle utstillinger som retter søkelyset mot brennbare temaer, og hvor formålet er å provosere og skape diskusjon og engasjement.

6. FAGLITTERATUR

6.1. Leserveiledning

6.1.1. Ross, McKechnie og Rothbauer (2006)

Ross, McKechnie og Rothbauer (2006 s. 198) sier i boka *Reading matters* at lesere som for eksempel er ute etter en spesifikk forfatter eller en favorittsjanger kan gå rett til katalogen eller hylla og finne det de er interessert i. Men lesere som kanskje vil ha bøker som ender godt vil få liten hjelp i katalogen eller i hylla. De må lete selv, og dette kan ofte ende med dårlig resultat, spesielt for uvante lesere. Ross et al. sier at jo mer en leser på forhånd vet om en bok, en forfatter eller en sjanger, jo mer sannsynlig er det at han vil like boka. Uerfarne lesere stiller med handicap fordi de har mindre forhåndskunnskap og vil dermed i mindre grad kunne spå om boka er rett for dem.

Ross et al. (2006 s. 199) viser til omfattende oversikt over forskning av Deborah Goodall i 1989, og Goodall sier at browsing er siste utvei for mange lesere, og at den ofte ikke fungerer. "Browsing" er et uttrykk brukt for hva leserne gjør når de ikke ser etter en spesiell forfatter eller tittel, men bare ser hva som er tilgjengelig i hyllene eller i utstillingene i håp om å finne noe de vil like.

Forskerne som Goodall viser til hadde intervjuet et par hundre bibliotekbesøkende, og omtrent halvparten av disse hadde kommet for å browse. Her var skjønnlitteratur satt opp for å imøtekomme brukere som kjenner bestemte forfattere og titler, allikevel ble bibliotekene kalt "browser-fiendtlig". Situasjonen ble ikke bedre av at misfornøyde innbyggere hadde forlatt biblioteket med uforrettet sak uten å spørre om hjelp (s. 200).

Ross foretok i 2001 rundt 200 intervju av lesere med spørsmål om hva som avgjør deres valg av skjønnlitteratur. Hun kom fram til fem hovedfaktorer som alle spilte inn i avgjørelsen (Ross et al. 2006 s. 205):

1. Hvilken leseopplevelse vil jeg ha – hvilken sinnstemning er jeg i?
2. Kilder som leseren bruker til å finne ut om nye bøker.
3. Faktorer ved boka som leseren tar hensyn til for å matche bokvalget til ønsket leseopplevelse.
4. Faktorer ved selve boka som er ønsket for å bestemme leseopplevelsen, dvs. forfatter, tittel, sjanger, antall sider, omslaget eller forlaget.
5. Ressursbruk i form av tid eller penger som leseren er villig til å ofre for å få intellektuell eller fysisk tilgang til boka.

En annen forskningsrapport som Goodall oppsummerer viser til hvor ofte bibliotekbrukere og ikkebrukere trekker fram problemet med å velge eller finne en bok. Her sies det at dette problemet er hovedårsaken til at folk ikke bruker biblioteket eller ikke kommer tilbake. Feilen ligger ifølge Goodall hos biblioteket, ikke hos brukeren:

It is not good enough to point out that a great amount of money and time is spent selectively stocking one's branches and therefore insist, ostrich-like, that if users cannot find a book they like, it is certainly their own fault (siteret fra Goodall 1989 s. 24, gjengitt i Ross et al. 2006 s. 200).

For uvante lesere er det store antallet bøker i folkebibliotekene et problem. Det blir vanskelig å velge. Sharon Baker (1986, gjengitt i Ross et al. 2006 s. 200) kaller dette fenomenet overbelastning, og leserne blir overveldet. Bokhandlene kan ofte være lettere å navigere i, da de som regel har færre titler tilgjengelig. Alt som kan hjelpe leseren til å gjøre browsingen mer håndterbar er ønskelig. Forskning Goodall har sett på viser at en høy andel av utlånt skjønnlitteratur blir plukket fra returhylla.

Ross et al. sier at lesere både ønsker og frykter å få råd om hva de skal lese. Lesing er et privat anliggende, og det kan føles ubehagelig at noen prøver å instruere oss (Ross et al. 2006 s. 209). Samtidig er ivrige lesere åpne for forslag om nye bøker og forfattere fra mennesker som de stoler på har noenlunde samme smak som en selv. Ross et al. kaller slike personer "readers' advisors"; leserveiledere. Bokhandlere ligger foran bibliotekene når det gjelder leserveiledning. De har lang erfaring i å gi rett bok til rett kjøper. De har også vært tidlig ute med å dele bøkene i sjangrer, ha god skilting, lage attraktive utstillinger, samt å gi personlig veiledning. Ross et al. (2006 s. 209) mener at både bokhandler og bibliotek må respektere leserens smak og dra nytte av hva man vet om bøker innenfor det feltet for å få til en god match mellom bok og leser.

I folkebibliotek er det ifølge Ross et al. (2006 s. 209) to faktorer som benyttes for å få en effektiv leserveiledning. Den ene faktoren er den personlige samtalen som kalles referanseintervju, og som brukerne nok vil oppleve som en samtale om bøker. Den andre faktoren kan kalles kulisseyarbeid og inkluderer skilting, merking, katalogisering, klassifisering og plassering i hylla, samt å lage utstillinger som stadig må fylles opp. Forskning viser at omløpet øker når bibliotekene benytter seg av disse strategiene. Den fysiske samlingen av skjønnlitteratur burde i seg selv hjelpe leserne til å velge bøker gjennom måten bøkene blir presentert på. Følges disse strategiene, vil biblioteket bli lett å finne fram i for lånerne (Ross et al. 2006 s. 209).

Sammendrag av Ross, McKechnie & Rothbauer (2006)

Ross, McKechnie & Rothbauer (2006) sier at lånerne som er ute etter en spesifikk forfatter kan gå rett til hylla, men mange lånerne vet ikke alltid på forhånd hva de vil lese. Når lånerne, spesielt uvante lesere, leter i hylla selv, ender de ofte med "feil" bok.

Det er fem hovedfaktorer som er med og avgjør valg av skjønnlitteratur:

- Hvilken leseopplevelse leseren ønsker
- Kilder som leseren bruker til å finne ut om nye bøker
- Faktorer ved boka som er viktige for leseren for å få ønsket leseopplevelse
- Forfatter, tittel, sjanger etc.
- Hvor mye tid eller penger leseren er villig til å ofre for å få tilgang til boka

For uvante lesere er det store antallet bøker i biblioteket et problem, for det blir vanskelig å velge. En høy andel av utlånt skjønnlitteratur plukkes fra returhylla.

Bokhandlene ligger foran bibliotekene når det gjelder leserveiledning, og bokhandlene har god skilting, attraktive utstillinger og gir god personlig veiledning.

5.1.2. Ross og Chelton (2001)

Ross og Chelton (2001) sier i artikkelen "Reader's advisory: Matching mood and material" at bibliotekarere med sine leserveiledningsverktøy har en tendens til å kategorisere bøker etter forfatter, emne, situasjon, karakterer, sjanger, litterære prisvinnere eller multimedia. Når lesere velger bøker, går de etter følelser eller humør, etter påvirkning fra media, etter hvilke bøker de mer og mindre tilfeldig finner i biblioteket, og etter hvilken kostnad, for eksempel i form av tid, de er villig til å bruke. Dette er faktorer som bibliotekarene må være oppmerksomme på (Ross & Chelton 2001 s. 54).

Ross & Chelton sier at bibliotekene kan bruke utklipp fra aviser eller tidsskrifter og henge dem opp på en tavle. En merket hylle og lister over aktuelle filmer og tv-dramatiseringer av bøker bør være faste innslag i biblioteket. Ledige områder i biblioteket bør fylles med bøker, ikke plakater, avtissement eller andre ting som ofte blir plassert på ledige områder (Ross & Chelton 2001 s. 54).

Sammendrag av Ross & Chelton (2001)

Bibliotekarene har en tendens til å sortere bøker etter forfatter, emne, sjanger, medietype etc. Når lesere velger bøker, går de etter følelser, humor, påvirkning fra media, serendipitet eller ”betalingsvillighet” for eksempel i form av tid. Ross & Chelton mener at bibliotekarene bør bli oppmerksomme på denne forskjellen.

Bibliotekene kan henge opp avisutklipp på en tavle, i tillegg til en merket hylle og lister over aktuelle filmer og tv-dramatiseringer av bøker. Ledige områder i biblioteket bør prioriteres bøker.

5.1.3. Saricks (2005)

Joyce G. Saricks (2005) sier i boka *Readers' Advisory Service in the Public Library* at organisert ”readers' advisory” i folkebibliotekene har eksistert i ulike former siden 1920-tallet. Saricks sier at leserveiledning er en brukersentrert bibliotekstjeneste for voksne fritidslesere, og at leserveilederne er opptatt av å gi leserne egnet materiale samt hjelp fra kompetent personale (Saricks 2005 s. 1-2). Tidligere var folkebibliotekene mest opptatt av å bruke ressursene på fakta og informasjon, men etter hvert som Internett har gjort referansearbeidet mulig i ethvert hjem har bibliotekene blitt nødt til å tenke nytt i forhold til hvordan de vil tilby sine samlinger og sine tjenester. Dette har medført en økt interesse for å utvikle leserveiledningstjenester.

Saricks (2005 s. 10-11) sier at noen grupper av forfattere eller sjangrer appellerer til de samme leserne, men at dagens oppstillingssystemer ikke greier å fange opp disse forbindelsene. Hun mener derfor at det for sakprosa sannsynligvis vil være behov for å utarbeide en liste over populære forfattere og sjangrer, noe som vil gi leserveilederne et godt verktøy for å bli kjent med aktuelt stoff. De fleste leserne ser vanligvis ikke etter bøker med et spesielt emne, men vil heller ha bøker med en spesiell følelse eller stemning: ”As we work with readers in libraries, drawing on both fiction and nonfiction collection, it very quickly becomes clear that we need to understand both subject headings and appeal characteristics if we really want to serve readers” (Saricks 2005 s. 40).

Det er ifølge Saricks (2005 s. 75-76) forskjell på å foreslå og å anbefale en bok. Å *anbefale* en bok er noe vi kan gjøre overfor personer vi har kunnskap om og kjenner interessene til. I biblioteket vil det oftere være snakk om å *foreslå* bøker til leserne, basert på hva de selv har sagt om smak, interesser og humør. Saricks mener at leserveilederen også må kunne vurdere om aspekter ved boken kan ha *begrenset* appell til leseren. Noen bøker kan gi leseren ubehag ved at de inneholder dramatiske skildringer av sex eller vold, andre kan være religiøst, politisk eller sosialt støtende. Saricks (2005 s. 79) mener imidlertid at slike faktorer ikke bør forhindre leserveilederen i å foreslå slike bøker.

I den grad det er mulig bør leserveilederne passe på at bibliotekets utforming og design er tilrettelagt for deres aktiviteter. Lokalene bør være med og fremme kontakten med lånerne og gjør bokvalget enkelt. Saricks (2005 s. 137) sier man må vurdere alle alternativer slik at biblioteket blir så behagelig som mulig for leserne samtidig som de snakker med leserveilederne. Hyller med frontede bøker, sitteplasser som letter innsynet til lave hyller og godt lys er detaljer som oppfordrer til å bla i og snakke om bøker. I tillegg anmodes de ansatte til å bruke kundeinngangen til biblioteket med jevne mellomrom for å se lokalene fra brukernes synsvinkel.

Joyce G. Saricks (2005) trekker spesielt fram én type utstilling som har blitt svært populær i hennes bibliotek (Saricks 2005 s. 140). På en metalltralle nær arbeidsplassen til leserveilederen har de festet en plakate med teksten ”Good Books You May Have Missed”, eller ”Gode bøker du kanskje har gått glipp av”. Disse hyllene inneholder 21 aktuelle bøker, og leserveilederne har ansvaret for å holde systemet i hyllene og påse at trallen hele tiden er velfylt. De fleste bøkene frontes. Antallet på 21 er nøye gjennomtenkt; blir det for få bøker virker utstillingen lite innbydende, og blir det for mange bøker kan presentasjonen bli overveldende. Publikum har gitt tilbakemelding på at denne trallen ofte representerer første eller siste stopp for dem inne i biblioteket (Saricks 2005 s. 141).

Saricks sier at de utstillingene som er mest effektive for leserveilederne er den typen hvor leserne umiddelbart kan ta med seg bøker; det fungerer ikke like godt med innebygde glassmontere. Dersom utstillingene i tillegg er flyttbare, vil de være enda mer fleksible.

Sammendrag av Saricks (2005)

Saricks sier at leserveiledning er en brukersentrert bibliotekjeneste for voksne fritidslesere. Noen grupper av forfattere eller sjangrer appellerer til de samme leserne, men dagens oppstillingssystemer fanger ikke opp disse forbindelsene. De fleste leserne ser ikke alltid etter et spesielt emne, men ønsker heller bøker med en spesiell følelse eller stemning.

Saricks skiller mellom å foreslå og å anbefale en bok. Man anbefaler bøker til noen man har kunnskap om og kjenner interessene til. Forslag kommer man med til lesere som selv har fortalt om sin smak, interesse eller humør.

Bibliotekets utforming og design bør være tilpasset leserveilederens aktiviteter. Lokalene bør være med og fremme kontakten med lånerne og gjøre bokvalget enkelt. Hyller hvor bøkene er frontet, sitteplasser som letter innsynet til hyllene samt god belysning er viktig.

I Saricks' bibliotek har spesielt én utstilling blitt populær: "Gode bøker du kanskje har gått glipp av". Antallet bøker og oppfølgingen av denne trallen følger fastlagte systemer.

6.2. Kulturmarkedet

François Colbert (2001) sier i boka *Marketing culture and the arts* at kulturarbeid deles i fire komponenter: analyse, planlegging, gjennomføring og evaluering. Denne inndelingen vil være direkte overførbart til arbeid med utstillinger. Jeg vil her overføre Colberts (2001) beskrivelse av kulturarbeidet til biblioteksammenheng.

Analysekomponenten i Colberts modell deles inn i "de fire P'er": product, price, place og promotion (Colbert 2001 s. 19), eller på norsk "produkt", "kostnad", "sted" og "markedsføring".

6.2.1. Produkt

"Produktet" er kjernepunktet i ethvert foretak, enten det er et fysisk produkt, en tjeneste eller en idé (Colbert 2001 s. 20). Ifølge Colbert kan produktet være en forestilling, en utstilling, en plate, en bok eller et fjernsynsprogram. Overført til denne oppgaven mener jeg at produktet vil kunne være både *utstillingen* og *bøkene*. Utstillingen er igjen sammensatt av flere komponenter. Den inneholder bøker, plakater og kanskje noe pynt som til sammen representerer *et hele*.

I en utstilling vil låneren fort se om temaet for utstillingen er av interesse, og dersom utstillingen inneholder bøker fra en sjanger som låneren ikke vil identifisere seg med, vil han heller ikke bruke tid på utstillingen.

Et produkt har en livssyklus, for forbrukernes behov og preferanser endrer seg ettersom teknologien utvikler seg. Smak og teknologi er to uavhengige faktorer som influerer på hverandre og ofte forkorter levetiden på produktet (Colbert 2001 s. 33). Utstillingens livssyklus vil være betydelig kortere enn livssyklusen til bøkene i utstillingen.

6.2.2. Kostnad

Alle produkter har en kostnad, og vanligvis snakkes det da om pengeverdi. Kostnad kan imidlertid også være den innsatsen man legger ned i å kjøpe eller forbruke produktet. Sett i et slikt lys vil også et gratis produkt alltid koste noe (Colbert 2001 s. 20). Selv om det å se på en utstilling i biblioteket ikke koster penger i direkte forstand, vil lånerne måtte legge ned ressurser i form av tiden det tar å se på en utstilling. I tillegg kommer reise omregnet i tid og penger for å komme seg til og fra biblioteket. Det tar også tid å lese en bok, og denne tiden vil variere etter vanskelighetsgraden på boka. Vanskelighetsgraden vil igjen variere etter hvor gode kunnskaper leseren har på forhånd; for én person vil en bok være lett å lese, mens en annen vil oppleve den samme boka som vanskelig.

Ifølge Colberts (2001 s. 129) teori er det å låne en bok er forbundet med risiko. Man kan risikere at man ikke forstår eller liker boka, og risikoen er mangel på sikkerhet. Dersom låneren kjenner boka, sjangeren eller forfatteren på forhånd, kan han bruke egen dømmekraft og derved redusere risikoen. I biblioteksammenheng vil dette si at jo mindre låneren vet om en bok, jo mer må han stole på bibliotekaren (Colbert 2001 s. 129). Dersom låneren fra tidligere har erfaring med at utstillingene i biblioteket er interessante, vil han også senere stole på at biblioteket har utstillinger som han vil stoppe og se på. På den måten reduseres usikkerheten eller risikoen.

6.2.3. Sted

For et bibliotek vil "stedet" være den bydelen og det lokalet hvor biblioteket har tilhold, og for en utstilling vil "stedet" være den plassen i lokalet hvor utstillingen står. Utstillingene må

være plassert på iøynefallende steder i biblioteklokalet hvor det er enkelt for publikum å komme til. Colbert (2001 s. 162) sier at åpningstider og parkeringsmuligheter påvirker deltakelsen. Følger vi Colberts (2001) tankegang vil den beste lokaliseringen av et bibliotek være nær andre etableringer slik at synergieffekten blir best mulig utnyttet. Kollektivtransport, serverings- og skjenkemuligheter er også faktorer som bør være med i vurderingen når lokalisering skal bestemmes (Colbert 2001 s. 162). Lambertseter bibliotek er et godt eksempel på en slik lokalisering. Biblioteket befinner seg i et kjøpesenter hvor det finnes kino, T-banestasjon, mange butikker og gode parkeringsmuligheter. Lokaliseringen av biblioteket i Lambertsetersenteret skulle derved være optimal for å få en maksimal utnyttelse av synergieffekten.

Noen produkter er beregnet på kollektivt konsum, for eksempel en utstilling eller et show. Andre produkter, som bøker, kan konsumeres individuelt. Når det gjelder bøker har forbrukerne kontroll på når, hvor og hvor lang tid de vil investere i konsumet (Colbert 2001 s. 151).

6.2.4. Markedsføring

I en tidlig fase i markedsføringen må biblioteket vite hvilket produkt som tilbys til hvilken pris og hvor. Det bør gjøres markedsundersøkelser for å kunne definere målgruppen, og det bør utarbeides overbevisende salgsargumenter overfor målgruppen (Colbert 2001 s. 20-21).

Ifølge Colbert bør budskapet som et bibliotek ønsker å formidle inneholde koder som lånerne forstår. Eksempler på koder kan være symboler, tegn, farger, visuelle effekter eller skrevne elementer. Valg av kommunikasjonskanal for markedsføringen er viktig, for dette valget avgjør hvordan og hvor godt budskapet kommer fram til mottakeren. For at budskapet skal bli overført effektivt, må avsenderen kjenne målgruppen og hvilke koder denne målgruppen vil forstå (Colbert 2001 s. 174-175).

Når det gjelder utstillinger, vil kommunikasjonskanalen være gitt; biblioteket ønsker å kommunisere via utstillingen. Det er imidlertid viktig å kjenne sitt publikum når man lager utstillinger. En utstilling beregnet på ungdommer bør ha et annet uttrykk enn en utstilling beregnet på et eldre publikum. Skal man lage en utstilling for innvandrere, bør man bruke effekter og tekster som de er familiære med. Samtidig bør man tenke på at en utstilling ikke

skal være ekskluderende for personer *utenfor* målgruppen. Utstillingen bør være laget slik at de aller fleste på en eller annen måte kan få pirret nysgjerrigheten.

Sammendrag av Colbert (2001)

Colbert deler kulturarbeid i fire komponenter: analyse, planlegging, gjennomføring og evaluering. Han deler analysekomponenten i ”de fire P’er”: product, price, place og promotion.

”Produktet” er kjerneproduktet i ethvert foretak, og i et bibliotek kan produktet for eksempel være en utstilling eller en bok.

Et produkt har en livssyklus, og smak og teknologi er ifølge Colbert to uavhengige faktorer som influerer på hverandre og påvirker levetiden til produktet.

Alle produkter har en ”kostnad”; i et bibliotek i form av den innsatsen man legger ned i å tilegne seg eller forbruke produktet. Colbert mener at det å tilegne seg et kulturprodukt er forbundet med risiko. Jo bedre man kjenner produktet på forhånd, jo mindre er risikoen.

”Stedet” når det gjelder utstillinger vil være biblioteklokalet eller det stedet i lokalet hvor utstillingen står. Colbert sier at åpningstider, parkeringsmuligheter, kollektivtransport, serverings- og skjenkemuligheter er faktorer som er viktige ved valg av sted. Noen produkter er beregnet på kollektivt konsum, for eksempel en utstilling. En bok ”konsumeres” individuelt, og den enkelte leser bestemmer selv når og hvor han vil lese boka.

Ved markedsføringen er ifølge Colbert viktig å definere målgruppen. Markedsføringen må inneholde ”koder” som gjør at mottakeren forstår budskapet.

6.3. Utstillinger

6.3.1. Brown og Power (2006)

Den viktigste jobben med utstillingen er planleggingen; det å lage utstillingen er bare en fullbyrdelse av planen (Madeline Hunter, gjengitt i Brown & Power 2006 s. 29). Brown & Power (2006 s. 19) sier at første steg i arbeidet med utstillingen er å forstå sitt publikum. Enhver besøkende har sin egen bakgrunn av kunnskap og erfaring, og har kanskje besøkt utstillinger tidligere. Utstillinger vil ha mangler i informasjonen som det forventes at de besøkende selv vil kunne fylle inn. Ved å fylle disse manglene med egen kunnskap og erfaring vil de besøkende være i stand til å se meningen med utstillingen. Dersom publikum ikke har den nødvendige bakgrunnen, vil utstillingen bli meningsløs (Brown & Power 2006 s. 19). En god utstilling vekker tanker og følelser hos publikum, og man må alltid tenke ”hvordan når jeg best mitt publikum?” (Brown & Power 2006 s. 46).

Brown & Power (2006 s. 55) påpeker at det å utarbeide en utstilling inneholder mange elementer som er nødvendig for å lage en effektiv utstilling: designe, administrere, skrive, markedsføre, samt fysisk lage utstillingen. Sjelden har én person alle disse ferdighetene, derfor er det ofte mest vellykket med samarbeid. Selv om én person er ansvarlig for utstillingen, bør man spørre kolleger om innspill underveis i prosessen (Brown & Power s. 56).

Når man skal lage utstilling er det viktig å identifisere sine mål, og definere hvorfor og hvordan man vil lage utstillingen (Brown & Power 2006 s. 45). Dette vil legge grunnlaget for det videre arbeidet. Uansett hvilken type utstilling man vil lage i et bibliotek, er det noen basisprinsipper man kan bruke for at prosessen skal gå mest mulig på skinner (Brown & Power 2006 s. 44).

Det kan være mange grunner til at man ønsker å lage utstillinger, og arbeidsprosessen vil avhenge av hvilke mål man har. Brown & Power (2006 s. 56-57) nevner en rekke mulige mål, og fra disse har jeg valgt ut noen som er aktuelle for et norsk folkebibliotek:

- Å informere publikum om et spesielt emne
- Å underholde publikum
- Å vise fram deler av samlingen
- Å øke leselysten
- Å øke utlånet
- Å vise fram biblioteket som en sentral aktør i lokalmiljøet
- Å feire eller markere en hendelse

I de fleste tilfeller vil intensjonen med utstillingen bestå av flere av disse målene.

Brown & Power (2006 s. 57-59) trekker fram at hvilken utstilling man velger å lage avhenger av hvilke ressurser man har til rådighet. Disse ressursene kan være økonomi, tilgang på arbeidskraft og tid, samt plass i lokalene. Alle disse faktorene er med og avgjør hva man har mulighet til å gjøre. Er man i tvil om hvor en utstilling kan stå, bør man ta en runde i biblioteket for å finne et sted hvor det kan være mulig å plassere en utstilling. Kanskje har man bare en liten krok hvor man kan sette et bord, eller kanskje man har et helt rom som kan

brukes til utstilling. Mulige steder for utstilling i bibliotek kan være (Brown & Power 2006 s. 59):

- Utstillinger på vegg
- Horisontale utstillinger
- Bord; enten frittstående, mot vegg eller på enden av reoler
- Vegger i korridorer, toaletter etc.
- Flyttbare vegger
- Oppslagstavler
- Fellesrom
- På toppen av reoler
- Ledige gulvplasser i store rom
- Taket (for hengende utstillinger)
- Utendørs

Når man skal utvikle og designe utstillingen er det viktigste å avklare hvordan man best kan formidle budskapet for å nå flest mulig (Brown & Power 2006 s. 48-49). Alt man planlegger bør gjøres med tanke på at utstillingen skal appellere til publikum. Det er viktig at det utarbeides et blikkfang som tiltrekker seg publikums oppmerksomhet, og som markerer starten på utstillingens budskap (Madeline Hunter, gjengitt i Brown & Power 2006 s. 29). Man må også fullt ut forstå utstillingsstrategier. En utstilling er mer enn bare ord. En utstilling inneholder en rekke elementer så som skilting, bilder og gjenstander. Det brukes altså flere typer kommunikasjon. Utstillingene virker best når de utfordrer publikums tanker og er mest effektive når de relateres til publikums liv og erfaring. De besøkende bør forstå utstillingen uten hjelp fra eksperter.

For å overføre idéer til utstilling, er det fire prinsipper for god utstillingspraksis som man må ta hensyn til ved enhver utstilling (Brown & Power 2006 s. 17):

1. Utstillingen må vekke de besøkendes interesse
2. Utstillingen må vekke de besøkendes tillit
3. Utstillingen må belønne publikum for at de bruker tid på den
4. Utstillingen må være behagelig og smakfull

Disse punktene vil i all hovedsak tilsvare retorikkens begreper logos, ethos og pathos, som blir nærmere belyst i pkt. 8.1 i forbindelse med definisjoner på kvalitet.

Å lage plakater kan være en tidkrevende sak, da de er en viktig faktor for å få publikum interessert i utstillingen (Brown & Power 2006 s. 50-51). Det finnes ulike typer skilt og etiketter, med forskjellige formål; noen formidler utstillingens budskap, noen skilt introduserer idéer, og atter andre kan beskrive basisinformasjon om enkelte elementer. Man trenger bare å ha skilt som hjelper publikum til å forstå budskapet. Ikke alle begynner å se på en utstilling fra starten, derfor må alle skilt kunne stå alene, uten å ha sammenheng med andre. Skilt og etiketter må inneholde minst mulig tekst, kun nok til at budskapet kommer fram. Blir det for mye tekst, orker ikke publikum å lese. Man bør bruke enkelt og hverdagslig språk og korte setninger.

Brown & Power (2006 s. 53-54) sier at evaluering vil være til hjelp for framtidige utstillinger, og dokumentasjon vil være bevis på at man er aktiv. Slik dokumentasjon vil være viktig når penger skal tildeles. Man bør se om de besøkende har problemer med deler av utstillingen, og gjerne rydde opp i dem umiddelbart, dersom det er mulig. Man kan også foreta intervju, spørreundersøkelser eller observasjon av publikum underveis i utstillingen for å finne ut om den har den ønskede effekt. Kanskje var deler av utstillingen mer vellykket enn andre. Når det gjelder dokumentasjon, må man alltid ha notater og bilder av hva man har gjort. Dette kan brukes i årsrapporter og kan være til inspirasjon for senere utstillinger (Brown & Power (2006 s. 54).

Brown & Power (2006 s. 20) sier at publikum legger ressurser i en utstilling, enten i form av tid eller fysisk og psykisk innsats. De legger til at interessenivået begynner å dale så snart den besøkende begynner å bruke energi på utstillingen.

De besøkende kan få ulike typer gevinst av å være på en utstilling: De kan få ny kunnskap, større forståelse, en estetisk fornøyelse, fritidsunderholdning eller bli mentalt engasjert. Et vellykket utstillingsbesøk kan gjøre at man også senere vil besøke en utstilling. Derfor bør man tenke på publikums nytte av utstillingen allerede i planleggingsfasen (Brown & Power 2006 s. 28).

Også Madeline Hunter, gjengitt i Brown & Power (2006 s. 29) trekker fram publikums rolle: Hva vil publikum være i stand til å gjøre med kunnskapen de får gjennom utstillingen? Og hvordan vil publikum bli i stand til å vise at de har tilegnet seg den ønskede kunnskapen?

Sammendrag av Brown & Power (2006)

Planleggingen er den viktigste jobben med utstillingen, og det å lage utstillingen er en fullbyrdelse av planen. Man må forstå sitt publikum, da enhver besøkende har sin egen bakgrunn av kunnskap og erfaring.

Utstillingsarbeidet inneholder mange elementer: designe, administrere, skrive, markedsføre, samt fysisk lage utstillingen, derfor er det å lage utstillinger ofte godt egnet som teamarbeid.

Man må definere hvorfor og hvordan man vil lage utstillingen. Det er viktig å ha kjennskap til noen basisprinsipper.

Eksempler på grunner til å lage utstillinger:

- informere publikum om et spesielt emne
- underholde publikum
- vise fram deler av samlingen
- øke leselysten
- øke utlånet
- vise fram biblioteket som en sentral aktør i lokalmiljøet
- feire eller markere en hendelse

Ofte vil intensjonen med utstillingen bestå av flere av disse målene.

Hvilken utstilling man lager vil avhenge av hvilke ressurser man har til rådighet i form av økonomi, arbeidskraft, tid og plass.

Eksempler på steder hvor utstillingen kan plasseres:

- på vegg, enten inne i lokalet eller i ganger og toaletter
- på bord
- i fellesrom
- på toppen av reoler
- på ledige gulvplasser i store rom
- i taket
- utendørs

Man må avklare hvordan man kan nå flest mulig med budskapet.

Utstillingen må vekke de besøkendes interesse, vekke de besøkendes tillit, belønne publikum for at de bruker tid på den, og utstillingen må være behagelig og smakfull.

Plakater må inneholde minst mulig tekst, bare nok til at budskapet kommer fram.

Evaluering vil være til hjelp ved framtidige utstillinger, og dokumentasjon er bevis på at man er aktiv. Evaluering kan skje i form av observasjon, intervju eller spørreundersøkelser.

Publikum legger ressurser i en utstilling, både i form av tid og fysisk og psykisk innsats. Brown & Power mener at interessenivået begynner å dale så snart den besøkende begynner å bruke energi på utstillingen. Et vellykket utstillingsbesøk kan gjøre at man også senere vil besøke en utstilling.

6.3.2. Tveit (2004)

Åse Kristine Tveit (2004 s. 48) sier at alle folkebibliotek har en målsetting, enten nedfelt i egne bibliotekplaner eller i mer overordna dokumenter i kommunen. Hun mener at bibliotekene med jevne mellomrom må gjennomgå dokumentene for å se om målene blir nådd: ”Hva gjør vi? Hvem gjør vi det for? Hvorfor gjør vi det? Hva burde vi gjøre? Det er viktig at biblioteket har egne, konkret formulerte mål” (Tveit 2004 s. 48-49). På denne måten kan forbedringspotensialer avdekkes. Tveit trekker fram et eksempel med synkende utlånstall i deler av samlingen; for å få opp utlånet igjen kan det være fruktbart å lage kampanjer med egne arrangementer og utstillinger.

Tveit (2004 s. 88) sier at en utstilling må inneholde elementer som trekker blikket mot den, både gjennom plassering, form, farge og lyssetting. Hun mener det er utstilleren som bestemmer hva publikum skal se, og hva de først skal legge merke til. Tveit mener at man gjerne kan kaste lys over faglitteratur ved å supplere med litterære tema, og bruke skjønnlitteratur til å belyse faglitteratur. Uansett bør man ifølge Tveit være forsiktig med å ha for mange bøker i utstillingene.

Med en helhetlig strategi for utstillingene vil biblioteket kunne skape en profil og vite hva det uttrykker over tid (Tveit 2004 s. 89).

En utstilling sier noe mer enn sitt tema, sine bøker og rekvisitter. En utstilling er også en profilering av virksomheten – den viser hva biblioteket ønsker å framstå som i de besøkendes bevissthet. [...]. Muligheten for kritikk skal selvsagt ikke begrense utstillingspraksisen, men det vil være en fordel å ha drøftet eventuelle verdiladete spørsmål i forkant, slik at en har et gjennomtenkt svar å komme med i en situasjon der kritikken kommer (Tveit 2004 s. 91).

Sammendrag Tveit (2004)

Tveit sier at alle folkebibliotek har en målsetting, og at dokumentene med jevne mellomrom må gjennomgås for å avdekke forbedringspotensialer. Synker utlånstallene, kan man for eksempel lage arrangementer og utstillinger for å prøve å øke utlånet.

For at utstillingen skal bli et blikkfang, må man vurdere plassering, form, farge og lyssetting. Man må gjerne bruke både faglitteratur og skjønnlitteratur i samme utstilling.

Utstillingene vil være en profilering av biblioteket, og gjennom utstillingene vil biblioteket vise hvordan det ønsker å framstå.

6.3.3. Mauseth (1999)

I boka *Utstillingsteknikk* sier Ole Mauseth (1999) at komposisjon er det viktigste stikkordet i utstillingsteknikk. For å oppnå en god komposisjon er objektenes stilling, plassering og sammensetning avgjørende: ”En utstilling som inneholder en harmonisk fargesammensetning, riktig balanse og gode linjer, vil alltid virke tiltalende på et publikum” (Mauseth 1999 s. 19).

”Det gyldne snitt” er ifølge Mauseth (1999 s. 25) en velkjent regel når man skal komponere en utstilling. Dersom hovedobjektet er plassert midt på bordet, vil man få en livløs utstilling uten originalitet. Flyttes objektet til den ene siden, kan man risikere å skape ubalanse. Mauseth viser til den romerske arkitekten Pollio Vitruvius’ beskrivelse av fenomenet: ”For å skape en ulik inndeling i et rom som er estetisk tiltalende, må den minste del forholde seg til den største på samme måte som den største del forholder seg til helheten” (Vitruvius, gjengitt etter Mauseth 1999 s. 25). Mauseth (1999 s. 27) sier at i teorien kan alle utstillinger være oppbygd som en symmetrisk eller asymmetrisk komposisjon.

Mauseth (1999 s. 33) mener at for at en utstilling skal virke original må den inneholde løsninger som skiller seg fra det vanlige og tradisjonelle. Objektene bør presenteres på en annerledes måte. Han framhever også at originalitet ikke kan læres av bøker; den består i å utvikle sin egen kreative skaperevne og tenke selv. Allikevel bør man kjenne grunnleggende prinsipper for komposisjon. Man bør ikke bli helt fornøyd med resultatet, men hele tiden prøve å finne bedre løsninger innfor de gitte rammene (Mauseth 1999 s. 35).

Det er av stor betydning hvordan vi bruker lys i en utstilling. Gjennomtenkt bruk av lyssetting i kombinasjon med riktig bruk av farger er viktige faktorer for å gi et godt inntrykk. En dårlig utstilling blir ikke bra bare lyset er riktig, men lys skaper stemning, farger og oppmerksomhet (Mauseth 1999 s. 107). I utgangspunktet er dagslys den optimale form for grunnbelysning, men dagslyset er omskiftelig og vil trenge erstatning i form av kunstlys i deler av døgnet og året.

Hvilken tekst man skal bruke i utstillingen bør være med allerede i planleggingsfasen (Mauseth 1999 s. 80). Dersom teksten blir utformet etter at utstillingen er ferdig, er det vanskelig å få den som en integrert del av helheten i utstillingen. Nybegynnere, sier Mauseth, gjør ofte den feilen at de lager for omfattende tekster. Den som lager utstillingen har tilegnet

seg mye stoff og kunnskap om emnet, og vil gjerne formidle dette videre. I en utstilling er det imidlertid ikke det skrevne ord som er viktigst, men det visuelle. Teksten skal kun gi en enkel informasjon om utstillingen. De negative sidene ved for mye tekst vil forsterkes ytterligere i de tilfeller det er nødvendig med teksting på flere språk (Mauseth 1999 s. 80).

For å få en overskrift til å bli et blikkfang foreslår Mauseth (1999 s. 84) tre innfallsvinkler som kan være aktuelle:

1. En aktør, som kan være en person, en gruppe eller naturen
2. En handling, som kan være mot noe, for noe, fra en situasjon til en annen
3. En mottaker, som vil være du, dere osv.

Om skrifttyper sier Mauseth (1999 s. 85-86) at bokstavtypen kan påvirke selve teksten, og være med og understreke stemningen eller budskapet i en utstilling. Noen bokstavtyper er uhøytidelige og åpne, noen er harde og strenge, mens atter andre kan være elegante. Mauseth sier videre at håndskrift kan virke personlig og ekte, men det kan være en fare for at inntrykket blir useriøst og amatørmessig. Han mener at håndskrevet tekst egner seg best til overskrifter og sitater. Det er utstilleren som må vurdere teksttypen etter hvordan og til hva teksten skal brukes. Mauseth (1999 s. 86) mener imidlertid at det er bedre å bruke en nøytral skrift enn å bruke en spesiell skrift galt.

Når utstillingen er på plass er det viktig å evaluere det man har gjort. Man bør vurdere om målene ble nådd, om emnet er synlig i utstillingen og hva man har lært av prosessen. Det er viktig å finne ut hva som kunne vært gjort annerledes, men det er også viktig å trekke fram det man har lyktes med (Mauseth 1999 s. 112).

For å finne ut hva publikum mener om en utstilling kan man enten observere dem mens de betrakter utstillingen, eller man kan intervjuer dem. Et enkelt spørreskjema kan brukes for å lette evalueringen av resultatet og gi et bedre sammenligningsgrunnlag (Mauseth 1999 s. 113).

Sammendrag Mauseth (1999)

For Mauseth er komposisjon det viktigste stikkordet i utstillingsteknikk, og objektenes stilling, plassering og sammensetning er avgjørende.

”Det gylne snitt”: Den minste del må forholde seg til den største på samme måte som den største del forholder seg til helheten.

Originalitet er viktig i utstillingen slik at den skiller seg fra det vanlige og tradisjonelle. Mauseth mener at originalitet ikke kan læres av bøker, men den består i å utvikle sin egen kreative skaperevne og tenke selv. Noen basisprinsipper bør man imidlertid kjenne.

Belysning er viktig i utstillingene. En dårlig utstilling blir ikke bra bare lyset er riktig, men lys skaper stemning, farger og oppmerksomhet.

Teksten man bruker i utstillingen må være enkel. Håndskrift kan virke personlig og ekte, men det kan også gi et amatørmessig inntrykk.

Evaluering av utstillingen er viktig. Man må definere både hva man har lyktes med og hva som kunne vært gjort annerledes. Ved evaluering kan man observere publikum eller man kan bruke intervju eller spørreskjema.

7. INTERVJUENE

Jeg har intervjuet fire personer om utstillinger i bibliotek; spesialbibliotekar Marianne Bøe Jervell ved Deichmanske bibliotek hovedbiblioteket (*heretter kalt bare Deichman*), avdelingsleder Päivi Särkelä ved Lambertseter filial Deichmanske bibliotek (*heretter kalt bare Lambertseter*), en kvinnelig låner på 55 år som ønsker å være anonym, samt Mona Ekelund som i en årrekke har vært med og arrangert kurs i utstillinger og som arbeider ved Østfold fylkesbibliotek. Den kvinnelige låneren besøker biblioteket to-tre ganger pr måned, leser omtrent én bok i uka og må kunne sies å være en dreven leser. Hun stod ved en utstilling i et folkebibliotek da hun ble spurt om hun var villig til å svare på noen spørsmål. I tillegg har jeg hatt en samtale med Marit Kopstad ved BS Eurobib AS. Alle informantene er kontaktet og har godkjent bruk av sitater og referater. Jeg vil imidlertid presisere at referatene fra intervjuene er mine egne tolkninger av hva informantene sier. Intervjuene i sin helhet er vedlagt oppgaven i transkribert form. Handlingsplanene for Lambertseter og Deichman følger også som vedlegg. Samtalen med Kopstad på Biblioteksentralen er ikke skriftlig dokumentert.

Intervjuene gir et godt innblikk i hvordan personer med ulike tilknytninger til biblioteket tenker i forhold til utstillinger. Informanter som til daglig er opptatt av utstillinger kan gi nyttige innspill til andre som gjerne vil arbeide med utstillinger i sin egen bibliotekhverdag. Stoffet fra intervjuene vil gi for spinkelt grunnlag til å kunne generalisere eller trekke noen konklusjoner, men en viss pekepinn på hva som rører seg på utstillingsfronten vil forhåpentligvis undersøkelsen gi. Da de intervjuede personene har ulik relasjon til biblioteket, har det ikke vært naturlig å stille de samme spørsmålene til alle.

7.1. Marianne Bøe Jervell, Deichmanske bibliotek hovedbiblioteket

Marianne Bøe Jervell på Deichman mener at det blir en utstilling når man tar bøker ut fra sin opprinnelige plass i hylla og setter de et annet sted med en bevisst tanke. Dersom en bok frontes på plassen sin i hylla vil ikke Bøe Jervell kalle presentasjonen en utstilling. ”Bøkene bør trekkes ut og settes sammen med andre så det ikke bare er en bok, da, men flere. Det er helst et tema, og setter bøkene i sammenheng”, sier hun.

I Deichmans handlingsplan er utstillinger nevnt flere ganger, særlig behovet for nye hyller og mer plass til utstillinger. Under ”Mål 2” i handlingsplanen til Deichman står det følgende:

Vi ønsker å vise *dagens* bibliotek som en levende arena for litteratur- og kulturformidling, og som et annet rom enn det kommersielle. Vi skal ta vare på og tilrettelegge for de personlige og individuelle opplevelsene ved å i større grad la publikum møte litteraturen gjennom utstillinger og arrangementer ulike steder i bygget. Vi skal vise frem bredden i samlingene og være et sted hvor publikum blir inspirert og ser muligheter.

Handlingsplanen ved Deichman sier imidlertid ingenting om *hvilke typer* utstillinger man skal ha, *hvor ofte* det skal lages utstillinger eller *utstillingstekniske retningslinjer* for de som skal lage utstillingene. Bøe Jervell sier at Deichman har uskrevne regler om å lage utstillinger. Går de en sjelden gang tom for ideer, lager de utstillinger etter årstiden eller for eksempel i forbindelse med høytider. Bøe Jervell mener at utstillingene må være enkle å oppdatere når det er få personer på jobb.

Et viktig formål med utstillingene på Deichman er ifølge Bøe Jervell å gjøre publikum oppmerksom på nye bøker eller nye emner, og gjerne noe som lånerne ikke ville funnet uten at bøkene var plassert i utstillingen. Bøe Jervell tror ikke utlånstallene hos Deichman blir påvirket i særlig grad av utstillingene, for utlånet er ganske høyt hele tiden.

De som lager utstillinger i Deichman er ifølge Bøe Jervell bibliotekarer og sekretærer uten spesiell utdannelse eller kompetanse innen utstillingsteknikk. De er inndelt i grupper, hvor hver gruppe har ansvaret for utstillingene i sin avdeling. Bøe Jervell mener at utstillinger er et prioritert område i Deichman, og at alle som jobber i biblioteket synes det er morsomt å lage utstillinger. ”De som jobber mye med utstillinger er flinke til å trekke inn andre i avdelingen, der de vet at de har spesialområder og kompetanse.”

Bøe Jervell antyder at deres utstillingshyller forsvinner noe blant de faste bokhyllene, men hun sier ikke direkte at de har liten utstillingsplass. Hun sier at utstillingene deres ”drukner nok ofte litt i alt det andre. Vanskelig å få det til å lyse opp.” De aller fleste utstillingene på Deichman er plukcutstillinger.

Skilting er nevnt i handlingsplanen til Deichman: ”Skiltingen i avdelingen gjennomgås og bedres.” Bøe Jervell sier i intervjuet at Deichman strever med å få på plass en helhetlig, fin skilting, da biblioteket er stort og uoversiktlig, og det er vanskelig å finne fram i lokalene.

På Deichman er man naturlig nok opptatt av planleggingen av det nye biblioteket i Bjørvika, og det ses på ulike løsninger når det gjelder utstillinger og presentasjoner av bøker i framtida. Nyetableringen ligger imidlertid noen år fram i tid, og Marianne Bøe Jervell mener det er vanskelig å spå hvordan bibliotekverdenen ser ut om 6-8 år. Hun mener at man uansett ikke skal glemme de lånerne som faktisk oppsøker biblioteket for å låne bøker, og at de trenger inspirasjon når de er i lokalene.

Sammendrag fra intervjuet med Marianne Bøe Jervell

Bøe Jervell mener at en utstilling har man først når man trekker bøker fra sin faste plass i hylla og setter dem sammen med en bevisst tanke.

Et viktig formål med utstillingene på Deichman er å gjøre publikum oppmerksom på nye bøker eller nye emner.

På Deichman har de arbeidsgrupper som lager utstillingene. Samtidig trekkes det inn andre ansatte dersom noen har spesialkompetanse på områder det skal lages utstillinger om.

7.2. Päivi Särkelä, Lambertseter filial Deichmanske bibliotek

Päivi Särkelä på Lambertseter er noe vag når hun skal definere begrepet utstilling, og kommer helst med eksempler på hvilke typer utstillinger de har hatt suksess med. Hun sier de har månedlige utstillinger, enten et forfatterskap eller et tema, og legger til: ”[...], men hva vi kaller dette her [...], vi kaller det temautstillinger, men vi mangler skilting på dette nye biblioteket.” På Lambertseter har de en utstilling de kaller ”Personalet anbefaler”, og dette er ifølge Särkelä et populært tiltak overfor lånerne.

Särkelä trekker i intervjuet fram sammenhengen mellom samlingsutviklingsplaner og planer for utstillinger:

Jeg vil ikke at Lambertseter bibliotek skal være en liten kopi av hovedbiblioteket. Vi må ha vår... vi er en del av Nordstrand og Lambertseter, og da må vi tenke hvem er det som bor her, hva er de interessert i, hva kan vi samarbeide med andre med, hva kan biblioteket tilby. At det er gøy! At folk om 10 år tenker at der er biblioteket, der skjer det noe gøy. [...]. Men man må få folkene inn, ellers ser de ikke utstillingene.

Lambertseter filial flyttet inn i nye lokaler i Lambertsetersenteret i oktober 2010, og i intervjuet sier Särkelä at de under planleggingen av det nye biblioteket har ”hatt dette veldig fremme hvordan vi stiller bøkene frem sånn at det... vi har tenkt på forskjellige måter

hvordan kan vi presentere materialet.” Hun sier at de har hentet informasjon andre steder, og sett på bokhandler og andre butikker. I handlingsplanen for det nye biblioteket på Lambertseter står det under ”Mål 1” at de ulike utstillingsmulighetene, store som små, skal være på plass fra første stund. Under ”Mål 5” er det nedfelt at biblioteket skal ha både systematiske og spontane temautstillinger.

På spørsmål om hva som er utstillingenes formål svarer Särkelä at ”Formålet er jo det at hvis du ser bare bokrygger-rygger-rygger hyllemeter etter hyllemeter så mister du motet, da vet du ikke hva du skal ha eller hvor du skal begynne. Men det å fronte, å vise at sånn og sånn har vi...” Särkelä trekker fram aktualitet, og at på Lambertseter vektlegges det at man skal følge opp saker som blir nevnt i nyhetene.

På Lambertseter har alle vært med på utstillingsarbeid, men det har spesielt vært én sekretær som har holdt på mye med utstillinger. Särkelä tror ikke bibliotekarstudentene lærer særlig mye om utstillinger, for da mener hun bibliotekene hadde sett annerledes ut. Samtidig sier hun at “[...], men når man kommer ut i virkeligheten og de små budsjettene så har man bare skjönt at dette ikke er noe å satse på.”

Särkelä er opptatt av at bøkene skal frontes, og til det nye biblioteket på Lambertseter har de kjøpt inn en god del arkitekttegnede reoler som har god plass for oppstilling av bøker. Särkelä sier at de også har kjøpt ganske mange av “[...] slike plastgreier fra Opening the book hvor du kan stille frem en bok veldig langt foran på bokhylla, drar den fram. Og så har du en lomme inne med informasjon [...]”

Särkelä mener at plakater skal ha et profesjonelt uttrykk. Kulturetaten i Oslo bruker programmet Indesign. Målet med programmet er at hele Kulturetaten skal få et felles uttrykk i markedsføringen, og det aksepteres ikke lenger håndskrevne plakater. Indesignerprogrammet skal stå for produksjonen av enhetlige plakater for hele Deichmansystemet.

For å få folk til å besøke bibliotekene i framtida tror Päivi Särkelä på Lambertseter at bibliotekene bør framstå som profesjonelle og attraktive. Hun viser til et foredrag som Rachel van Riel fra Opening the Book holdt på Biblioteksentralen for et par år siden: ”Jeg tror nok at hun Rachel som var her satte fingeren på et ømt punkt. [...], vi har hatt sånne håndlagde greier overalt og plakater og sånne hjemmelagede ting som gjør at vi blir enda mindre tatt på

alvor, at vi ikke har hatt noen profesjonalitet [...]” Särkelä mener at bibliotekene må bli mer markedsorienterte, og hun ser for seg at bibliotekene utvendig bør være like, så man vet at det er et bibliotek, men innholdet må variere.

Lambertseter bibliotek ligger i et kjøpesenter, men ifølge Särkelä hjelper det ikke at biblioteket er gratis dersom det blir oppfattet som den grå musen på senteret. Da går kundene heller ”dit det blinker og ser flott ut, selv om de der må betale og her behøver de ikke å betale.” Särkelä viser til hvordan bokhandlerne stiller ut bøkene sine, at det er pent der og at man får lyst til å ta på ting. Hun mener at også bibliotekene må komme dit, og ikke bare ha bokrygger fram; den store visdommen som ingen tør nærme seg.

Sammendrag fra intervjuet med Päivi Särkelä

På Lambertseter sier Päivi Särkelä at de har månedlige utstillinger enten om et forfatterskap eller om et tema. I tillegg har de en reol med ”Personalet anbefaler”. Särkelä sier at de vektlegger å lage utstillinger om aktuelle saker fra nyhetene.

Särkelä mener at bibliotekene bør bli mer markedsorienterte, og de bør se mer på hvordan bokhandler og andre butikker stiller ut varer.

Det vektlegges fronting av bøker, og mange av reolene som er innkjøpt til det nye biblioteket på Lambertseter er designet slik at fronting blir naturlig. De har kjøpt en god del plastbokstøtter fra Opening the Book.

Plakatene bør ha et profesjonelt uttrykk, og det aksepteres ikke lenger håndskrevne plakater.

Alle de bibliotekansatte på Lambertseter er med og lager utstillinger, men det har spesielt vært én sekretær som har holdt på mye med utstillingsarbeid.

7.3. Kvinnelig låner

Den kvinnelige låneren mener at en bokutstilling er bøker som er satt sammen etter noen valgte, gjerne felles kriterier. Det ser imidlertid ut som låneren skiller mellom utstillinger og boksnurrer, for hun sier at i boksnurrene finner hun lett blanding av alt mulig, og det passer ikke inn med hva hun mener er en utstilling. Låneren sier videre:

[...], boksnurr, der stopper jeg ja, det gjør jeg bestandig, for det synes jeg er så greit, for da er det forskjellige forfattere, kanskje sånne som jeg ikke har hørt om også, det er lett blanding av alt mulig, og da kan jeg bare finne meg noe hvis jeg har det litt travelt, da er det greit med en snurr og kunne bla gjennom fort. De som setter opp bøkene i snurrestativet skal ha all ære, for her finner jeg... Kan ikke komme på at jeg har funnet noe jeg har lagt fra meg.. [...]. Og så står jeg på samme sted, og er jeg i tidsnød og må ha ei bok så er det greit. Da trenger jeg ikke å løpe hele biblioteket rundt for å finne noe jeg vil ha.

Hun sier at bokstativene er enkle å bruke når hun har det travelt, og at hun nesten alltid finner interessante bøker der.

Låneren nevner at hun av og til ser kunstutstillinger i biblioteket, men at dette er en utstillingsform hun ikke mener hører hjemme i biblioteket: ”Jeg synes plassen kan brukes på bøker, er glad i bøker jeg da.”

Når låneren blir spurt om hva som gjør at hun stopper ved en utstilling, sier hun at det først og fremst er det visuelle ved utstillingen som påvirker henne: ”[...], hvis jeg ser en forfatter som jeg vet jeg liker og ser bokfrontene imot meg og de tiltar meg og de kan være litt spreke å se på, det kan ofte si noe om innholdet i boka, [...], jeg leser jo litt alt da, så det går jo etter dagsform og hvilket humør jeg er i også [...].”

Låneren blir bedt om å beskrive sitt drømmebibliotek, dersom hun fikk bestemme alt selv. Hennes optimale bibliotek er oversiktlig, det er det første hun nevner. Hun ønsker seg koselige, lyse lokaler, og hun vil at biblioteket skal være ”åpent hver dag, hele tiden, helg og uke, synes jeg.”

Hun ønsker at biblioteket skal ha stasjoner med nye bøker og små utstillinger som gjør at man føler trivsel når man kommer inn. Det må gjerne være flere stativer og utstillinger enn i dag. Personalet må være tilgjengelig, men ikke påtrengende.

Sammendrag fra intervjuet med den kvinnelige låneren

Lånere mener at en utstilling i biblioteket er bøker som er satt sammen etter valgte, gjerne felles kriterier.

Hennes favorittutstillinger i biblioteket er boksnurrene, for der finner hun kjapt noe av interesse.

Det som tiltrekker låneren ved en utstilling er det visuelle. Bokfrontene kan ofte si noe om innholdet i bøkene.

Lånerens drømmebibliotek er åpent både hverdager og søndager, og hun vil gjerne at bibliotekene har enda flere bokstativer og utstillinger enn i dag.

7.4. Mona Ekelund, Østfold fylkesbibliotek

Mona Ekelund ved Østfold fylkesbibliotek mener at alle bøker som er framme i biblioteket i vid forstand kan defineres som en utstilling, og hun sier det er viktig å ha dette i bakhodet når man innreder biblioteket. Man bør tenke gjennom faktorer som hvor mange bøker det er hensiktsmessig å ha framme, hvordan de settes opp og hvordan man vil at folk skal bevege seg. I tillegg til dette generelle aspektet sier Ekelund at man kan tenke seg temautstillinger utenfor de enkelte avdelingene, eller mindre utstillinger inne i selve bokhyllen. Bare man setter noen bøker en face istedenfor med ryggen ut, og kanskje pynter litt i tillegg, kan det kalles en utstilling, mener hun.

Mona Ekelund sier i intervjuet at folkebibliotekene med fordel kan redusere på antallet bøker i hyllene, og heller bruke noe av pengene og plassen til å gjøre bibliotekene mer attraktive og spennende for lånerne.

Ekelund trekker fram at utstillingene ikke må virke for amatørmessige; hun mener at utstillingene må inneholde en viss profesjonalitet. Hun sier at nervøs fløyel er en utslitt rekvisitt som bibliotekene har benyttet seg mye av for å skjule bordet og kassene man har bygget utstillingen med.

Mona Ekelund mener at utstillingenes formål er å få publikum til å oppdage bøker som ellers kan være vanskelig å finne. Ekelunds erfaring er at bøker som stilles ut blir lett lånt ut, for publikum synes det er enklere å velge blant noe som er satt fram. Ekelund trekker også fram viktigheten av at bøker settes inn i en kontekst, og at dette gjør det lettere for lånerne å finne interessante bøker.

Mona Ekelund mener at de som lager bokutstillinger bør gjennomgå kurs i utstillingsteknikk. Hennes erfaring er at behovet er stort og at dette er et lystbetont område og at mange har lyst til å gå slike kurs. Dersom det ikke finnes utstillingskurs i nærområdet hvor man er, kan man be fylkesbiblioteket sitt om hjelp til å arrangere kurs. Ekelund mener at det er fullt mulig å skaffe seg kompetansen gjennom kurs og en god kursholder, og at utstillingsteknikk ikke trenger å være en del av bibliotekarutdanningen.

Mona Ekelund ved Østfold fylkesbibliotek trekker fram at små ressurser ikke bør være en unnskyldning for ikke å lage utstillinger:

Når bibliotekene bruker små ressurser som unnskyldning for ikke å lage utstillinger, synes jeg det er en håpløs tankegang som jeg prøver å ikke være noen del av i det hele tatt. Det er mange kommunebibliotek som har fryktelig dårlig råd, og jeg synes jo at vi burde hatt mer penger, men når saken er som den er må man prioritere. Det er da mye viktigere å ha et bibliotek som ser tiltalende ut og hvor folk føler de kommer inn og – hvor fint det var her, her finner jeg jammen noe...- det er da viktigere enn å ha altfor mange bøker. Det er faktisk sånn at i et gjennomsnittlig norsk folkebibliotek er det for mange bøker, og jeg tenker at man må knipe litt av andre budsjetter innimellom, særlig bokbudsjettet, selv om det er jo bærebjelken så klart [...].

Ekelund sier at dersom man lager aktiviteter og utstillinger som er synlige for både politikere og publikum og viser til at ”dette har vi gjort, sånn har vi det her, vi har det og det programmet, vi har åpent på søndager, og så har vi utstillinger og det tilbudet”, så kan man bruke de argumentene for å få bevilget mer penger. Ekelund mener at man ikke kan si ”når vi ikke får penger, gjør vi heller ingenting”, for da vil biblioteket bli en grå virksomhet fra man åpner om morgenen til man stenger om kvelden.

Mona Ekelund sier at bokutstillingene må bygges i høyden. Ekelund foreslår nøytrale plexiglasskuber i ulike høyder som man kan bruke for å variere utstillingen i utallige formasjoner. Ønsker man i stedet å bygge med kasser eller esker kan de males i nøytrale farger. Ekelund viser til bokhandlene som bygger tårn med én tittel, og at dette blir rent, tydelig og rolig. Bibliotekene må bruke mange forskjellige bøker, og desto viktigere blir det da at utstillingene strammes opp og roes ned. Ekelund sier det er viktig at utstillingene ikke gir et broket og uryddig inntrykk.

Et pent fotografi som er blåst opp til hensiktsmessig størrelse kan være en fin bakgrunn for en utstilling. Ekelund mener at ved å følge noen grunnleggende retningslinjer samt bruke praktiske, men enkle hjelpemidler, vil man kunne lage gode utstillinger også i biblioteket.

Mona Ekelund ønsker originalitet i utstillingene, og en mer utstrakt bruk av objekter som vil overraske og forbløffe, og kanskje gi lånerne en uventet opplevelse:

Jeg mener at et bibliotek i seg selv er en relativt monoton greie [...], i hvert fall tradisjonelt da, så kommer du inn og så er det gulv og tak og vegger og vinduer og sånt, og så er det hylle på hylle på hylle og masse bøker som står i hyllene. Og dessverre lite annet mange steder. Så hvis man finner andre typer gjenstander så er det veldig kledelig inne i et bibliotek.

Ekelund viser til en del hjelpemidler som forenkler utstillingsarbeidet og som samtidig er med og gir utstillingene et profesjonelt uttrykk. Hun nevner uttrekkbare kroker som henger ned fra taket, og som er beregnet på å henge plakater eller andre effekter i. Et slikt opphengssystem blir svært fleksibelt, og hjelper til å få høyde i utstillingen.

Framtida for bibliotekene kan man bare gjette seg til, sier Mona Ekelund. Hun er spent på hvordan det går med bibliotekene og utstillingene når bokmengden gradvis vil minke som følge av at stadig mer kommer på nett. Hun ser for seg at det kanskje vil bli små scener hvor temaer blir presentert på ebok eller skjerm eller lignende, og hvor bøkene og rekvisittene er færre. Et annet scenario Ekelund antyder er at dagens utstillinger kanskje blir erstattet med mer performance, hvor man kan se for seg skuespillergrupper som framfører noe med kostymer, rekvisitter, replikker og musikk.

Ekelund har imidlertid ingen tro på at papirboka forsvinner med det første. Hun mener at vandretstillinger burde vært en mer benyttet utstillingsform i biblioteket enn den er i dag. Ekelund presiserer at uansett hvordan framtida blir, om vi kommer til å lese bøker på ebok eller skjerm eller papir, så vil publikum også framover ha behov for veiledning om hva som finnes. ”Det blir kanskje enda mer uoversiktlig for publikum i framtida,” sier hun.

Sammendrag fra intervjuet med Mona Ekelund

Mona Ekelund mener at hele biblioteket i vid forstand kan ses på som en utstilling. Samtidig bør man ha temautstillinger i og utenfor lokalene. Fronting av bøker i hyllene mener hun også er viktig. Ekelund sier at bibliotekene med fordel kan redusere antall bøker og heller bruke noe plass og penger på utstillinger; i hverdagen må man prioritere.

Ekelund mener at utstillingens formål er å få publikum til å oppdage bøker som ellers kan være vanskelig å finne.

Utstillingene må ha et profesjonelt preg, og mener at tiden med nervøs fløyel bør være forbi. Rent utstillingsteknisk trekker Ekelund fram idéer som plexiglasskuber å bygge i høyden med, samt metallkroker fra taket som man kan henge plakater i. Fotografi som bakgrunn kan også være dekorativt.

Ekelund mener det er viktig at utstillingene overrasker eller forbløffer, og hun mener det er kledelig med ”uvanlige” gjenstander i biblioteket.

Når det gjelder kompetanse i å lage utstillinger mener Ekelund at bibliotekarer kan få denne kompetansen gjennom gode kurs.

7.5. Marit Kopstad, BS Eurobib AS

BS Eurobib AS har mange typer reoler og stativer som er spesialdesignet for fronteksponering. Marit Kopstad sier at fronten av mediet virker mer attraktivt enn ryggen. I tillegg gjør det at låneren har lettere for å orientere seg og finne fram da frontene er en slags skilting. Fleksibel skilting og merking er viktig i biblioteket, og Kopstad mener at mange bibliotek har stort forbedringspotensial på dette området.

Marit Kopstad på BS Eurobib AS sier at noen lånere oppsøker en bokvogn hvor returnerte bøker står, for de vet ikke hva de ønsker å låne når de kommer til biblioteket. Kopstad tror at grunnen til dette kan være at ”det som andre nylig har lest, også kan være interessant for meg.”

Har man liten plass i biblioteket, bør man heller kassere medier for å få plass til fronteksponeringer i stedet for at bokryggene står ut mot lånerne. Kopstad mener at biblioteket på den måten ser mer attraktivt ut.

Boksnurrer og andre stativer gir god mulighet for fronteksponering, og bøker utstilt i slike stativer har ofte svært høy omløpshastighet. Marit Kopstad vektlegger at fargene og størrelsene på mediene må tilpasses stativet, ellers virker utstillingen rotete og lite innbydende for låneren. Nederste hylle på bokstativ og reoler brukes ofte som påfyllingshylle, og bøkene her står gjerne med ryggene ut. Hyller og stativer må etterfylles jevnlig.

Marit Kopstad trekker også fram inngangspartiet: Et åpent og innbydende inngangspart som trekker lånerne inn er viktig.

Sammendrag av samtalen med Marit Kopstad

Mange bibliotek etterspør reoler og stativ for fronteksponering av bibliotekmedier. Nederste hylle brukes ofte som påfyllingshylle. Det er viktig at stativene etterfylles jevnlig.

Marit Kopstad mener at en ”aktiv” returhylle er viktig for mange lånere.

Kopstad mener at mange bibliotek har et forbedringspotensial når det gjelder skilting og merking. Fronting av bøker i hylla kan ses på som en form for skilting. Kopstad mener det syndes mye mot god skilting i bibliotekene.

Har man liten plass i biblioteket, bør man kassere medier for å få plass til fronteksponering.

Marit Kopstad ønsker at bibliotekene skal ha et åpent og innbydende inngangspart som trekker lånerne inn.

8. KVALITET

I Folkebiblioteklovens § 1 (1985) står det følgende: ”Det enkelte bibliotek skal i sine tilbud til barn og voksne legge vekt på kvalitet, allsidighet og aktualitet.” Det brukes altså begrepet *kvalitet*, og det vil derfor være relevant med en kort utgreiing om hvordan begrepet kan forstås i forhold til temaet i denne oppgaven. Problemstillingen i oppgaven omtaler ”den gode utstillingen”, og ordet *god* har nær sammenheng med ordet *kvalitet*.

Kvalitet omtales i *Kulturpolitikk fram mot 2014* (St.meld. nr. 48 2003 s. 22). Her påpekes det at om noe har kvalitet ikke er et spørsmål om hva den ene eller den andre liker, men om hva vi har med å gjøre og hva det skal brukes til. Det som i én situasjon eller til én bruk har høy kvalitet, kan i en annen sammenheng kan ha lav kvalitet. Avgjørelsen vil være like objektiv i begge tilfellene.

8.1. Utstillingens kvalitet

Jeg har forsøkt å finne teori som sier noe om utstillingens kvalitet i biblioteket, men jeg har ikke funnet faglitteratur om emnet. Jeg vil derfor prøve å lage noen kvalitetskriterier selv, på grunnlag av bakgrunnsstoff som jeg har innhentet gjennom arbeidet med denne oppgaven.

Kvaliteten på *utstillingen* vil være noe annet enn kvaliteten på de enkelte bestanddelene som utstillingen består av. En bokutstillings kvalitet er ikke avhengig av at bøkene har solid innbinding eller er trykt på glanset papir. Skal man vurdere en utstillings kvalitet, må man se på helheten, og hvordan komponentene er valgt ut og satt sammen. Når man snakker om kvalitet på fysiske enkeltprodukter, snakker man ofte om holdbarhet. Dette vil være et kriterium som er vanskelig å vurdere i en utstilling; det ligger i premissene for en bokutstilling at den skal ha en svært begrenset levetid, men utstillingen kan likevel inneha kvalitet.

Man må ikke forveksle kvalitet med smak og behag. Noen liker en minimalistisk stil, mens andre foretrekker en mer velfylt stil med mange detaljer og effekter. Begge deler kan være velegnet i en bokutstilling, og begge deler kan sies å ”ose av kvalitet”.

Kvaliteten på utstillingen handler også om god oppfølging og orden. Rot og tomme bokstøtter gir et dårlig inntrykk, og de færreste vil si at det er kvalitet over en slik utstilling.

Man kan også snakke om *utstillingens retorikk* som kriterium for kvalitet, og da er det naturlig å referere til begrepene logos, ethos og pathos fra retorikken; utstillingen skal belære, behage og bevege. I boka *Tekst i tale og skrift* sier Norunn Askeland, Hildegunn Otnes, Dagrun Skjelbred og Bente Aamotsbakken (1996 s. 79) at det skal være substans i det vi sier ("belære"), vi skal si det på en slik måte at vi vekker tillit ("behage"), og det vi sier skal påvirke folk til å se saken fra vår side ("bevege"). Det er disse tre bevismidlene retorikken sier at vi har til disposisjon når vi vil overbevise et publikum (Askeland et al. 1996 s. 79). Disse tre retoriske elementene kan man også overføre til utstillinger. *Utstillingens logos* vil dreie seg om at utstillingen gir publikum følelsen av å ha lært noe, og at de føler at de får noe igjen for å bruke tid på utstillingen. *Utstillingens ethos* sier noe om utstillingens troverdighet; tror publikum på budskapet i utstillingen som bibliotekaren prøver å formidle? Virker det som bibliotekaren vet hva han "snakker" om? *Utstillingens pathos* vil handle om virkemidlene som bibliotekaren bruker for å få fram budskapet. Da kan utstilleren spille på følelser som irritasjon, glede eller avsky hos publikum.

I dag finnes materialer å bygge utstillingene med som tåler å se dagens lys, og som slett ikke trenger å gjemmes under en duk. Tidligere hadde vi få hjelpemidler, og vi måtte lage mye selv med små midler. Personer med litt kunstneriske evner laget mye som både var pent og praktisk, men mer vanlig var det nok at uttrykket i utstillingen ikke ble særlig profesjonelt. Vi kan lage rekvisitter selv i dag også, men vi har mange flere muligheter til å gi dem et profesjonelt uttrykk. Her kan nevnes plakater; alle har pc og fargeskriver og kan lage tekster på glanset papir så bare et øvet øye kan se at plakaten ikke er laget av et profesjonelt firma.

8.2. Litteraturens kvalitet

Når det gjelder kvalitet på litteratur setter Tveit (2004 s. 36) spørsmålstegn ved om det går an å si at visse typer litteratur er av en slik kvalitet at de ikke fortjener å bli formidlet. Hun sier at det er fullt mulig å hevde at noe av litteraturen har "et fattig, lite variert og svakt formulert uttrykk, og dermed ikke bidrar til noen utvikling i leserens språkbeherskelse" (Tveit 2004 s. 36), og at dette kan være et kvalitetskriterium når målet er språkstimulering. Men en svak tekst kan av ulike grunner stimulere til leselyst, og da vil teksten ha verdi for den som leser den.

Tveit (2004 s. 37) mener at formspråket i en kvalitativt god tekst oftest vil være av en slik art at det kreves refleksjon og konsentrasjon som utfordrer leseren til å ta stilling. Den gode formidler gir av seg selv og vil automatisk synliggjøre sine egne meninger. Verken litteraturen eller formidleren vil noensinne være nøytral (s. 39).

9. HVORDAN LAGE GODE BOKUTSTILLINGER I FOLKEBIBLIOTEK

9.1. Utstillingens funksjon

En bokutstilling kan ha ulike funksjoner. Kanskje vil man vektlegge den estetiske funksjonen, og lage utstillinger hvis hovedfunksjon er å behage sansene. Dette kan være en utstilling hvor bokomslagene står godt til hverandre, eller man bruker ikke-boklige effekter for å myke opp inntrykket og gjøre utstillingen delikat.

En utstilling kan ha som hovedfunksjon å presentere aktualiteter. Hva som er ”aktuelt” bør man da definere; en ny bok kan være aktuell, men en eldre bok kan også være aktuell overfor visse målgrupper. For eksempel i et fengselsbibliotek vil en bok om det å sitte inne være aktuell, men den trenger ikke nødvendigvis være ny. Bøker av en kjent forfatter kan gjøres aktuelle gjennom å markere jubileer.

Utstillingen kan ha en kulturpolitisk funksjon, hvor målet for biblioteket kan være å få til en diskusjon rundt aktuelle temaer og hvilken rolle litteraturen kan ha i politisk sammenheng.

9.2.Fasene i utstillingsarbeidet

9.2.1. Analyse

Når man skal arbeide med utstillinger, er det viktig å definere nå-situasjonen:

- Hva er vi gode på?
- Hvor har vi et forbedringspotensial?
- Hvilken kompetanse har vi?
- Hvilke produkter ønsker vi å stille ut?
- Hvilke plasser har vi til rådighet?
- Hva har vi av utstyr og hjelpemidler?
- Hvordan når vi best vårt publikum?

Det er også viktig å definere *hvem* som er publikum. Er det brukerne av biblioteket totalt sett, eller er det brukerne av delsamlingene? Her vil man ha god nytte av å bruke samlingsutviklingsplanene. Publikum kan også være ”ikkebrukerne” av utstillinger; de som

vanligvis ikke oppsøker en utstilling, men som befinner seg i biblioteklokalet av andre grunner, eksempelvis for å låne pc eller lese aviser. Det kan også være personer som vanligvis ikke besøker biblioteket, men som kommer til biblioteket fordi de har hørt om en interessant utstilling.

Som vi har sett tidligere i oppgaven, er det ulike oppfatninger av hva en utstilling er. Det er derfor relevant for det enkelte bibliotek å definere hva man mener er en utstilling, slik at man har et tydelig utgangspunkt for det videre arbeidet.

9.2.2. Planlegging

9.2.2.1. Skrevne planer for utstillingsaktiviteter

Bibliotekene bør ha nedskrevne planer for hvordan man vil arbeide med utstillinger. I handlingsplanene for bibliotekene kan det være nevnt at biblioteket skal ha utstillinger, men det er sjelden man ser konkrete planer for utstillingene, eksempelvis

- Hvilke typer utstillinger ønsker vi å satse på?
- Hvor ofte skal utstillingene skiftes?
- Hvor i lokalet skal utstillingene stå?
- Hvilke hjelpemidler bør vi ha på for å kunne lage gode utstillinger?
- Hvem skal lage utstillingene, og hvilken kompetanse er nødvendig?

Både de ansatte og publikum vil ha nytte av at utstillingsaktivitetene følger god planlegging. Utstillingsarbeidet vil bli forutsigbart, og de ansatte kan forberede utstillinger god tid i forveien. På den måten unngås ”ad hoc”-utstillinger uten mål og mening, og man kan være sikrere på at resultatet blir vellykket. En godt planlagt utstilling gir også en bedre opplevelse for publikum. Når utstillingene skiftes med jevne mellomrom får publikum følelsen av at biblioteket er aktivt og dynamisk og holder seg oppdatert.

9.2.2.2. Formål

Bibliotekene kan ha ulike formål med å lage bokutstillinger: Eksempler på formål kan være at man ønsker å:

- informere publikum om et spesielt emne
- underholde publikum
- vise fram deler av samlingen
- øke leselysten
- øke utlånet
- vise fram biblioteket som en sentral aktør i lokalmiljøet
- feire eller markere en hendelse
- få publikum til å oppdager bøker som ellers kan være vanskelig å finne

Det at bøkene trekkes ut av hylla og settes i en kontekst kan gjøre det lettere for lånerne å finne interessante bøker.

9.2.2.3.Ressursbehov

Arbeidet med utstillinger vil kreve flere typer ressurser, og jeg vil her se nærmere på behovene for plass, økonomi, tid, samt bøker og materiell til utstillingene. Kompetansebehovet blir nærmere belyst i kapittel 10.

Plass

Plass til utstillinger vil ofte være et spørsmål om prioritering. Kanskje har man gode utstillingsplasser, men at disse plassene i dag brukes til andre formål. Tar man en runde rundt i biblioteket vil man kunne finne mange muligheter:

- På vegger
- På bord
- I fellesareal
- På toppen av reoler
- På reolenes endegavler
- På ledige gulvareal
- I taket
- Utendørs
- I vinduer
- Ved inngangspartiet

For å få tips til plasser for utstillinger kan man se hvordan butikkene utnytter hvert ledig område til å presentere varer. Disken og området rundt den brukes effektivt til vareplassering for å skape mersalg i butikkene. Denne idéen kunne også bibliotekene adoptere i større grad. I fengselsbiblioteket har jeg en liten utstilling foran skranken, og den plukkes det flittig fra når lånerne allikevel står der for å registrere lånet:

Figur 1 Liten utstilling med selvutviklingsbøker ved utlånsskranken

Erfaringsmessig bør en slik utstilling inneholde bøker som er egnet for impulslån; bøker som lett fanger interessen og som man gjerne tar med seg i tillegg til de andre bøkene man låner. En stor fordel med å ha en utstilling like ved skranken er at det er lett for bibliotekaren å følge med hva på som lånes ut, og etterfylling kan skje umiddelbart når en bokstøtte går tom.

I bibliotek med utlånsautomater vil det være en idé å ha en liten punktutstilling ved automaten i tillegg til ved skranken, da ikke alle lånerne oppsøker skrankeområdet.

TIPS!

Dersom bibliotekene har faste steder i lokalet som brukes til utstillinger, bør man vurdere å ha spotlights fastmontert på disse stedene. Lys skaper stemning, farger og oppmerksomhet.

Man kan også vurdere om plasser som i dag brukes til ”andre ting” kan gjøres om til utstillingsplasser. Mange bibliotek bruker plass på plakater eller kunngjøringer som ikke har noe med biblioteket å gjøre. Kanskje har man store planter stående på potensielle utstillingsplasser? Planter er fint i biblioteket, men kanskje kan de flyttes til et sted som ikke er spesielt godt egnet for en utstilling.

Dersom man ønsker bilder på veggene, kan det være en idé å la bildene ha ”boklig” tema, som dette bildet hvor smussomslag fra kasserte bøker er satt sammen mer eller mindre tilfeldig i en rimelig ramme fra Ikea:

Figur 2 Bokforsider montert sammen og brukt som veggilde i biblioteket

Økonomi

Små ressurser bør ikke være en unnskyldning for ikke å lage utstillinger. Viser man at man er driftig og har et bibliotek med utstillinger og andre aktiviteter vil det kanskje tvert imot

generere penger på sikt. Politikere og publikum vil legge merke til et aktivt bibliotek, og man kan lettere argumentere for at bevilgningene bør økes.

Folkebibliotekene har ofte for mange bøker, og det store antallet gjør det vanskelig for lånerne å velge bok. Dersom man reduserer på antall bøker, kan man få frigjort penger til innkjøp av utstillingsmateriell. Med knapp økonomi må man prioritere, og det kan være en god investering å bruke noe av budsjettet på å gjøre biblioteket mer brukervennlig og innbydende gjennom utstillinger og presentasjoner.

Tid

De fleste utstillingene i folkebibliotekene er plukktstillinger. Slike utstillinger vil fungere som en hjelp for publikum til å finne bøker de kan låne. Med god skilting og informerende plakater vil plukktstillinger kunne være med og avlaste de ansatte, og biblioteket blir mer selvbetjent. Bibliotekarene vil dermed få frigjort tid til andre gjøremål enn kundeveiledning, men samtidig krever plukktstillinger at de ansatte passer på at utstillingene ikke blir tomme for bøker.

Utstillinger og stativer vil også kunne være tidsbesparende for lånerne, spesielt hvis utstillingene står på faste plasser, og lånerne vet hvor de finner interessant stoff.

Noen utstillinger er plassert inne i glassmontere, og er ikke beregnet på å plukke fra. Slike utstillinger vil stå noe lenger enn vanlige temautstillinger, og vil være ressurskrevende når de lages. Til gjengjeld trenger de lite eller ingen oppfølging. Tidsbruken fra de ansattes side når det gjelder utstillinger i glassmontere ligger altså hovedsakelig i planleggingen og monteringen.

For publikum vil tidsbruken trolig være større hvis de velger å stoppe ved en monterutstilling enn ved en plukktstilling. Utstillinger i montere inneholder gjerne mye informasjon om ett spesielt emne, og det vil kreve litt tid å sette seg inn i temaet og studere de enkelte delene i utstillingen. Noen slike utstillinger oppfordrer publikum til å delta aktivt, noe en utstilling på Deichman er eksempel på: En lukket glassmonter er brukt til utstilling av bøker og effekter om romfart:

Figur 3 Utstilling i glassmonter på Deichman med tema "Romfart"

Inne i monterer er det plassert en monitor, og på utsiden av monterer er det øretelefoner som publikum kan lytte i.

Bøker og materiell

Som regel kan publikum låne bøkene som er utstilt, så man må allerede under planleggingen ta høyde for at utstillingen kan bli vellykket. Har man nok bøker i egen samling, eller bør man låne bøker fra andre bibliotek? Hvor avgrenset er temaet i utstillingen? Man bør vurdere om temaet i utstillingen er av lokal art, eller om det høyst sannsynlig er mange bibliotek som lager utstilling med samme tema til samme tid. Et forfatterjubileum vil trolig mange bibliotek markere, og da kan det være vanskelig å fjernlåne bøker i og med at de fleste bibliotekene trenger bøkene sine selv. I slike tilfeller kan det være en idé å utvide temaet noe. I stedet for å markere for eksempel kun Ibsen, kan man kanskje utvide temaet til å gjelde "de fire store". Da har man et videre tema, og derved en større samling å låne ut bøker fra.

Under planleggingen er det også viktig å avklare om man har nok hjelpemidler til å lage en god utstilling. Trenger man å kjøpe noe materiell, må man beregne leveringstiden. Etter hvert som man har laget en del utstillinger, vil man imidlertid ha opparbeidet seg et basislager av utstyr og rekvisitter.

9.2.3. Gjennomføring

For at utstillingen skal være smakfull å se på, er det viktig at den har en god og gjennomtenkt komposisjon. Man må vektlegge bøkens plassering og sammensetning, i tillegg til de gjenstandene som man eventuelt bruker for å underbygge budskapet i utstillingen. ”Det gyldne snitt” er en velkjent regel i utstillingsteknikk. Regelen går ut på at man skal unngå midtstilling av objektene, og heller vekte sidene i forhold til hverandre. Det er viktig at man kjenner noen basisprinsipper i utstillingsteknikk, og har en bevissthet rundt det å lage utstillinger og presentere samlingen.

Objektene i en bokutstilling vil være bøkene, og bøker i en utstilling har ofte tilnærmet lik høyde og størrelse. Settes noen bøker bak og noen bøker foran på et flatt bord, vil de fremste bøkene skjule de som står bak. Noen steder ser man at alle bøkene i utstillingen ligger flatt på et bord, og dette blir monotont og kjedelig. Man må bygge utstillingen i høyden, og da helst med ulike høyder for at utstillingen skal bli både oversiktlig og innbydende. Variasjonen i oppbyggingen må skje med andre hjelpemidler enn bare selve bøkene. Ved bruk av plakater i bokutstillingene bør man passe på at plakaten blir plassert slik at teksten tydelig kommer fram. Ofte bør plakaten være det høyeste punktet i utstillingen.

TIPS!

For å bygge opp bokutstillingen kan man bruke plexiglasskuber, trekasser eller esker i ulike høyder. I stedet for å skjule oppbyggingen under ”nervøs fløyel”, kan man male kassene eller eskene i rolige farger.

Et forstørret fotografi kan være en kledelig bakgrunn for en utstilling. En forstørret side fra en bok kan være både dekorativt og informativt.

Utstillingen bør ha et ”profesjonelt” uttrykk.

Uttrekkbare metallkroker som festes i taket er praktisk å henge plakater i.

9.2.3.1. Fronteksponeringer

I dag er det enkelt å skape blikkfang i utstillingene og i hyllene, med fargerike, fristende og informative bokforsider og smussomslag. I tidligere tider var det naturlig at bare ryggene syntes i bokhyllene, for utvendig hadde bøkene all informasjon om tittel og forfatter kun i ryggen. Fronteksponering var den gang til liten nytte.

Dersom man vender noen bøker en face på sin faste plass i hylla, gjerne ved hjelp av plastbokstøtter, vil boksamlingen virke mer fristende og det vil være enklere for lånerne å gresse. I tillegg kan øverste hylle brukes som utstillingsplass, da denne hyllen ofte er plassert så høyt at lånerne har problemer med å lese informasjonen i bokryggene. Jeg mener imidlertid at man skal være forsiktig med å fronte altfor mange bøker på samme hylle, spesielt hvis bøkene i tillegg står tett. Da flyter lett forsidene over i hverandre, og hyllene kan virke uoversiktlige. På hver hylle vil det kanskje holde med et par fronter; på den måten oppstår blikkfang.

Figur 4 Eksempel på en god og stødig bokstøtte

En bok som har stiv innbinding vil kunne stå av seg selv, spesielt hvis den åpnes litt, mens bøker med myk innbinding bør ha en bokstøtte å hvile i. De fleste utstillinger vil inneholde fronteksponeringer.

Utstillinger trenger altså ikke bare være arrangementer av bøker trukket ut fra hylla og satt sammen og presentert etter valgte kriterier. Det vil også være viktig å gjøre hyllene delikate, innbydende og informative. Man bør alltid ha plass til fronteksponering. I mange bibliotek ser

man at bøker står med ryggen ut og blir holdt samlet av en flyttbar bokstøtte, og at den ledige plassen på høyre side for bøkene i hylla står tom. Her går mye god utstillingsplass til spille:

Figur 5 Mye ledig plass som kunne vært brukt til fronteksponering

TIPS!

Dersom bibliotekarene blir mer aktive med samlingene, og stadig driver oppfølging i form av fronteksponeringer og har oppmerksomhet på at hyllene skal utnytted best mulig, vil bibliotekarene nødvendigvis ofte befinne seg ute i lokalet. Dette kan ha god effekt på kontakten med lånerne; det er lettere for mange lånerne å stille bibliotekaren spørsmål når de møter ham ved en reol enn å oppsøke bibliotekaren når han står bak skranken.

9.2.3.2.Punktutstillinger

Det ligger i navnet til punktutstillinger at de trenger liten plass. Punktutstillingen kan være én enkelt bok i en bokstøtte på skranken, men man kan også bruke egne stativ for punktutstillinger. Noen slike ferdigkjøpte stativ kan minne om store notestativ hvor det er plass til en oppslått bok, men det er også fullt mulig å få laget små ”punkttorg” etter spesialmål. Selv fikk jeg en lokal håndverker til å lage en del punkttorg da jeg arbeidet i bokhandel, og disse ble svært mye anvendt rundt i butikken. I bokhandelen hadde vi mange eksemplarer av hver tittel, og punkttorgene ble designet deretter, men man kan godt tenke seg punkttorg beregnet for ett eller bare noen få enkeltteksemplarer.

Figur 6 Eksempel på en godt opplyst punktutstilling i Fredrikstad bibliotek

Da punktutstillingene inneholder bare én eller noen få bøker, er det svært viktig med oppfølging av disse utstillingene. Utstillingen i figur 6 vil bli helt uten mening dersom boka lånes ut og stativet blir stående tomt.

9.2.3.3.Plukkutstillinger

Som vi har sett tidligere, er de fleste utstillingene i bibliotekene plukkutstillinger. Bibliotekene har imidlertid ofte bare ett eller to eksemplarer av hver tittel, så plukkutstillinger krever tett oppfølging fra personalet. Man må være påpasselig med rydding og etterfylling av bøker, da en halvtom og uryddig bokutstilling er en stusselig affære.

Ofte inneholder utstillingene en plakat som informerer om utstillingens tema, og er temaet for snevert kan man risikere å gå tom for bøker. Et stort bibliotek vil imidlertid ha flere bøker om hvert tema i samlingen enn et lite bibliotek. Samtidig må man anta at et stort bibliotek låner ut flere bøker, så både store og små bibliotek må vurdere om de har bøker nok til utlån innenfor det aktuelle temaet. Har man tro på at utstillingen blir populær og frykter at man selv har for få bøker, bør man vurdere å låne inn bøker fra andre bibliotek den perioden utstillingen står.

Noen store bibliotek benytter seg av profesjonelle dekoratører og utstillere. Det høres praktisk ut å bruke profesjonelle utstillere til å lage mer permanente utstillinger, men i hverdagen, hvor

de fleste utstillinger er plukketstillinger, vil man måtte følge opp, rydde og etterfylle bøker. Dette vil være bibliotekarenes oppgave, derfor er det uansett viktig at de har en viss kompetanse på området. Det samme vil gjelde dersom man ønsker å fronte bøker i hyllene. Man må passe på at bokstøtter ikke blir stående tomme. Slike hverdagslige arbeidsoppgaver vil bli de bibliotekansattes jobb selv om man har profesjonelle utstillere som tar seg av større utstillingsoppgaver.

9.2.3.4. Temautstillinger

Den mest vanlige typen utstilling i folkebibliotekene er temautstillingen. Mange bibliotek holder seg til tradisjonelle temaer som følger årstid eller hendelser, men det er utallige temaer man kan lage utstillinger om dersom man setter fantasien i sving.

TIPS!

En brainstorming med jevne mellomrom vil være nyttig i mange bibliotek for å finne nye temaer eller nye vinklinger på gamle temaer. Utstillinger er godt egnet for samarbeid.

Dersom man vil lage utstillinger basert på aktuelle hendelser fra nyhetene, kan utfordringen være at man har få bøker om emnet i hylla, fordi man naturlig nok ikke har hatt tid til å forberede seg. En idé da kan være å se på ulike aspekter ved nyheten, og finne innfallsvinkler til en utstilling som man vet biblioteket har bøker om. Som eksempel kan nevnes jordskjelvet i Japan, og de mange spørsmål som høyst sannsynlig dukket opp i de tusen hjem i kjølvannet av katastrofen. Noen ville lese mer om jordskjelv, noen visste kanskje for lite om tsunamier, noen hadde for liten kunnskap om den japanske geografien, eller kanskje var det atomkraftverkernes sårbarhet som fenget interessen. Dersom bibliotekarene bruker aktuelle nyhetshendelser som tema for utstillingene, vil man alltid kunne tilby et oppdatert og aktuelt bibliotek hvor publikum har alle muligheter til å få tilfredsstilt vitebegjærigheten.

TIPS!

Hva med å dekke et temabord? Dekk et bord med tallerkener, bestikk, glass, flasker og annet som brukes når man venter gjester. På hver tallerken legges en bok fra det temaet man har valgt for utstillingen. I stedet for en blomsterdekorasjon på midten av bordet kan det bygges en bokdekorasjon i ulike høyder. En plakett med teksten ”Det er servert!” vil kunne være et godt blikkfang.

Det vil variere fra bibliotek til bibliotek hvor lenge man velger at en temautstilling skal stå, og det kan være ulike grunner til at man lar en utstilling stå i kortere eller lengre tid. Man bør imidlertid passe på at utstillingen ikke blir stående altfor lenge. Der er kjedelig for faste brukere av biblioteket å komme tilbake gang etter gang og se den samme utstillingen. Temaet i utstillingen vil over tid miste aktualitet, og utstillingen vil etter hvert se litt ”sliten” ut. Da bør man i stedet overlate plassen til en ny utstilling med et nytt og friskt tema.

Dersom man velger å ha en fast utstilling som man kaller ”Månedens tema”, må man passe på at utstillingen står kun én måned av gangen, og at den blir skiftet umiddelbart ved månedsskiftet. Slurver man her, vil utstillingen gi et lite profesjonelt inntrykk, og lånerne vil kunne miste tillit til både utstillingen og bibliotekaren.

9.2.3.5.Hot Spot

Bibliotekene har ofte ønsket å være en taus og nøytral part i samfunnsdebatten, og av den grunn er nok Hot Spot en type utstilling som bibliotekene tradisjonelt har vært forsiktige med å benytte seg av. Det kan imidlertid minne om at denne trenden er i ferd med å snu. For eksempel har biblioteket i Tromsø de siste årene gjennomført en årlig Hot Spot i samarbeid med aktuelle samarbeidspartnere (Tromsø kommune 2010). På hjemmesiden til ”Bibliotek og byarkiv” under Tromsø kommune ser vi for eksempel at utstillingen i 2007 het ”Døde penner”, og det ble satt søkelys på pressefrihet i Russland og at 42 journalister ble drept i Russland i tidsrommet 1996-2007 (Tromsø kommune 2010).

9.2.3.6.Generelle tips og idéer

Originalitet gjør utstillingene spennende, både når det gjelder valg av temaer og bruk av gjenstander. Greier man å lage utstillinger som skiller seg fra det tradisjonelle, er man langt på vei til å gjøre publikum nysgjerrig. Hjelpemidler og rekvisitter til bruk i utstillingene trenger ikke koste all verden dersom man bruker fantasien. De fleste bibliotek har kanskje et verksted i nærmiljøet som kan lage utstillingsmateriell enten i tre, plast eller metall. Der kan man få spesiallaget nøyaktig det man trenger, og ofte til en overkommelig pris.

TIPS!

Kanskje bør bibliotekene gjøre som butikkene og investere i en “gatebukk”; et plakatstativ som står på gata eller i fellesarealene og hvor man kan publisere små og store hendelser i biblioteket.

Man kan også finne rimelig eksponeringsmateriell i vanlige butikker; hyller eller hjelpemidler som i utgangspunktet er beregnet for bruk i hjemmet eller andre steder, men som utmerket godt egner seg i utstillinger. En gammel vaskestol eller et annet egnet møbel kjøpt på et bruktmarked kan være et godt utgangspunkt for en utstilling. En gammel og malingsflekket gardintrapp i tre egner seg godt til å presentere bøker om oppussing i, gjerne sammen med noen tomme malingsspann og brukte malingskoster. Mulighetene er uendelige.

Denne bokhylla er kjøpt på Ikea for en rimelig penge, og den skaper et hyggelig miljø i biblioteket, samtidig som klokken er en praktisk detalj:

Figur 7 Eksempel på en rimelig og dekorativ bokhylle

Denne utstillingen kalles ”Personalet anbefaler”, og er populær blant lånerne. Personlig tror jeg utstillingen kunne økt sin popularitet ytterligere dersom den hadde vært litt mer forseggjort og iøynefallende:

Figur 8 "Personalet anbefaler"

Hyllene er designet slik at de blir grunnere og grunnere mot venstre side, og denne utformingen stjeler en del utstillingsplass. Kanskje burde plakaten derfor hengt lenger til venstre, hvor man likevel ikke kan stille ut noen bøker? En noe mer dekorativ plakat hadde også høynet kvaliteten på utstillingen. Her er det brukt hvit plakat på hvit bakgrunn, men når man først skal bruke papir bør det uansett brukes en annen papirkvalitet enn vanlig 80 grams kopipapir. Antallet bøker i utstillingen virker også noe stusselig; man må kunne håpe at personalet har flere bøker de kan anbefale.

Selvlagede plakater kan gjøre seg godt i en utstilling, men man bør legge litt flid i dem. Her er et eksempel på en plakat laget av tre lag kartong i ulike farger:

Figur 9 Selvlaget, dekorativ og enkel plakat

Plakater bør inneholde lite tekst. Plakatene skal fungere som et blikkfang, og gi publikum en enkel informasjon om hva utstillingen inneholder. Noen personer har god ”plakatskrift”, og håndskrevne plakater kan absolutt være pent i en utstilling. Det kan imidlertid være stor fare for at plakaten, og dermed hele utstillingen, får et amatørmessig preg dersom håndskriften ikke er velegnet til bruk på plakater. Det sikreste er da å lage teksten på pc.

TIPS!

Enkle plakatholdere med teleskopstang er praktiske til bruk i utstillinger. Disse kan man variere høyden på, noe som gjør at man alltid kan få plakaten til å bli godt synlig over bøkene.

I faglitteraturen skilles det mellom *anbefaling* av bøker og *forslag* om bøker. Det jeg umiddelbart tenker er at en bokutstilling vil inneholde *forslag* til lesestoff. Utstilleren kjenner ikke smaken eller humøret til den enkelte publikummer. Samtidig er det kanskje nettopp det han gjør ved å velge et aktuelt tema for utstillingen? De lånerne i biblioteket som finner det bryet verdt å gå bort til en utstilling, er kanskje i det humøret eller har den smaken som utstilleren har forutsatt da han laget utstillingen. Tenker man på den måten, vil utstillingen kunne ses på som en *anbefaling*.

I en utstilling som kalles ”Personalet anbefaler” vil personalet gå god for bøkene i utstillingen, og det vil være opp til den enkelte låner å ta stilling til om han vil velge å følge anbefalingene. Dersom utstillingen hadde blitt kalt ”Personalet foreslår” ville ikke personalets

stemme kommet så tydelig fram, og utstillingen ville kanskje ikke hatt samme kraft over seg. Når man *anbefaler* en bok, går man god for den og viser at man har lest den og gjort seg opp en mening, mens når man *foreslår* en bok følger det på en måte ikke så mange forpliktelser med.

Bøkene i bokstativ eller utstillinger er plassert dit av bibliotekarer på grunnlag av ulike kriterier; kanskje har bibliotekaren nylig lest en god bok selv, eller kanskje har en bok fått rosende omtale av en låner. Til syvende og sist er det bibliotekaren som bestemmer hvilke bøker som settes i et stativ eller i en utstilling, men tidligere erfaring om ”hva som går” vil nok være tungtveiende for hvilke bøker bibliotekaren velger å plassere der.

9.2.4. Evaluering

Evalueringen av utstillingen bør starte i det øyeblikk den er ferdiglaget. Man ser raskt om publikum trekkes mot utstillingen, eller om utstillingen ikke vekker noen interesse. For å få sikre tall på hvor mange som stopper ved utstillingen, kan man foreta trafikkteiling. Man kan også bruke utlånstallene til de utstilte bøkene som et mål på om utstillingen er vellykket; i butikker er salgstallene et sikkert og nødvendig suksesskriterium.

En utstilling kan imidlertid fenge publikum selv om det ikke lånes ut særlig mange bøker fra den. Da bør man spørre seg hvorfor mange stopper og ser på utstillingen, men ikke låner fra den. Er temaet interessant, men bøkene feil? Er det brukt spesielt interessante effekter og gjenstander i utstillingen som publikum egentlig er interessert i, og at bøkene er av mindre interesse? Dersom utstillingen ikke begeistrer publikum i det hele tatt bør man vurdere hva som har slått feil: Har vi valgt feil tema? Er det feil bøker som har blitt valgt? Burde utstillingen stå et annet sted? Er tidspunktet for utstillingen feil? Man kan prøve seg fram og endre deler av utstillinger for å se om interessen øker.

TIPS!

Bibliotekene bør bli bedre på å dele gode erfaringer med hverandre. Mange bibliotek rundt i landet har bare én ansatt, og ofte er det utfordrende å være kreativ når man er alene.

Uansett om utstillingen blir vellykket eller ikke bør man ta bilder fra hver utstilling man lager, og skrive en liten rapport om den. Slik dokumentasjon bør samles i en perm og brukes ved senere anledninger. Bilder og omtale av vellykkede utstillinger er gull verdt og vil gjøre at

utstillingsarbeid senere går smidigere. Stadig oftere etterspørres dokumentasjon på aktiviteten i biblioteket, både for bruk i statistikker, i årsrapporter og ved tildelinger av penger, og får man inn en rutine på slik dokumentasjon vil evalueringen snart bli en naturlig del av den totale utstillingsprosessen.

Flere av informantene trekker fram profesjonalitet i utstillingene, og i den forbindelse vil jeg nevne en nylaget utstilling jeg kom over da jeg besøkte et bibliotek i sammenheng med denne oppgaven. En forening hadde fått tildelt en ledig plass i biblioteket for å lage en utstilling over sitt emnefelt. Dersom bibliotekene virkelig mener at biblioteket skal ha et profesjonelt uttrykk i utstillingene sine i framtida, bør også ”eksterne” utstillinger lages og kvalitetssikres av personer som har en viss kompetanse:

Figur 10 Utstilling til skrekk og advarsel

10. KOMPETANSEUTVIKLING

I *Bibliotekreform 2014 del II* (ABM-skrift nr. 31 2006 s. 189) blir det påpekt at dersom bibliotekene skal være tydelige som seriøse kulturarenaer, må formidlingskompetansen blant bibliotekarene heves. Både muntlige og skriftlige ferdigheter vil være nødvendig for å synliggjøre og formidle bibliotektilbudet. Bibliotekarene må utvikle sin profesjonalitet som formidlere gjennom å kombinere kunnskaper om mediene og bibliotektlejningene med evnen til å kommunisere med brukerne fra de ulike kulturelle segmentene (s. 189). I forbindelse med kompetanseheving trekkes det fram behovet for å opprette en beste praksis-base for bibliotek og formidling, da mye av utviklingsarbeidet på formidlingssiden aldri når ut til fagmiljøet andre steder i landet (ABM-skrift nr. 31 2006 s. 193).

Brown & Power (2006 s. 6) setter spørsmålstejn ved om bibliotekene er forberedt på å benytte seg av den økte interessen for utstillinger og se de mulighetene som utstillingene representerer for å øke tilgangen til bøker og informasjon og til å markedsføre læring og kompetanse. Brown & Power er også opptatt av om bibliotekene kan møte forventningene til de lånerne som mener at utstillinger er en viktig grunn til at de besøker biblioteket. Det er ifølge Brown & Power viktig at bibliotekene har kunnskapen for å kunne utvide interessen, attraktiviteten og den pedagogiske verdien for lånerne. Hvor får bibliotekpersonalet tilegnet seg basisferdigheter i å lage effektive utstillinger? (Brown & Power 2006 s. 6).

Brown & Power (2006 s. 44) mener at kjennskap til noen basisprinsipper om utstillinger gjør at arbeidet går mest mulig smidig. Kunnskap om og ferdigheter i utstillingsarbeid er generelt ikke inkludert i arbeidsinstruksene til bibliotekarer, og Brown & Power spør seg derfor hvilken kompetanse som eventuelt er ønskelig. De fleste bibliotek har ikke ansatte som er eksperter på utstillinger, men stoler isteden på de ansatte eller grupper av ansatte som har mest anlegg for å utvikle og lage utstillinger.

Dersom folkebibliotekene mangler kompetanse eller ønsker bistand på bibliotekfeltet, er det fylkesbibliotekene som skal gi veiledning og arrangere møter og kurs (St.meld. nr. 48 2003 s. 92). Mona Ekelund ved Østfold fylkesbibliotek har vært med og arrangert mange kurs i utstillingsteknikk for bibliotek, og hun mener at en god kursholder kan gi bibliotekarene den basiskunnskapen som vil være nødvendig for å lage gode utstillinger.

Åse Kristine Tveit (2004 s. 22) sier at i bokhandlene er interiøret og lokalene utformet på en slik måte at kundene tydelig ser hva som befinner seg hvor, og hun mener at mange bibliotek kunne ha noe å lære her.

I de kulturpolitiske dokumentene har vi tidligere sett at bibliotekarenes arbeidsoppgaver skal bli mer utadrettet. Bibliotekarene skal bli bedre på alle typer formidling, og da tenker jeg at kompetansen også må heves på den formidlingen som skjer gjennom utstillinger. Publikum av i dag vil ha opplevelser, også når de kommer til biblioteket. Da kreves det at bibliotekarene er kreative og er i stand til å møte publikum med et attraktivt bibliotek, samtidig som den bibliotekfaglige delen av arbeidet blir ivaretatt. Arbeidsoppgavene til bibliotekarene vil være sammensatte og inneholde både katalogisering, samlingsutvikling, muntlig formidling og utstillingsarbeid, og personlig egnethet vil være viktig i bibliotekararbeidet. "Allsidigheten" som nevnes i Folkebibliotekloven (1985) vil dermed også omfatte bibliotekarenes kompetanse.

Kompetansen i ethvert foretak befinner seg blant medarbeiderne. En stor del av de bibliotekansatte har fagutdannelse innen bibliotekfag, men formell kompetanse innenfor arbeid med utstillinger ser det ut til at de færreste bibliotekarer har. I de bibliotekene som jeg besøker er det bibliotekarer og sekretærer som står for utstillingsarbeidet, og ingen av dem har spesiell kompetanse på denne typen arbeidsoppgave.

På bibliotekarstudiet ved Høgskolen i Oslo holdes det ett lite kurs i utstillingsteknikk for førsteårsstudentene. Kursholderne har i hovedsak hatt erfaring fra å lage utstillinger i museer. Jeg mener at innføring i utstillingsteknikk og en bedre bevisstgjøring blant bibliotekarer om hvor viktig det er å gjøre biblioteklokalet mer brukervennlig burde fått en noe større del av bibliotekarstudiet. Om et slikt fag ikke kommer inn i den obligatoriske studieplanen, mener jeg det kunne vært nyttig som et valgfag for de som har spesiell interesse.

11. SAMMENDRAG

Når bibliotekinteresserte personer har hørt hvilket tema denne masteroppgaven skal omhandle, har responsen vært ubetinget positiv. Det ser ut til å være en utbredt oppfatning i miljøet at mange bibliotek har mye å gå på når det gjelder å gjøre lokalene og samlingen mer interessant og spennende for publikum. Etter hva som kom fram i intervjuene kan det imidlertid virke som det er et paradoks her, for Marianne Bøe Jervell ved Deichman sa at alle som jobber i biblioteket synes det er morsomt å lage utstillinger, og Mona Ekelund sa at kurs i utstillingsteknikk er populære og at mange har lyst til å gå slike kurs. Allikevel blir altså bibliotekene ofte sett på som kjedelige og lite spennende når det gjelder utstillinger og presentasjoner av samlingen. Grunnen til dette gapet mellom hvordan bibliotekene *blir oppfattet* og hvordan de gjerne *vil være* kan man bare spekulere i, men jeg håper at denne oppgaven kan gi bibliotekansatte noen innspill til hva de konkret kan gjøre dersom de føler at deres bibliotek har et forbedringspotensial når det gjelder utstillingsarbeid.

Hoveddelen i oppgaven var kapittel 6; ”Hvordan lage gode bokutstillinger i folkebibliotek”. Hovedfasene i arbeidet består av analyse, planlegging, gjennomføring og evaluering. Innenfor disse inndelingene gikk jeg nærmere inn på hva som var viktige kriterier for hver av fasene. *Analysefasen* gir oss viktig informasjon om nå-situasjonen i biblioteket. Hva er vi gode på, hvor kan vi forbedre oss? *Planleggingsfasen* delte jeg inn i flere avsnitt. Det er viktig at man har nedskrevne planer for hvordan man vil arbeide med utstillinger, og her ga både faglitteraturen og bibliotekinformantene gode innspill til drøftinger. Det er viktig å identifisere formålet med utstillinger, og jeg fant en rekke grunner til å ha utstillinger i biblioteket. Ressursbehovene ved utstillingsarbeid inkluderer kompetanse, plass, økonomi, tid samt bøker og materiell. Kompetansebehovet skilte jeg ut i et eget kapittel og samlet stoff både fra faglitteraturen, intervjuene og egne drøftinger her. Utstillingsarbeid er en arbeidsoppgave som mange bibliotekarer liker å holde på med, men allikevel fant jeg ut at bibliotekarer som arbeider med utstillinger ofte har for liten kompetanse på området.

Neste fase i utstillingsarbeidet var *gjennomføringsfasen*, det vil si fasen hvor det praktiske arbeidet med å lage gode utstillinger i folkebiblioteket foregår. Jeg delte opp gjennomføringsfasen i de samme kategorier utstillinger som ble brukt i kapittel 5, og så på hvordan man kan lage gode utstillinger innenfor hver kategori. I denne fasen la jeg vekt på en

praktisk og jordnær tilnærming, slik at de fleste bibliotekarer skal kunne finne anbefalinger og tips som de enkelt kan overføre til sin hverdag.

Til slutt i *gjennomføringsfasen* tok jeg med et avsnitt jeg kalte *generelle tips og idéer*. Her presenterte jeg råd og anbefalinger som jeg hadde tilegnet meg gjennom oppgaven, men som var for generelle til å plassere inn i én enkelt kategori.

Den fjerde fasen i utstillingsarbeidet var *evalueringen*. Her trakk jeg fram viktigheten av å dokumentere det arbeidet man gjør, både gjennom bilder og nedskrevne notater. Dokumentasjonen vil være viktig for ettertiden uansett om utstillingen ble en suksess eller en mindre vellykket affære. Gode erfaringer er det viktig å ta med videre til senere prosjekt, mens dårlige erfaringer bør man analysere for å finne ut hva man bør gjøre annerledes neste gang.

I innledningen av oppgaven sa jeg at min egen motivasjon for å velge dette temaet var at jeg har arbeidet en del med utstillinger selv i både bokhandel og bibliotek, og at jeg har sett hvordan utstillingene påvirker kunder og lånere når de er i lokalet. Etter å ha arbeidet med denne oppgaven har interessen for emnet bare blitt større. Jeg har nå fått en helt annen ballast enn jeg hadde tidligere. Kombinasjonen av faglitteratur, intervjuer og egne observasjoner har fått meg til å få et bredere syn på hvilken viktig oppgave utstillingene og presentasjonene egentlig har. Innledningsvis nevnte jeg at nettutstillinger er en utstillingsform som blir mer og mer vanlig for bibliotekene, men som jeg har utelatt i denne oppgaven. Nettutstillinger i biblioteksektoren mener jeg absolutt er et tema det burde vært forsket nærmere på, og som bibliotekbransjen ville hatt god nytte av.

12. LITTERATURLISTE

- ABM-skrift nr. 23. (2005). *Statistikk for bibliotek og museum 2004*. Oslo: ABM-utvikling. Lokalisert på Verdensveven 24.5.11: <http://www.abm-utvikling.no/publisert/abm-skrift/stat2004.pdf>
- ABM-skrift nr. 30. (2006). *Bibliotekreform 2014: Del I Strategier og tiltak*. Oslo: ABM-utvikling.
- ABM-skrift nr. 31. (2006). *Bibliotekreform 2014: Del II Norgesbiblioteket – nettverk for kunnskap og kultur*. Oslo: ABM-utvikling.
- ABM-utvikling. (2008). *Hot spot*. Oslo: ABM-utvikling. Lokalisert på Verdensveven 25.5.11: <http://www.abmstatistikk.no/testweb/tverrsektorielt/hotspot>
- Askeland, N., Otnes, H., Skjelbred, D. & Aamotsbakken, B. (1996). *Tekst i tale og skrift: Innføring i tekstarbeid*. (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Brown, C.R. (1995). *Planning library interiors: The selection of furnishings for the 21st century*. Phoenix, Ariz.: Oryx Press.
- Brown, M. E. & Power, R. (2006). *Exhibits in libraries: A practical guide*. North Carolina: McFarland & Co.
- Byberg, L. (2006). Brukeren i sentrum?: Noen utviklingstrekk i folkebibliotekenes samlingsutvikling. I Å.K. Tveit (Red.), *Velge og vrake* (s. 12-25). Oslo: Biblioteksentralen.
- Colbert, F. (2001). *Marketing culture and the arts*. (2. Ed.). Montreal: Presses HEC.
- Folkebibliotekloven (1985). *Lov om folkebibliotek av 20. desember 1985*. Lokalisert på Verdensveven 15.4.2011: <http://lovdata.no/all/tl-19851220-108-001.html#1>
- Hagen, S. (2009). *Varen og verket: En undersøkelse av litteraturformidling i folkebibliotek og bokhandel*. Bacheloroppgave i bibliotek- og informasjonsvitenskap. Oslo: Høgskolen i Oslo.

Larssen, V.L. (2011, 23. mai). Biblioteket i krise. *Aftenposten*. Lokalisert på Verdensveven 24.5.2011:
<http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/article4129315.ece?service=print>

Mauseth, O. (1999). *Utstillingsteknikk*. Oslo: Yrkeslitteratur.

Opening the Book. (2011). *Opening the Book*. Lokalisert på Verdensveven 10.5.2011:
<http://www.openingthebook.com/default.aspx>

Ross, C.S., McKechnie, L. & Rothbauer, P.M. (2006). *Reading matters: What the research reveals about reading, libraries, and community*. Westport, CT: Libraries Unlimited.

Ross, C.S. & Chelton M.K. (2001, February 1.). Reader's advisory: Matching mood and material. I: *Library journal* (s.52-55). New York: Library journal.

Saricks, J.G. (2005). *Readers' advisory service in the public library*. Chicaco: American Library Association.

St.meld. nr. 48 (2002-2003). (2003). *Kulturpolitikk fram mot 2014*. Oslo: Det kongelige kultur- og kyrkjedepartement.

Statistisk sentralbyrå. (2006). *Undersøkelse om bibliotekbruk*. Lokalisert på Verdensveven 24.5.11: http://www.ssb.no/emner/07/02/30/rapp_200614/rapp_200614.pdf

Thorhauge, J. (1989). Luk op for skønlitteraturen: Om formidling i folkebiblioteker. I E.Munch-Petersen (Red.), *Litteratursociologi: En antologi* (s. 102-111). Ballerup: Bibliotekscentralens Forlag.

Tromsø kommune. (2010). *Hot spot*. Tromsø kommune: Bibliotek og byarkiv. Lokalisert på Verdensveven 25.5.11: <http://www.tromso.kommune.no/hotspot.4582907-130387.html>

Tveit, Å.K. (2004). *Innganger: Om lesing og litteraturformidling*. Bergen: Fagbokforlaget.

VEDLEGG 1 – intervju med Marianne Bøe Jervell

INTERVJU DEICHMANSKE BIBLIOTEK HOVEDBIBLIOTEKET – VOKSENAVD.

Marianne Bøe Jervell

1. Hvor mange årsverk er det i den avdelingen du arbeider i?

B: Rundt 45. Midt på dagen, når både morgen- og kveldsvakt er på jobb, er vi rundt 30 til stede samtidig. Stillingen min er spesialbibliotekar. Mine ansvarsområder er helse og medisin og samlingsutvikling der. Og så er jeg nettredaktør for avdelingen, så jeg oppdaterer internettsiden og sånne ting. Og så har jeg tidligere jobba i fagbokgruppa, med blant annet utstillinger, og nå jobber jeg litt på tvers av alle de gruppesammensetningene vi har i avdelingen med profilering og sånt.

2. Hva finnes det av skrevne planer for utstillinger og utstillingsaktiviteter i din avdeling?

B: Det er lite som er nedskrevet nå, iallfall for handlingsplanen i år. Kan ikke huske at det stod noe om utstillinger, det stod ganske mye om arrangementer og delta på ting utenfor huset som Øyafestivalen og sånt, men ikke noe konkret om utstillinger, tror jeg. Men det er jo tradisjon for å lage utstillinger, det har det vært i mange år, så det blir jo gjort. Det blir nærmest uskrevne regler, årshjul, man går ofte tom for ideer også, og da er det greit at når det er sommer så tar man fram sommerlesning, lett å oppdatere når det er få på jobb og... påske og juleutstillinger.

3. Hva mener du er en bokutstilling i bibliotek?

B: Jeg mener nok at det er bøker som er tatt ut av sin opprinnelige plass i hylla og satt et annet sted med en bevisst tanke, fordi du vil ha boka der. Hvis jeg snur en front fram i hylla har jeg for så vidt stilt ut boka, men ikke laget en bokutstilling. Bøkene bør trekkes ut og settes sammen med andre så det ikke bare er en bok, da, men flere. Det er helst et tema, og setter bøkene i en sammenheng.

4. Hva legger dere vekt på når det gjelder utstillinger i deres bibliotek?

B: Først og fremst at det skal være noe som er interessant for brukerne våre når de kommer, sånn at de får lyst til å låne noe av det vi har stilt ut, og på fagboksida er det kanskje at det skal være litt aktuelle temaer som vi kan fronte, og på skjønnlitteratur er det nok mye at man gjerne vil... sånn som nå da, når vi har samlet mye bøker som handler om den arabiske

verden, så vil vi samle de tingene som man ikke finner til vanlig, altså hvis du er veldig interessert ja, og har lest en bok om Arabia som du synes var veldig bra så er det ofte vanskelig å finne andre, så hvis man da kan lage utstillinger så får man samlet det. Og så må det være litt pent, at det kanskje er en plakat som viser hva du finner der, og så er det.. vi har litt forskjellig typer utstillingshyller, og jeg liker best de som... der boka liksom får ordentlig god plass og står godt, i forhold til den brune hylla som vi så nede som bare er en gammel brun hylle og du bare så vidt får satt fram noen bøker. Mens boktårnet er kjempefint.

5. Hva er utstillingenes formål?

B: Det er å få brukerne våre til å oppdage noe nytt, noe de ikke hadde funnet ellers, og at de kanskje blir oppmerksom på at det finnes bøker om noe som er et aktuelt tema da, for eksempel om det har vært en jordskjelvkatastrofe, at det finnes bøker om det, at de kan lære mer. Utlånstall... vi har jo ganske høye utlånstall i så stor avdeling, så jeg tror nok våre utstillinger ikke har så stor påvirkning på utlånstallene som en kanskje får på et mindre bibliotek. Så jeg tror ikke det ligger i grunnen for at vi lager utstillinger.

6. Hva bruker av hjelpemidler/rekvisitter når dere lager utstillinger?

B: Det er litt tilfeldig. Det er jo ofte at... vi har for eksempel en person i avdelingen som er veldig glad i å samle på sånne bitte små bøker, og det vet vi jo, så da kan vi lage en utstilling hvor vi trakk fram de bøkene og brukte de som rekvisitter. Så det er ofte hvis vi har temaer der vi vet om noen som har spesielle interesseområder, for eksempel om en vet mye om pingviner, så kan vi spørre den personen så får vi lånt. Og i den monterutstillingen vi har, det er jo et glasskap som er låst, der kan vi få tak i finere ting da. Vi bruker ellers standard hyller som er ferdigkjøpt fra Biblioteksystemer eller Biblioteksentralen.

7. Hvilken policy har dere på skilting i og av biblioteket?

B: Det er faktisk noe av det vi strever mest med her, å få til en helhetlig fin skilting. Så det står faktisk på handlingsplanen i år at vi skal få til. For det er veldig stort og uoversiktlig og vanskelig å finne fram. Og utstillingene drukner nok ofte litt i alt det andre. Vanskelig å få det til å lyse opp.

Oppfølgingskommentar fra intervjuer: Kanskje det var stikkordet? Lys? Det er jo veldig viktig for å få fram at her er det noe vi vil vise fram med for eksempel spotter?

B: Mmmm...

8. Hvilken bakgrunn har den/de som jobber med utstillinger hos dere?

B: Det er bibliotekarer og sekretærer, så det er veldig variert bakgrunn. De fleste er enten litteraturvitere eller utdannede bibliotekarer, så har vi noen som har markedsføringsutdanning, og noen som har jobba i bokhandel, det kan jo være interessant å se. Men jeg tror ikke at noen av de som er her nå har noen spesiell kompetanse eller utdanning.

9. Hvilke utfordringer ser du for biblioteksektoren når det gjelder utstillinger i tida framover?

B: Jeg ser for meg at man får mange muligheter etter hvert, jeg har blant annet sett de RFID-hyllene, de koster en del i innkjøp, men.. De bruker den teknologien som vi bruker nå når vi merker alle bøkene på nytt. Det vil si at du kan sette en bok i den hylla og så er det en datateknisk løsning i bunn som gjør at når du tar ut boka så er det en skjerm bak der du kan lese mer om boka, du kan få bokanmeldelser, kanskje vi kan skrive anmeldelser og legge inn, du kan lese mer om forfatteren og sånne ting. Dette blir i hyller hvor boka står og lener seg mot en støtte, og så er det en skjerm bak... Dette vil altså gjelde noen bøker da, som du velger ut, på en måte, og lager litt ekstra rundt. I forbindelse med nye Deichman er det noen prosjekter på gang her hvor man ser på den type løsninger da, i nytt bibliotek. Ellers tror jeg at man bare .... Altså, det er jo en hektisk hverdag, med mye nytt og mye spennende som skjer hele tiden, så skal man ikke glemme at mange kommer på biblioteket for å låne bøker fortsatt og at de trenger å bli inspirert der og da også, ikke bare utenfor og på nettet.

10. Har du andre innspill eller tanker rundt det vi har snakket om?

B: Jeg tror nok arbeid med utstillinger blir prioritert her. Vi ser jo for eksempel den monterutstillingen som er litt forseggjort. Det tar tid å lage den, og det ligger jo en vilje bak til å gjøre det. Men til gjengjeld vil den stå en stund. Men jeg tror at alle som jobber her synes det er morsomt å lage utstillinger. Og de som jobber mye med utstillinger er flinke til å trekke inn andre i avdelingen, der de vet at de har spesialområder og kompetanse. Og så har vi har jo en litteraturblogg på nettet, og der prøver vi å trekke fram ting som skjer i biblioteket også, for eksempel at vi har laget en utstilling, i håp om at folk kanskje husker å titte på den når de kommer innom til oss.

VEDLEGG 2 – intervju med Päivi Särkelä

LAMBERTSETER FILIAL DEICHMANSKE BIBLIOTEK

Samtale med Päivi Särkelä, biblioteksjef.

1. Hvor mange årsverk er det i dette biblioteket?

Antall årsverk: 7,7 pr i dag. Har flyttet fra 300 m² til 1200 m², har blitt noen nye folk, og alt tar sin tid for å få alt på plass. Meningen er at man innen utgangen av dette året skal ha 10 personer her, pluss noen timebetalte vikarer, hvorav to i 50% og to i 70%. Da blir det ca. 8,7.

2. Finnes det noen skrevne planer for utstillinger og utstillingsaktiviteter i biblioteket?

B: Det som er står i handlingsplanen, og det har stått i handlingsplanen i flere år, nå rundt dette her, for når vi har planlagt har vi hatt dette veldig fremme, hvordan vi stiller bøkene frem sånn at det... vi har tenkt på forskjellige måter hvordan kan vi presentere materialet. Hentet informasjon, og sett rundt omkring på bokhandler, på butikker, hva gjør de, jeg personlig har vært på foredrag av Rachel.. hun som var i Norge for en tid siden og snakket om Opening the book... Rachel van Riil, og hvordan man har forsket i England om dette her med hvor lenge folk er på biblioteket, hva gjør de der, den type møbler de har, har akkurat sett på bokhandler og hvordan de setter frem tingene, så vi har vært innom disse tankene halvparten av bokhyllene er fra Biblioteksentralen, helt ordinære bokhyller, halvparten er arkitekttegnede hvor du har på sidene veldig god plass til å stille opp bøker. Der stiller vi opp bøker og alt materialet vi har med permene fram, så kjøpte vi også slike plastgreier fra Opening the book hvor du kan stille frem en bok veldig langt foran på bokhylla, drar den fram. Og så har du en lomme inne med informasjon om at ”denne boken har vi dessverre ikke” eller du kan finne på hva du vil fortelle folk om.. Dette kan vi ha på hylla så vi virkelig fronter bøkene. Og det kjøpte vi ganske mye av. Handlingsplanen er ikke skriftlig plan, men vi har tankene i handlingsplanen.

3. Hva mener du er en bokutstilling i et bibliotek?

B: Det vi har er hva personalet anbefaler, og det er veldig populært. Og så har vi månedlige utstillinger, vi tar et forfatterskap eller et tema, men hva vi kaller dette her.. vi har ikke.. dette at personalet anbefaler, det har vi, men.. Vi kaller det temautstillinger, men vi mangler skilting på dette nye biblioteket... For eksempel tok vi en liten del av faglitteratur ut til sonen som vi kaller den ”kule delen”, den for ungdom, ungdomsbibliotekaren tar bare noen bøker, vi vil ikke kalle det faglitteratur, hun plukker ut noe som... blant annet bøker vi ikke

vil ha i barneavdelingen, og litt sånn med sex eller voldelige bøker, det er det jo ungdommer som vil lese, de plukker hun ut, men kaller vi den hylla for ”fagbøker for ungdom” er det ingen som gidder å se på det, så der hadde vi faktisk på forhånd en liten diskusjon om hva skal vi kalle dette, men vi har ikke kommet til noe ennå, men..

4. Hva legger dere vekt på når det gjelder utstillinger i deres bibliotek?

B: Aktualitet.. Vi har også en hylle som heter Nye bøker... Aktualitet er veldig viktig, og ideen er at om morgenen når du hører på radio eller på kvelden og vet at et eller annet skjer, og når man kommer på jobb så vips! - Så har man en utstilling. Det er virkelig aktuelt. Og så har vi en plan om, som også er under utarbeidelse, for vi holder på å flytte inn, med temautstillinger som kommer hvert år, årstider, før påske litt mer krim, selv om folk finner det ellers også på hyllene, men når man snakker aktualitet så er det særlig den hylla med Personalet anbefaler, det kan være litteratur som er 20 år gammel, ja, det finnes så mye på hyllene som bare drukner dit, og alle bare spør om det nyeste. Men vi plukker ut, kanskje rundt et tema, og Personalet anbefaler.. vi hadde en periode tok vi bilde av alle ansatte og så hadde alle noen uker – nå er det hun som anbefaler, en kvinne i den og den alderen eller en mann... kan jeg identifisere meg med. Nå står det bare Personalet anbefaler, men det er en ide vi har planer om å fortsette med, med navn og et ansikt.

5. Hva er utstillingenes formål?

B: Hvorfor har man utstillinger? – Fordi...også dette med å fronte bøkene, formålet er jo det at hvis du ser bare bokrygger-rygger-rygger hyllemeter etter hyllemeter så mister du motet, da vet du ikke hva du skal ha eller hvor du skal begynne. Men det å fronte, å vise at sånn og sånn har vi...

6. Hva brukes av hjelpemidler eller rekvisitter når dere lager utstillinger?

B: Vi har – nå har hele Deichman og Kulturetaten begynt med noe som heter Indesignerprogrammet, å lage gode plakater, som vi ofte laminerer også, for de ser veldig gode og proffe ut, og de blir et felles uttrykk for hele Kulturetaten, det strikse målet er at det skal stå Kulturetaten på plakatene, og hvor store bokstaver skal det være etter hvor de skal henge. Det aksepteres ikke lenger med håndskrevne plakater. Og i barneavdelingen har vi stående Mummiutstillinger... med hus og alt. Så vi bruker nok noe rekvisitter.

7. Hvilken policy har dere på skilting i og av biblioteket?

B: Jeg har søkt om penger både her og der og virkelig vil gjøre noe skikkelig ut av skiltingen slik at du kan bruke både luktesansen og hva det måtte være for å finne fortest

mulig fram til det du er ute etter, så vi kan betjene de folkene som står der kanskje 50 meter fra oss på T-banestasjonen og kan komme hit fort og bare på et kvarter kan du hente det du er ute etter og låne med seg selvbetjent, og så kan du få de som virkelig vil gresse til å gå rundt på biblioteket, og de kan flytte fra et område til et annet område ved hjelp av farger og.. at skilting kan være noe annet enn bokstaver. Så, men pengene har vi ikke fått. Det kan godt henge skilt med Krim over krimbøkene, men jeg vil ikke binde meg til noe, men gjerne ved hjelp av virkemidler og effekter for å finne frem til det du er ute etter. Vi har tre etasjer, viktig med skilting om hva som finnes i etasjene. Vi tenker å ha sånn kart, skjermkart, det holder vi på å utarbeide sammen med Digitalt bibliotek, så det blir en del av skiltingen, kanskje et digitalt kart, med noe du kan ta med deg i papirform også. Vi er på vei til noe vi ennå ikke vet hva blir.

8. Hvilken bakgrunn har den eller de som jobber med utstillinger hos dere?

B: Det er.. vi har hatt en sekretær som har holdt mye på med utstillinger, men alle har vært med på det. Når det gjelder de plakatene og den skiltingen til utstillingen da er det en proff i dette Indesignerprogrammet som tilhører denne filialen. Han er ansatt her. Han er med på de fleste oppgavene her, men hans spesialitet er PR og han kan Indesign og... Indesign er navnet på et program som det er ... gjennom Kulturetaten, vi har tatt det i bruk nå før vi flyttet hit.

9. Hvilke utfordringer ser du for biblioteksektoren i tida framover når det gjelder utstillinger?

B: Jeg tror nok at hun Rachel som var her satte fingeren på et ømt punkt. For vi har ikke penger i biblioteksektoren, og ikke har vi hatt noe Indesign og noe proft system for å vise.. vi har hatt sånne håndlagede greier overalt og plakater og sånne hjemmelagede ting som gjør at vi blir enda mindre tatt på alvor, at vi ikke har noen profesjonalitet, og det er vel det som hun Rachel også virkelig satte fingeren på, at man må se pent ut og profesjonelt og attraktivt ut, og de har i alle de bibliotekene etter deres prinsipper der er det mye skilting, det er viktig i deres... Rachel var på Biblioteksentralen, hvis jeg sier to år siden? Ikke fullt det. Hun selger, men jeg oppfatter det positivt at bibliotek er et sted hvor man får noe gratis, men for å få folk til bibliotekene må vi se hva de gjør de som også tar betalt for deres varer. Vi må.. folk gidder ikke komme til biblioteket hvis vi bare fortsetter å ha de bokhyllene som... dystre lokaler og... Men hun representerer... hun selger møbler og alt mulig rart. Hun har hjemmeside å kunne se på.

10. Har du andre innspill eller tanker rundt det vi har snakket om?

B: Jeg tror ikke studentene lærer særlig om sånt på skolen for da hadde bibliotekene sett annerledes ut. Noen har sikkert snakket om det, men når man kommer ut i virkeligheten og de

små budsjettene så har man bare skjønt at dette ikke er noe å satse på. Men skal vi få flere besøkende til oss, skal vi virkelig kunne vise det biblioteket har og kan vise frem og kan hjelpe folk med å pirre nysgjerrigheten så må vi ofre litt... bli litt mer markedsorienterte. Hvis en utdanningsbolk kunne gi en sånn, få folk til å tenke at... det er viktig at folk orienterer seg i samfunnet ellers, hvordan folk finner forskjellige ting. I hvilken som helst bokhandel i Norge, når du ser Ark, du vet hva du får der. Det må vi få på bibliotekene også. Utvendig bør vi være like, så du vet at dette er et bibliotek, men innholdet kan være noe annet, må variere. Jeg vil ikke at Lambertseter bibliotek skal være en liten kopi av hovedbiblioteket. Vi må ha vår.. vi er en del av Nordstrand og Lambertseter, og da må vi tenke hvem er det som bor her, hva er de interessert i, hva kan vi samarbeide med andre med, hva kan biblioteket tilby. At det er gøy! At folk om 10 år tenker at der er biblioteket, der skjer det noe gøy. I stedetfor at .. huff, der er biblioteket med de gråbrune veggene og noen som setter noen bøker frem, men man må ha en plan. Men man må få folkene inn, ellers ser de ikke utstillingene. Her på senteret er butikkene markedsbevisste, men hvis vi ikke har noe sånt utenfor her, hvis vi er den grå musen, da er det ingen som kommer hit, da går de heller dit det blinker og ser flott ut, selv om de der må betale og her behøver de ikke å betale.

Jeg tenker på hvordan bokhandlene stiller ut bøkene sine, hvordan du får lyst til å ta på ting. Hvordan de, det er litt pent. Og det er dit vi også må komme, ikke bare ha ryggene fram, den store visdommen man ikke tør å nærme seg.

Vi har noen utstillinger nå som henvender seg til visse grupper, og hvor vi fronter permene. Og der stopper folk og ser, både unge og voksne.

VEDLEGG 3 – intervju med kvinnelig låner

INTERVJU MED LÅNER I FOLKEBIBLIOTEK

Kvinnelig låner, 55 år.

1. Hvor ofte besøker du biblioteket?

Låner: Det varierer litt, men i hvert fall 2-3 ganger i måneden. Jeg er her ganske jevnt.

2. Hvor mange bøker leser du i måneden?

Låner: Det kan variere da, men 3-4 kanskje. Ca en i uka. Det spørres jo litt hvor store de er, og...

3. Nå har jo jeg tatt kontakt med deg når du står ved en utstilling, og hva mener du er en utstilling i biblioteket?

Låner: Det mener jeg er... ei samling bøker, som er satt sammen i en .... Kanskje flere bøker av samme forfatter... eller at det er flere bøker i samme sjangeren, som er satt fram litt fint og fristende og på en sånn måte at jeg får lyst til å se på det. Bøker kan være på sånne... snurre... snurrestativ, der står det bøker, da kan man stå i ro der da og snurre på stativet og får se på forskjellig. Jeg leser ganske mye krim til vanlig, men når jeg kommer borti et sånt stativ er bøkene lett å få tak i og kunne ta på dem og lese på baksiden om dem, og det blir lett å finne noe annet enn krim. Det er jo også krim der da, men også andre ting. Og.. at det er satt fram fint, fine framsider på bøkene kan friste, øynene er med og gjør noe med hva vi leser. Og utstillinger i bibliotek ja... det er... vet ikke om du tenker på kunst.. jeg har sett det har vært noen kunstutstillinger her noen ganger da.. det.. vet jeg ikke om jeg føler for, akkurat.. hvis kunsten hadde hatt noe med bøker eller det å lese å gjøre så hadde jeg skjønt det, men når det er kunst som kommer helt på sidelinja og jeg ikke klarer å se noen sammenheng mellom kunsten som er opphengt i biblioteket og det som et bibliotek... det som jeg tror et bibliotek driver med da, da føler jeg at den kunsten ikke har noe der å gjøre. Hvis det hadde vært maleri av bøker.. noe spesielt, av noen forfattere eller sånt, da hadde jeg skjønt det, men ting som jeg synes er helt på sidelinja synes jeg ikke skulle vært der jeg da. Jeg synes plassen kan brukes på bøker, er glad i bøker jeg da.

4. Hva skal til for at du stopper ved en utstilling?

Låner: Det er vel først og fremst øynene mine som gjør det, hvis jeg ser en forfatter som jeg vet jeg liker og ser bokfrontene imot meg og de tiltar meg og de kan være litt spreke å se på, det kan ofte si noe om innholdet i boka, men det... ja... det kan være mange ting. Fine framsider, og da er det ikke så nøye om... jeg leser jo litt alt da, så det går jo etter dagsform og hvilket humør jeg er i også, og gjerne hvis bøkene er litt tykke og det er mye å lese, det liker jeg, det er artigere det enn om det bare er ei tynn flis, men det er vel hver sin smak.

5. Hvorfor stoppet du ved den utstillingen vi står ved nå?

Låner: Ja.. dette er jo en sånn snurr, boksnurr, der stopper jeg ja, det gjør jeg bestandig, for det synes jeg er så greit, for da er det forskjellige forfattere, kanskje sånne som jeg ikke har hørt om også, det er lett blanding av alt mulig, og da kan jeg bare finne meg noe hvis jeg har det litt travel, da er det greit med en snurr og kunne bla gjennom fort. De som setter opp bøkene i snurrestativet skal ha all ære, for her finner jeg... Kan ikke komme på at jeg har funnet noe jeg har lagt fra meg.. nå er det sjelden at jeg legger fra meg en bok da, men... kan ikke komme på at jeg har funnet noe skikkelig feil der, jeg stoler på... det er ikke sagt at jeg og bibliotekarene har samme smak, men, jeg synes boksnurrene er reale. Og så står jeg på samme sted, og er jeg i tidsnød og må ha ei bok så er det greit. Da trenger jeg ikke å løpe hele biblioteket rundt for å finne noe jeg vil ha.

6. Låner du oftest fra utstillinger eller fra hyllene?

Låner: Mange ganger har jeg lånt fra utstillinger. Hvis jeg vet hva jeg skal ha så går jeg til hylla og finner boka selv, for eksempel Dostojevski eller annet, da går jeg til hylla. Da er det greit å finne det. Det er ikke så mye Dostojevski i utstillingene... men jeg vet hvor jeg finner ham.

7. Hvordan ser drømmebiblioteket ditt ut, hvis du kunne bestemme alt selv?

Låner: Ja.... Det må være.... Når man kommer inn døra må det være oversiktlig, det er det første jeg vil si. Koselige, lyse lokaler og... åpent. Åpent hver dag, hele tiden. Helg og uke, synes jeg. Må ha... stasjoner med nye bøker, småutstillinger litt fint dandert og koselig, så man ser liksom, føler trivsel når man kommer inn. Og sånne snurrestativ da med forskjellige, de er fine. Må være forskjellige sjangrer og forfattere der også da. Kan gjerne være flere stativ og utstillinger. Jeg leser som sagt mye krim, men jeg vil gjerne ha tips om annet som jeg kan lese også. Der kan jeg se på bøkene og bla i dem og lese litt hva som står og.... Gjerne flere stativ. Og så... drømmebiblioteket ja... da kan jeg jo velge på øverste hylle?? Personalet må være lett tilgjengelig, hvis jeg har spørsmål. De trenger ikke løpe i hælene på meg når jeg går

og kikker, for jeg liker gjerne å gå alene og se, men jeg vil gjerne at de er der så de kan hjelpe meg hvis det er noe... Ellers så...Det kom jo litt brått på dette...

8. Du har jo skjønt at dette intervjuet har handlet om utstillinger, har du noen andre tanker om emnet som jeg ikke har vært inne på i spørsmålene?

Låner: ... Kanskje her da..så, de reolene som står når jeg kommer inn, de er kanskje litt høy, de er så høye at de stenger for utsikten videre inn gjennom biblioteket, og nå er ikke disse hyllene de jeg låner mest fra (det er faglitteratur i den første avdelingen man kommer til, intervjuer anm.), og skal man ha en bok der må man vel nesten klatre opp? – og da får ikke jeg den følelsen av en bok... jeg må ta i en bok og.. kose meg litt med den. Så både det at bøkene står veldig høyt og at utsikten videre innover hadde blitt bedre, det hadde blitt mer oversiktlig... Det å låne bøker, og at man får melding på mobilen om at lånetida snart går ut, det er veldig realt, da trenger man ikke følge med det selv. Og det at vi kan låne selv, har lånekort og de automatene, det er fint. De kan jo være opptatt de bak skranken, så det er en grei ordning. Men det med utstillinger ja... det er litt sånn.... Nette, fine utstillinger virker tiltalende, så det tror jeg er med og gjør at mange andre enn meg blir fristet til å lese flere bøker.

VEDLEGG 4 – intervju med Mona Ekelund

INTERVJU MED MONA EKELUND VED FYLKESBIBLIOTEKET I ØSTFOLD

1. Hva legger du i begrepet utstilling i biblioteket?

B: Det kan jo være alt fra selve bokhylleoppstillingen egentlig, hvor man har alle bøker som ikke er i magasin framme på gulvet et eller annet sted, det er jo en utstilling det også av varene våre. Det er liksom det store og generelle, og så kan man liksom da tenke seg en stor temautstilling utenfor musikkavdelingen, utenfor barneavdelingen, og så kan man tenke seg en mindre utstilling kanskje inne i selve bokhyllen, bare det at man har satt opp et skilt med lyrikk eller satt noen bøker ”en face” istedenfor med ryggen til, og så har man kanskje pynta litt ekstra rundt der, så det er på en måte alle bøker som er framme i biblioteket kan i vid forstand defineres som en utstilling. Og det er litt viktig å ha i bakhodet kanskje, fordi det bidrar til å bevisstgjøre hvordan vi innreder biblioteket og hvor mange bøker det er hensiktsmessig å ha framme og hvordan vi setter det opp og hvordan vi vil at folk skal bevege seg, hvor trafikkarealene skal gå hen osv. Så det henger sammen med utformingen av lokaler også, vil jeg si, på et eller annet sted.

2. Hva mener du er en god bokutstilling?

B: For det første så er det publikum vi skal treffe med bokutstillingen, så jeg synes det er viktig at bokutstillingen har et estetisk preg og at den ser fristende ut når det gjelder det man får øye på først, det er kanskje ikke boktittelen eller tema for utstillingen du får øye på først, men det er kanskje de typer rekvisitter som vi har satt der for å trekke til seg øyets oppmerksomhet til de som passerer forbi, og det kan være alt etter hva temaet er, hva man bruker for å fremheve innholdet i utstillingen, og jeg synes kanskje at det er det første som publikum ser da, det er kanskje ikke det første vi tenker på når vi lager utstilling, men det er viktig at den ser fin ut, synes jeg, at det er en smule estetikk og planlegging i det. Og sett fra bibliotekarenes synspunkter da så synes jeg det er viktig å fremheve boksamlingen på en positiv måte, og gjerne på en ny måte. Altså kanskje ta fram bøker som kanskje publikum ikke finner så lett selv, det synes jeg er viktig. Det kan jo være, ja, alt fra gamle bestselgere som alle ville ha for fem år siden, men som er glemt nå, men som fremdeles er veldig bra litteratur, det kan være bøker som vi har satt et Dewey-nummer på, men som publikum ikke vil tenke på hører hjemme akkurat i et Dewey-nummer kanskje, men som de ville lett etter andre steder og kanskje ikke finner så lett. Så det er viktig å presentere deler av boksamlingen på nye måter, trekke det fram sånn at publikum finner det, for i de store bokutstillingene forsvinner jo fort enkeltboka da... Det er fint når noen trekker noe fram, så du slipper å forholde deg til de tusener som står i hyllene, men du kan forholde deg til noen færre bøker. For det tredje så synes jeg at det er veldig spennende å koble sammen bøker som har kanskje noe fellestema, men som folk vanligvis ikke tenker på hører sammen, kanskje som ikke står

på samme Dewey og noen står på skjønn og noen står på ett nummer og noen står på et annet nummer og noen står på dikt osv. Det synes jeg virkelig er viktig at man tenker sånn, fordi det er det kanskje vi som er de eneste som gjør, det gjør vel ikke bokhandelen, det er kanskje vår force da, at vi kjenner en boksamling så godt at vi kan plukke litt herfra og litt derfra, for eksempel på tema kjærlighet kan vi trekke fram alt fra nydelige diktsamlinger til det mer trivielle til det mer anerkjente, klassikere, helt ny litteratur om kjærlighet, man kan ta fagbøker om homofil kjærlighet osv. osv. Det er så vidt begrep at der kan man virkelig tenke seg nøye om og være veldig bevisst hva, hvem ønsker du å nå, for eksempel er det ungdom så tar man noen bøker og er det eldre mennesker så tar man andre bøker. Det er jo uante muligheter på godt og vondt, man må jo ta et valg også.

3. Hva mener du er formålet med en bokutstilling?

B: Jeg har kanskje allerede sagt noe om det da, men det er jo å få publikum til å lettere finne bøker som er vanskelig å finne. Sette bøker i en ny kontekst. Jeg så jo det da jeg jobbet i folkebibliotek at bøkene som ble stilt ut forsvant som bare det, for publikum syntes det var lettere å velge seg ut noe der, som noen hadde satt fram. Jeg tror det gjør det litt lettere for folk å finne noe, de skjønner mer hva det er når det er satt inn i en kontekst.

4. Hvilke typer hjelpemidler og rekvisitter mener du er viktige når man lager bokutstillinger?

B: Jeg synes det er fint at det er litt profesjonalitet i det, for ellers blir det veldig lett smak eller mangel på sådan hos den enkelte bibliotekar, for vi er jo ikke alltid utdannet i estetikk og vi har ikke den type fag i vår utdanning, som regel. Så jeg synes vi må lære litt av profesjonelle dekoratører og dermed få et mer proft preg på utstillingen. Så det første som slår meg er dette med nervøs fløyel, det har jo vært en del oppe i diskusjonen, at den er brukt. Den er virkelig brukt, det er noen klisjeer i disse utstillingene som, de er så slitt at du blir nesten husblind, og det blir ikke gode utstillinger. Nervøs fløyel er en sånn ting. Så kan man også tenke at høstløv også.. om høsten skal man være litt forsiktig med det, tror jeg, osv. osv. Prøv heller å finne nye, litt mer ubrukte rekvisitter innenfor biblioteket, det uventede, liksom, tenker jeg er bra å finne når det gjelder rekvisitter. Så tok jeg med noen hjelpemidler i koffertene her, fordi noe av det jeg har lært på kurs er at man ikke må ha alt på ett bord, at alt ligger flatt, det er ikke noe spennende å se på. Men bygg opp, og få ting opp i høyden, konsentrert opp i høyden, og da finns det sånt som dette, et slags stativ med en klype øverst, som man kan feste noe på. Så kan man henge noe fra taket som er for å dra ut til den lengden man ønsker, med kroker i endene. I tillegg hadde vi noen plexiglass-kuber som var nøytrale og som man kunne bygge i høyden i utallige formasjoner. Det er sånt basisutstyr som jeg synes er med på å gjøre utstillingen fin da. Unngå klisjeer, men prøv å finne på noe annet. Bruker man pappesker eller kasser er det bedre å male dem nøytralt istedenfor å skjule dem under nervøs fløyel. Det kan også være fint å ha noe på gulvet, skal vi si på sommers tid ha en fluktstol, liksom, som er veldig sommerlig, med et par solbriller i eller spade og spann eller

sånt ved siden av som gjør seg inne i et bibliotek, og som ikke får dette hjelpeløse amatørpreget som den nervøse fløyelen gjør når den blir bare lagt over litt sånn så – ja da er vi halvveis med utstillingen når vi har fått gjort det. Nei, det ser ikke bra ut, synes jeg.

5. Hvordan lager man den gode utstillingen?

B: Planleggingen – man kan jo tenke seg at det er lurt å ha en planleggingsfase hvor man finner tema, hvilke bøker kan jeg presentere her, eventuelt kan jeg forvente så stor etterspørsel etter bøker at jeg bør låne inn fra andre bibliotek mens jeg har utstillingen, så man ikke går tom for de beste eksemplarene. At man eventuelt tar i bruk sånne bibliografiske hjelpemidler som temalister og sånne ting som bibliotekarene har for å komme på enda flere titler som kan være aktuelle enn det man har sjøl. Det er i hvert fall noen planleggingsstrategier det kan være lurt å tenke på. Det var litt om innholdssiden. Bokhandlene har bygger ofte tårn med samme tittel, og det blir jo på en måte veldig rent og tydelig og gir et roligere preg enn vi som må bruke masse forskjellige bøker. Desto viktigere er det da at vi prøver å stramme opp og roe ned og ikke bruke for mange brokete, mønstrete greier rundt omkring. Jeg tenker å finne gode rekvisitter. Jeg mener at et bibliotek i seg selv er en relativt monoton greie, i hvert fall hvis man, i hvert fall tradisjonelt da, så kommer du inn og så er det gulv og tak og vegger og vinduer og sånt, og så er det hylle på hylle på hylle og masse bøker som står i hyllene. Og dessverre lite annet mange steder. Så hvis man finner noen andre typer gjenstander så er det veldig kledelig inne i et bibliotek. Det er det samme som musikk, det synes jeg er... noen ganger har de på klassisk musikk i musikkavdelingen, og da tenker jeg: å så deilig, nå var det på litt fin musikk, og sånn er det når øyet får øye på noe annet enn disse evinnelige hyllemetrene med bokrygger så synes jeg det gjør godt. Sånn som om sommeren har jeg sett oppslåtte parasoller inne i et bibliotek, et stort bibliotek hvor det er høyt under taket, med en fluktstol under osv. Kanskje noen vinflasker på høsten eller noe kjøkkenredskaper, i det hele tatt gjenstander som ikke hører hjemme i biblioteket, men som blir en fin avveksling i bibliotekrommet. Slike elementer kan stå uten bøker rundt, det kan fort bli rotete hvis pynten er neddyngnet med bøker. Legg heller et badehåndkle over armlenet på fluktstolen enn å legge bøker alle steder. Bare for å lage noe spenning i rommet, noe som man ser fort.

6. Hvilken bakgrunn eller motivasjon mener du de som lager bokutstillinger bør ha?

B: Man må prøve å få et kurs i dette her, og hvis man ikke hører om kurs der man bor så kan man jo ta kontakt med fylkesbiblioteket og spørre om de kan lage et kurs om utstilling, for min erfaring er at behovet er stort og dette er lystbetont, og mange har lyst til å gå på et sånt kurs i biblioteket. Da vi hadde dette kurset her, vi var de første som fikk tak i en profesjonell dekoratør som gjorde litt research i biblioteket på forhånd, i biblioteksverdenen sånn at hun kjente litt til våre premisser og måter å jobbe på, og som da skreddersydde et kurs for bibliotek, da fikk vi med deltakere fra hele landet da vi sendte ut den informasjonen på biblioteknorgelista. Og jeg vet at hun i neste omgang reiste til andre steder i landet, Nordland for eksempel, mener jeg at hun var på besøk i. Så det går veldig fint an å foreslå at noen må

holde et kurs der hvor *jeg* bor dersom det ikke har vært noen sånne kurs fordi det er så nyttig og så viktig at biblioteket framstår – vi formidler jo kunst og innhold som er estetisk, så synes jeg ikke vi bare skal legge på noe nervøs fløyel og noen bunker med bøker, liksom, og noen plakater som er brettet i hjørnene og er limt på et vindu eller noe sånt. Jeg synes det skal være litt estetikk i det. Det er fullt mulig å skaffe seg kompetanse i utstillinger gjennom kurs, det trenger ikke være del av bibliotekarutdanningen. Har man en god kursholder er mye gjort. Noe bør det være, man bør ha litt peiling.

7. Hvilke utfordringer ser du innen biblioteksektoren framover når det gjelder bokutstillinger?

B: Det blir jo spennende å se hvordan bokmengden gradvis vil minke ettersom mer og mer kommer på nett, og hvordan det da blir seende ut kan jeg bare gjette meg til. Kanskje blir det små scener hvor temaer kommer enda mer fram, eller rekvisittene og bøkene er enda færre, og at man leser det på ebok eller på skjerm eller noe annet. Men at det er en type formidling som har sin plass framover en stund tror jeg på, men det kan godt hende at det kommer mye nytt også som erstatter dette i form av mer performance, for eksempel at man istedenfor en bokutstilling kan man tenke seg at det kommer en skuespillergruppe som gjør et eller annet med kostymer, rekvisitter, replikker, med musikk osv, ja, og så var dette en reklame for å lese det og det, liksom. Kan godt hende at det skjer noen helt uventede greier. Men jeg ser vel for meg at ennå så – papirboka vil jo aldri helt forsvinne, så det å ha den type utstillinger som vi i dag har det kommer nok til å fortsette. Et annet moment er at vi kanskje, mer enn i dag, burde hatt vandretstillinger som er ferdig profesjonelt bygd opp fra en proff dekoratør som har lagd det og det, og så kan det på en måte sendes rundt i et fylke og besøke flere bibliotek, og da kan det også følge med noen eksemplarer som, ja hvis bokutstillingen er i Fredrikstad så kan de andre avse noen av eksemplarene sine mens utstillingen er i Fredrikstad, og så flytter eksemplarene med bokutstillingen, at man kan samarbeide mer sånn. Men det er ikke så lett å spå om bibliotekene framtid i det hele tatt jeg, for de neste ti årene vil det skje veldig mye, tror jeg, og det har det jo gjort de siste ti årene også, og det vil jo påvirke et sånt arbeidsområde som utstillinger. Men hvis man tenker tilbake på hensikten med dette, som er å hjelpe publikum til å finne spennende litteratur, attraktiv litteratur, så vil behovet for det ikke bli mindre, samme om vi leser på ebok eller på skjerm eller på papir eller hva vi gjør så vil publikum ha behov for veiledning om hva som finnes, og at vi kan presentere det på nye måter. Det blir kanskje enda mer uoversiktlig for publikum i framtida...

8. Er det andre ting du ønsker å snakke om vedrørende bokutstillinger?

B: Ja, man kan jo for eksempel tenke seg at bokutstillinger står andre steder enn i biblioteket, der hvor det ferdes mennesker, for eksempel her i Fredrikstad har vi et røntgeninstitutt som drives veldig effektivt med bruk av apparater store deler av døgnet. Man kan godt tenke seg at biblioteket setter ut sånne små punktutstillinger i andre lokaler enn sine egne. Det synes jeg gjør i for liten grad. Da vil det på en måte være teasere, ikke til utlån. Jeg

tenker at å lage en utstilling på et venterom for eksempel, da må kanskje publikum kunne bla i bøkene og kunne lese litt. Og så må det være noe som ser greit ut selv om publikum roter i bøkene også. Noe må kunne stå og se all right ut. Men også der hvor folk går forbi – for eksempel bibliotekets åpningstider og noen bøker sånn og sånn som frister og noen bilder som... Disse bildene er laget til et prosjekt i Østfold som handler om biblioteket som merkevare som en kollega av meg har kjørt i Indre Østfold. Da ønsket bibliotekene bedre markedsføring av sine virksomheter. Men i Indre Østfold er det mange små kommuner, og alene er det vanskelig å kjøre kampanjer som trenger trykt materiell og relativt dyre investeringer til den type ting. Så flere kommuner samarbeider, og man brukte et profesjonelt reklamebyrå, eller kommunikasjonsbyrå, som da har hjulpet oss med å lage plakater og en logo, den B-en. Det er logoen til bibliotekene i Indre Østfold, og snart blir den for hele fylket. Når bibliotekene bruker små ressurser som unnskyldning for ikke å lage utstillinger, synes jeg det er en håpløs tankegang som jeg prøver å ikke være noen del av i det hele tatt. Det er mange kommunebibliotek som har fryktelig dårlig råd, og jeg synes jo at vi burde hatt mer penger, men når saken er som den er må man prioritere. Det er da mye viktigere å ha et bibliotek som ser tiltalende ut og hvor folk føler de kommer inn og – hvor fint det var her, her finner jeg jammen noe... - det er da viktigere enn å ha altfor mange bøker. Det er faktisk sånn at i et gjennomsnittlig norsk folkebibliotek er det for mange bøker, og jeg tenker at man må knipe litt av andre budsjetter innimellom, særlig bokbudsjettet, selv om det er jo bærebjelken så klart, så det er jo arvesølvet, så man skal jo tenke seg om, men man kan ikke få en så grå virksomhet at man kan ikke bruke penger på en ting som utstillinger som har så mye å si for den umiddelbare opplevelsen og trivselen i bibliotekrommet. Det er snakk om prioritering. Vi kan klage til vi blir blå over budsjettene, men det hjelper ikke. Det som hjelper er å vise til noe, dette har vi gjort, sånn har vi det her, vi har det og det programmet, vi har åpent på søndager, og så har vi utstillinger og det tilbudet, og så kan man bruke de argumentene for å få mer penger. Man kan ikke si at ”når vi ikke får penger, gjør vi heller ingenting” og så er det en grå virksomhet fra klokka 8 om morgenen til man stenger om kvelden. Da er det i hvert fall kjørt. Man må bruke penger på det som syns utad, for at politikere og publikum skal se at biblioteket er et fint sted. Det blir jo koseligere for de ansatte også. Så utstillinger i et bibliotek er et vidt begrep, og det er jo å selge, dette er jo ikke noe som er laget spesielt til bare utstillinger, men de kan brukes sånn også, og så kan de brukes mer generelt, de plakatene der.

Deichmanske bibliotek

HANDLINGSPLAN FOR 2011

VOKSENAVDELINGEN

1. Avdelingens nedslagsfelt

1.1 Lokalisering

Voksenavdelingen ved hovedbiblioteket betjener hele Oslo kommune, men også en god del lånerne fra nabofylkene og fra landet for øvrig. Hovedbiblioteket ligger i sentrum med gode kommunikasjonsforhold. Ingen sentre i umiddelbar nærhet. "Dødt område" etter normalarbeidsdags slutt. Ligger i en bakevje i forhold til hvor man går i Oslo. Ingen institusjoner i nærliggende område som er med på å trekke folk til biblioteket.

1.2 Befolkningssammensetning og brukere

Man regner med sterk befolkningsvekst i Oslo også i årene fremover. Byens befolkning ventes å øke til rundt 781 000 personer i 2030. I tillegg er de indre, sentrale delene av byen i sterk omforming. Det er både planlagt, påbegynt og delvis gjennomført utbygging av store leilighetsprosjekter i de sentrale bydelene. F.eks. Pilestredet Park, Tjuvholmen, Bjørvika og Lodalen for å nevne noen få. Dette er store byggeprosjekter som vil føre til en kraftig økning av fastboende i sentrum. Dette regner vi med vil føre til en økning i etterspørselen av bibliotek tjenester ved hovedbiblioteket. Oslo er landets tyngdepunkt for høyere utdanning med Universitetet i Oslo, Høgskolen i Oslo, Menighetsfakultetet, Norges Idrettshøgskole og Handelshøyskolen BI som noen av de største institusjonene. Studenter og skoleelever er Voksenavdelingens største brukergruppe. Det gjør det viktig å satse på å utvikle biblioteket som læringsarena (se under avdelingens mål). Oslo har gått fra å være en nasjonal smeltedigel til å bli en flerkulturell storby. Hver femte Osloborger er i dag innvandrere. Denne målgruppen vil bli et satsningsområde for Voksenavdelingen i 2011 (se under avdelingens mål).

2. Informasjon om avdelingen

2.1 Fysisk miljø

Lokalene er av flere grunner ikke tilpasset moderne bibliotekbruk. Avdelingen er vanskelig tilgjengelig for publikum som har valget mellom bratte trapper og heiser som det ofte er driftsproblemer med. Dersom begge publikumsheisene står, vil

rullestolbrukere, familier med barnevogner og andre som har vanskeligheter med å bevege seg, ikke få tilgang til Voksenavdelingen. Bygget byr også på problemer i forhold til evakuering av publikum ved brann og andre nødsituasjoner. Det er for få studieplasser/arbeidsplasser/sitteplasser for enkeltpersoner og grupper. Det er for få egne rom for arrangement, lesesirkler og lignende. Bare en liten del av boksamlingen er tilgjengelig for publikum.

1

2.2 Ansatte

Avdelingen mistet 2 ½ årsverk 01.01.2011.

Antall ansatte 45,5

Antall årsverk 40,5

2.3 Åpningstider

Mandag – fredag: 10.00 - 19.00

Lørdag: 10.00 – 16.00

Det største besøket finner sted i tidsrommet kl. 12 – 17. Timen mellom 18 – 19 er dårligst

besøkt. Med dagens ressursituasjon er det neppe mulig å øke åpningstidene; i alle fall ikke

før selvbetjening blir innført.

2.4 IKT

Antall dataarbeidsplasser til publikum har i alle år ligget så lavt som ti til tretten plasser. Dette

er jo altfor lavt i en avdeling med Voksenavdelingens størrelse. Særlig ille blir det med den

utviklingen som vi har opplevd innenfor bibliotekdrift de senere årene.

Hovedbiblioteket har

dessverre et enormt behov for oppgradering på dette området. Dette gjelder både i forhold til

rene arbeidsplasser og også i forhold til dedikerte maskiner som gir tilgang til materiale av

ulike typer som tidsskrifter, aviser, databaser, multimedialt innhold osv. Når det gjelder

dataarbeidsplasser, har personalet tilgang til 25 PCer. Det betyr at det i snitt er to personer på

hver PC.

2.5 Samlingsutvikling og utlån

Grovt sett kan man dele bruken i to hovedkategorier: Den delen av samlingen som er i stadig

sirkulasjon og danner hovedstammen for utlånet. Dette gjelder til en stor del skjønnlitteratur

og nyere fagbøker innenfor de fleste emner, lydbøker og DVDer. Her finner man bestselgerne

og den allment kjente litteraturen. Den delen som har en mer marginal bruk enten fordi

emnene er av en smalere karakter eller fordi bøkene er gamle og primært har en kulturhistorisk verdi. Det er særlig den siste kategorien som gjør hovedbibliotekets samling

spesiell. Denne delen av samlingen er relativt stor, men selv om bruken er mer marginal, utgjør den det unike og spesielle ved hovedbibliotekets samling sammenlignet med hva som finnes ved andre bibliotek i landet.

Avdelingen har hatt en liten vekst i utlånet over egen skranke og en relativt kraftig økning når

det gjelder materiale bestilt gjennom andre avdelinger, MappaMi og fjernlånet.

Mediebestandens sammensetning, plan for utvikling

Overvekt på humaniora, har behov for en styrking på tekniske fag. Kvalitet er styrende i

forhold til innkjøp av alle medier. Desto mer film, desto høyere utlån og vi ser gjerne en større

filmsamling. Viktig å kjøpe mer fagfilm.

Brukergrupper.

Vi har for dårlig tilbud for brukere som er teknisk interessert og det blir utgitt lite på norsk.

Kjøper inn mye materiale på engelsk på disse gruppene.

Vi bør skaffe oss samarbeidspartnere på dette området, for eksempel

Forskningsrådet, Sintef/

Byggforsk, eventuelt teknisk høgskole/ingeniørskole.

Når vi innfører e-bøker, regner vi med at nye brukergrupper vil oppsøke biblioteket.

Hvordan kan vi friste flere brukere til å bruke mer av medietilbudet – få folk oppmerksomme

på hva vi kan tilby? For eksempel filmlånere - virkemidler:

2

- Legge inn stikker i filmene - "Har du lest boka som filmen bygger på?"
- Sette sammen film og skjønnlitteratur.
- Fagfilmer." Vil du vite mer om dette temaet?" Anbefale en bok.

2.6 Samarbeid

Samarbeidet med de andre avdelingene på hovedbiblioteket har blitt og vil bli betydelig

styrket. Dette gjelder både de to andre publikumsavdelingene og også de bibliotekfaglige

støttefunksjonene. Voksenavdelingen har mange eksterne samarbeidspartnere (se målene).

3. Tjenesteutvikling

Det skal bli lettere å se tjenestetilbudet ved hovedbiblioteket som et enhetlig tilbud og vi skal

forene de ulike avdelingenes spesialkompetanser i produksjonen av disse tjenestene.

Inneværende år vil vi også arbeide for å integrere det multimediale i de tjenestene våre der det

er naturlig. Vestibyleområdet vil bli diskutert som et forsøksområde for slike tjenester.

Se

ellers under avdelingens ulike mål.

4. Hvordan vil avdelingen arbeide for å nå nye brukere?

Avdelingen har ikke egen besøksteller, men det er helt tydelig at besøket har økt kraftig det siste året. Alle sittemuligheter blir utnyttet maksimalt og både båten og arbeidsplassene i tredje etasje er tatt i bruk i en grad de ikke har vært tidligere. Dette har ført til at avdelingen har en skrikende mangel på arbeids- og sitteplasser. Vi skal se på om det er mulig ved fortetting av bokhyller/samling å få til flere plasser. Flere plasser vil automatisk føre til en økning av besøket i avdelingen. Det er mange år siden utlånet har vist noen økning av betydning mens besøket derimot har vist en eksplosiv økning i senere tid. Bruken av vestibylen forventes også å trekke flere og kanskje nye brukere til biblioteket.

5. Avdelingens mål

Deichmans slagord og visjon, formulert i Strategi for Nye Deichman:

Deichman inspirerer og holder Oslo våken!

Visjon: Deichmanske bibliotek skal være Europas mest nyskapende, synlige og tilgjengelige

bibliotek og kulturallmenning. Barn, unge og voksne skal fristes med et mangfoldig, attraktivt

og overraskende kildeunivers som gjøres levende gjennom aktiv kultur- og kunnskapsformidling og som inspirerer til rike opplevelser, livslang læring, leselyst og fri

meningsbrytning. Deichmanske bibliotek skal være en entusiastisk, endringsfokuset og

effektiv organisasjon som tidlig avdekker nye brukerbehov og setter trender i den internasjonale biblioteksektoren.

Avdelingens visjon:

Voksenavdelingen skal være et moderne opplevelses-, kultur- og kunnskapssenter

3

Mål 1

Vi skal innføre nytt sikringsutstyr og selvbetjening

Økonomi / budsjett 2011

Budsjettforlik ga 4 mill til prosjektet i 2011. Dette er vesentlig mindre enn det vi hadde bedt

om og det holder ikke til hele hovedbiblioteket. Det jobbes med å lage et budsjett for prosjektet i 2011 som skal opp i styringsgruppen. Budsjettet holder antagelig til åpne samlinger, noe i magasin og selvbetjeningsenheter. Vi planlegger ut i fra det, men justerer

etter hvert. Har foreløpig foreslått 2 personer ekstra, men her må styringsgruppen beslutte.

Endra tidsplan:

Vi vil forsøke med RFID-antennene som ligger oppe på bordene. Vi vil med denne løsningen

slippe ny kabling i denne omgangen. Leverandøren ønsker å levere antenner med mer solide

ledninger, men disse kommer ikke før i begynnelsen av januar. Vi er enige om at bedre feste for kabler vil øke driftssikkerheten og vi har derfor utsatt montering til begynnelsen av januar.

Januar – uke 1-2 montering av skrankeenheter

Januar – uke 1-2 oppstart brikking av nye bøker

Januar – uke 2 oppstart / opplæring brikkemaskin – ansette ekstrahjelp

Rutiner for håndtering av innlevert etter 2 uke i januar:

Det som skal på "brikket hylle", må tas til side og brikkes.

Hvordan håndterer vi dette på best mulig måte?

- Merke hyllene og plukke ut ved oppsett?

- Liste i skranke som sjekkes og settes på egen tralle?

- Ta alt som innleveres til side og brikke dette før oppsett? Det som har vært utlånt, er jo

aktuelt og skal brikkes før eller siden uansett?

Vi dropper å sette prikk på ryggen.

Vi brikker alt som blir innlevert.

De ansatte må være flinke til å legge alt som er stygt og fillete til side når det kommer inn,

slik at dette ikke brikkes. Vi lager en hylle til innlevering bak skranken.

Det må lages en plass hvor man kan legge det materialet som må brikkes manuelt.

Det blir en

RFID-skrankeenhet på "fjernlånet". Det er også en ledig krok i gamle mellomgangen på

lesesalen som kanskje kan brukes.

Organisering av opplæring

Det er valgt ut tre ressurspersoner som alt er under opplæring og som også skal hospitere på

Majorstuen og i Musikkavdelingen. De vil ha ansvaret for opplæringen av resten av personalet som skal jobbe med brikking. Vi tar opplæring på DVD når vi starter med brikkingen i januar. Mye DVD er allerede brikket på filial.

Lydbøker: Stor mengde ligger til gjennomsyn fordi de er delvis ødelagt.

Voksenavdelingen ønsker å gjøre noe med emballasjen og begynner å jobbe med dette nå. Vi

venter med lydbøkene til vi er på slutten av de åpne samlingen.

Språkkurs venter vi også med til vi har fått innkjørt brikkeprosessen på bøker og DVD.

Brikking

Hva skal brikkes?

Åpne samlinger + noe i magasin. Budsjettet bestemmer hvor mye vi kan ta og vi må også se

hvor mye som skal tas på Unge Deichman.

4

Det bør lages en brikkeplan hvor man krysser av hva som er brikket og setter på dato. På den

måten kan vi lettere regne ut hastighet og alle vet hva som skal brikkes fortløpende.

Helhetlig planlegging av hele Hovedbiblioteket

Det må organiseres fellesmøter med Unge Deichman og Musikkavdelingen når vi kommer i

gang med brikkingen.

Mål 2

De besøkende skal finne frem, oppleve å få god hjelp, oppdage noe nytt og ønske å oppsøke biblioteket igjen.

Formidlingsarbeidet skal speile biblioteket som demokratisk institusjon og være åpen, inkluderende og tilgjengelig for alle brukere. Vi ønsker å vise *dagens* bibliotek som en levende arena for litteratur- og kulturformidling, og som et annet rom enn det kommersielle.

Vi skal ta vare på og tilrettelegge for de personlige og individuelle opplevelsene ved å i større

grad la publikum møte litteraturen gjennom utstillinger og arrangementer ulike steder i

bygget. Vi skal vise frem bredden i samlingene og være et sted hvor publikum blir inspirert

og ser muligheter. Vi skal holde terskelen lav for å besøke biblioteket og delta på arrangement.

Høste erfaringer i forbindelse med nye måter å være til stede på/veilede på/være

bibliotekansatt på

Prøve ut nye fysiske løsninger for veiledningspunktene som gir publikum et mer direkte møte

med veilederen, og som sørger for økt grad av arbeidsfellesskap og kompetanseheving.

Bibliotekansatte er i større grad til stede i salene og prøver ut nye og mer aktive måter å være

til stede og å veilede på. Slik sett utnytter vi fagkompetansen bedre og øker servicenivået,

samtidig som vi prøver ut servicedesignernes anbefalinger og implementerer deler av strategien i daglig drift. Kompetanseheving tilføres i form av målrettede kurs/workshops og

høstes gjennom utprøvingen av de ulike formene for personlig formidling.

Bedre den visuelle formidlingen

Skiltingen i avdelingen gjennomgås og bedres. Kart trykkes opp og er tilgjengelig for publikum. Utstillinger er gjennomførte og speiler alle deler av samlingen, og vi prøver ut

felles utstillinger mellom de ulike faggruppene som et forprosjekt til vestibyleområdet.

Videreføre utprøvingen av digitale hjelpemidler i utstillings- og

formidlingssammenheng. Det

opprett et eget sted for brosjyrer og plakater, som er lett å oppdage og som inneholder

forutsigbar informasjon. Infoskjermer kan stedvis erstatte plakater, der det skal formidles

informasjon som er omskiftelig.

Utvikle avdelingens formidling på nett og utarbeide strategier for formidling på nett

Bloggen beholdes som et aktivt og dynamisk sted hvor den største delen av innholdsproduksjonen ligger. Denne videreutvikles primært av litteraturgruppa og fagbokgruppa med stadig høyere besøkstall som mål. Sidene under Oslo kommune brukes til

praktisk informasjon, da disse ikke er tilpasset formidling.

Egen satsing på unge voksne hvor vi styrker innholdsproduksjonen til særemnesidene. Her innledes det et samarbeid med Unge Deichman. Sidene er per januar 2011 utdaterte, og i samarbeid med Digitalt bibliotek lages det nye nettsider som er enklere å oppdatere og administrere. Det er søkt om midler fra NB/ABM til nye særemnesider som et fellesprosjekt mellom Sølvberget og Deichman. Parallelt innledes arbeidet med å opprette egne fagoppgavesider. Det utarbeides en plan for hvilke kanaler og i hvor stort omfang en skal

5

satsing på nettbasert formidling, dette gjøres med hjelp fra utviklingsenhetens webredaktør.

Planen må inneholde en skisse for arbeidet, hvor det er tydelig hva vi skal gjøre og hvordan vi

skal gjøre det, samt hvor mye tid som må settes av til dette. Satsingen på nett må ivareta

spesialiseringen, vi velger fordypning til fordel for det en kan søke seg frem til selv på nett.

For å synliggjøre våre nettbaserte tjenester og våre mest brukte baser, legges ikoner med

lenker til disse på publikumsmaskinenes startside.

Opprettholde og videreutvikle arrangementene våre

Biblioteklønsjene videreføres som et fast, forutsigbart tilbud på dagtid. Lønsjenes tematikk

speiler ulike deler av samlingen vår og fanger opp og utdyper aktuelle temaer i samfunnsdebatten. De litterære lønsjene endrer profil til mer foredragsrettede. Stedet for

arrangementet vurderes, da kafeen rent lydmessig ikke er et godt egnet lokale.

Musikkavdelingen inviteres til å bli med på lønsjene, slik sett innleder vi et nytt samarbeid

med musikkavdelingen innen allerede etablerte former. Vi opprettholder et bredt lesesirkeltilbud som treffer ulike lesere og som alle har en tydelig profil. Ny lesesirkel starter

opp i februar under tittelen "poesi takk", som en del av satsingen på formidling av poesi. Det

er søkt om støtte til videreføring av lesesirkelen som tar for seg oversatt samtidslitteratur.

Økt profesjonalisering av markedsføringen

Aktivitetsnivået krever bedre og mer markedsføring. Flere må lære å lage informasjonsmateriell, og vi må bruke mer ressurser på målrettet markedsføring overfor

spesielt egnede målgrupper, samt artikler for aviser og andre medier. Vi skal synliggjøre

bibliotekets og de ansattes kompetanse for befolkningen blant annet ved å delta på nettmøter

og i andre fora.

Større grad av faglig utveksling og inspirasjon

Internformidlingen i avdelingen styrkes spesielt innen to områder. Det legges opp til små presentasjoner fra de ulike gruppene og prosjektene om hva det arbeides med, hva som planlegges og tilbakemeldinger/evalueringer. Vi skal vite hva kollegaer arbeider med og ha mulighet til å interessere oss for hverandres prosjekt og arbeidshverdag. I tillegg forsøker vi ulike metoder for å styrke den faglige internformidlingen.

Videreføre og innlede nye samarbeid med andre avdelinger og eksterne aktører

Internt samarbeid på hovedhuset, blant annet i forbindelse med særetnkurs (Unge Deichman), særetnsider (Unge Deichman, Digitalt bibliotek), nettsatsing (Digitalt bibliotek, Utviklingsenheten),

Samarbeid med kunstner Katharina Blad og forfatter Hans Petter Blad i forbindelse med

prosjektet Visuell poesiformidling (sammen med Utviklingsenheten). Produsent til Den

Kulturelle skolesekken i samarbeid med Det norske teatret og produksjon av formidlingsseanser i forbindelse med teaterforestillingene (sammen med Unge Deichman).

Det utarbeides og søkes om støtte til nytt prosjekt for den Kulturelle skolesekken for skoleåret 2011/2012.

Vi arbeider for at særetnkursene skal bli en del av en større satsing for hele Deichmansystemet og undersøker muligheter for samarbeid med Utdanningsetaten.

Følge opp spesielle satsinger, være synlig ved Oslos kulturbegivenheter og være aktuelle

Påtrengende poesi er samlende tittel for avdelingens satsing på poesi. I 2011 blir det under

denne tittelen poesilesesirkel, lyrisk elevator og visuell poesiformidling.

Vi er til stede ved festivaler som blant annet Øya, Oslo bokfestival og Miljøfestivalen for å

synliggjøre biblioteket for deler av befolkningen som tradisjonelt ikke oppsøker oss.

6

Mål 3

Vi skal arbeide for å videreutvikle avdelingen som læringsarena.

Avdelingen skal legge til rette for brukernes læring ved å tilby arbeidsplasser og relevante

kurs, og ved å tilgjengeliggjøre trykt samling og elektroniske tjenester.

Læringsarenaens

virksomhet griper også inn i avdelingens arbeid med formidling av skjønnlitteratur, sakprosa,

film og fremmedspråklig samling.

Arbeidsplasser

Det er vanskelig å få plass til flere arbeidsplasser i avdelingen i dag, selv om behovet er stort.

De som har behov for arbeidsplasser deler seg hovedsakelig i to grupper:

de som har med seg bærbare pc'er

de som trenger datamaskin med tilgang til internett, skrive- og bilderedigeringsprogrammer og vedleggsåpning.

Den første gruppen trenger bord, stoler, trådløst nettverk og strømtilførsel.

Strømtilførselen

kommer i dag stort sett fra hull i gulvet og de løse ledningene medfører snublefare for publikum og ansatte. Vi ønsker oss strømuttak på frittstående søyler isteden.

Det er plass til flere datamaskiner rundt båten, men for mange maskiner her, vil sperre for

publikums og ansattes bevegelsesmønster i sal 2. Disse maskinene er dessuten utilgjengelige

for rullestolbrukere fordi de er plassert så høyt. Hvis datamaskinene på sidesalene blir byttet

ut med nye maskiner eller tynne klienter, vil det være en stor forbedring. Det er plass til flere

datamaskiner ved langbordet i sal 1, der det i dag kun står to maskiner.

Kurs og opplæring

Avdelingens kurs- og opplæringstilbud konsentrerer seg om:

– tilgjengeliggjøring og formidling av trykt og elektronisk informasjon for informasjonssøkende. Hovedmålgruppen her er skoleelever, studenter og minoritetsspråklige

– bidra til å redusere digitale skillelinjer i befolkningen ved å tilby datakurs. Her er behovet stort, og voksenavdelingen har måttet begrense tilbudet til stort sett å omfatte

målgruppen seniorer.

Voksenavdelingen vil fortsette dette arbeidet med noen tilføyelser/endringer. Alle kurs bør

avsluttes med at kursdeltakerne fyller ut en liten evaluering, der de også blir spurt om hvor de

har hørt om kurset, og om hvilke informasjonsbehov de har som vi ikke er klar over.

En

forutsetning for å drive kurs- og opplæringsvirksomhet, er at vi har lokaler som er tilrettelagt

for dette. Nedre sal må rustes opp etter intensjonene. Avdelingen trenger også flere flyttbare

lerreter til Biblioteklønsjer og kurs.

Kurs for informasjonssøkende, særlig skoleelever og studenter

– Kildekritikk og nettressurser

Det er utarbeidet et opplegg for kildekritikk som ikke er testet ut ennå. Dette bør testes ut, og

vi tror det kunne være fint å samarbeide tettere med en skole om dette opplegget.

Bjørnholt og

Rommen er skoler der Deichman allerede har avdelinger, eller skal få. Elvebakken er en skole

i nærheten som bruker oss mye, og som vi kanskje kan samarbeide tettere med for uttesting av

kurs. Vi bør også ta opp igjen kursing i /orientering om emneportalen Detektor, som ble

relansert på ny plattform i november 2010.

7

– Særemnekurs

Avdelingen videreutvikler særernekursene som en del av satsingen overfor ungdom. Vi

avholder to særerneuker i året, med mulighet for besøk av til sammen 30 klasser, og vurderer

om tilbudet skal utvides da vi ikke dekker behovet for kurs. Sammen med Utviklingsenheten

undersøker vi mulighetene for å gjøre særernekursene til et fellesprosjekt for hele Deichman

og ser på muligheter for samarbeid med Utdanningsetaten.

Innholdsproduksjonen foregår kontinuerlig, med hovedvekt på vårsemesteret. Vi utvider

samarbeidet med Unge Deichman i forbindelse med kursene og med Digitalt Bibliotek i

forbindelse med oppgradering av særernesidene. Deichman har også søkt om midler til nye

nettsider sammen med Stavanger bibliotek, Sølvberget fra NB/ABM.

Markedsføringsarbeidet

er avgjørende for å nå elever ved ulike skoler.

– Omvisninger

Vi bør lage et standardisert opplegg for skoleelever og andre, som kan tilpasses etter behov.

Vi bør også tilby en presentasjon av våre tjenester på nettet, feks. i DDV.

Nytt: «Kurs» i Oslos lokalhistorie / Oslorelatert slektshistorie

I strategisk plan står det mye om at Deichman skal samarbeide mer med andre aktører, som

feks. Byarkivet. Her kunne vi tenke oss et samarbeid, hvor kanskje folk fra Byarkivet kommer

hit for å fortelle om forskjellige sider av Oslos historie, evt. kombinert med visning av filmer

om Oslo, eller med handling fra Oslo, i Kinoteket. Eller at vi samarbeider med Byarkivet om

å tilby kurs i slektshistorie, der målgruppen er folk som har slekt fra Oslo eller Aker.

Opplæring til minoritetsspråklige

– Omvisninger

Mange skoler henvender seg til voksenavdelingen for å få omvisninger for flerspråklige

grupper. Her kan det utarbeides et opplegg på kanskje 3 forskjellige nivåer etter hvor mye

norsk gruppene kan. Det er en fordel at omvisningene blir mindre personavhengige og mer

standardisert. Vi bør også kunne tilby disse gruppene en gjennomgang av DFBs tjenester på

nettet i DDV feks. DFB bør brukes aktivt i dette arbeidet.

Nytt: Datakurs for fremmedspråklige i samarbeid md DFB og Bazar

Datakurs

– Nybegynnerkurs i data / datakurs for seniorer

– Temakurs i data

bildebehandlingskurs har vært holdt i 2010, andre temaer kan være kurs i facebook, twitter, wikipediaredigering eller andre ting det kan oppstå etterspørsel etter.

– Nytt: Datakurs med åpent tema

der folk kan spørre om det de lurte på som f.eks. datasikkerhet, nettbank, netthandel, offentlige tjenester etc.

På nett

Voksenavdelingen bør bli flinkere til å profilere sine tjenester og tilbud på egne og andres nettsider.

– Særemnesider

Deichman skal samarbeide med Sølvberget, Stavanger bibliotek, om nye særemnesider. Dette er noe alle landets elever og folkebibliotek vil ha glede av

– Biblioteksvar

Her er utviklingen noe usikker?

– Detektor

Det bør satses på utvikling og markedsføring av Detektor. Vi bør ta kontakt med 8

Skolenettet og andre sentrale aktører i skolen.

– Film

Voksenavdelingen bør tilgjengeliggjøre det vi har streamet og filmet av foredrag etc.

– Lynkurs i bibliotekbruk og informasjonssøking

Lage et lynkurs på nettsidene våre om hvordan man finner fram til kilder på og utenfor biblioteket

Mål 4

Det overordnede målet er å levendegjøre den fremmedspråklige samlingen i langt større grad enn det har blitt gjort til i dag, gjennom formidling, informering og oppbygging av nettverk.

Ca ¼ av Oslos borgere har minoritetsbakgrunn, og det er et uttalt ønske fra politisk hold at

biblioteket skal utgjøre en integrasjonsfaktor ved å ha et kulturtilbud på flere språk og slik

fremme kunnskap, leselyst, språk- og kulturforståelse.

Nye hyller, utstillingsmuligheter og omorganisering av det fysiske rommet

De eksisterende hyllene er for lengst modne for utskiftning. I den forbindelse bør vi se på

hvordan vi kan omorganisere salen og best mulig utnytte plassen. De få krakkene og stolene

som står rundt om i lokalet blir flittig brukt, og det hadde vært ønskelig om vi fikk plass til en liten sittegruppe.

I tillegg til nye hyller, er det behov for et sted å ha utstillinger. Dette kunne gjerne være i

tilknytning til den nevnte sittegruppen. Her kunne vi også tenke oss og ha en berørings skjerm

med Bazar. Dette er et bra tilbud til språklige minoriteter som vi bør bli flinkere å promotere.

Det kunne også vært aktuelt og ha avislesemaskinen med Library Press Display og de

fremmedspråklige avisene her, hvis de allikevel skal flyttes fra vestibylen. Det ville bidratt til

å gjøre området mer levende.

Skal vi få til et slikt aktualitetspunkt vil det nok komme til å gå på bekostning av antall hyllemeter til bøker og medier. Større endringer vil uansett føre til at vi må foreta noen

prioriteringer, og i en slik prosess er det selvsagt viktig at DFB blir involvert og deres ekspertise og mening tillagt vekt.

Skape engasjement

En forutsetning for å få til en vellykket satsning er at flere ansatte på Voksenavdelingen får et

eierskapsforhold til samlingen og føler et ansvar for å være med og jobbe med den.

Det er mer arbeidskrevende å holde orden i hyllene her enn ellers i

Voksenavdelingen, så det

er avhengig av at flere tar i et tak. Et tiltak vi vil foreslå, er å invitere ansatte til å adoptere et

språk og ha ansvar for å rydde dette f.eks. hver 14 dag.

Fremme samarbeid og bygge nettverk

Samarbeidet med DFB må bli bedre og tettere. De sitter på en mye kompetanse og har ett stort

nettverk vi bør nyttegjøre oss. Det er også ett tankekors at de utstillingene DFB produserer

blir vist frem på biblioteker over hele landet, men ikke hos oss.

Videre bør vi knytte til oss ressurspersoner på filialene og høste av de erfaringene de har gjort

med nettopp formidling retta mot minoriteter. Dette gjelder spesielt Gamle Oslo, Furuset,

Stovner, og Holmlia – filialer som har stor andel fremmedspråklige brukere.

For å få en helhetlig profil utad bør vi samarbeide med de andre interne gruppene på Deichman; både kinotekgruppa, fagbokgruppa, litteraturgruppa, Unge Deichman og Musikkavdelingen der det faller naturlig. I samarbeid med markedsansvarlig her på huset bør

vi finne en strategi for hvorledes vi skal formidle samlingen og kommunisere med brukerne.

9

Deichman innledet i 2010 et samarbeid med Film fra Sør som begge parter er interessert i å

videreutvikle i 2011. Dette kan være en gylden anledning til å vise frem det av samlingen som

har tematisk eller geografisk tilknytning til de aktuelle filmene.

Vi ønsker å knytte til oss andre eksterne samarbeidspartnere; det være seg frivillighetssentraler, Røde Kors flyktningeguide eller andre organisasjoner som arbeider med

Oslos minoriteter.

Aktiv formidling

Første prioritet er å få på plass et aktualitetspunkt hvor vi kan ha utstillinger og annen aktuell

informasjon tilgjengelig. Voksenavdelingen bør være et naturlig stoppested for DFBs utstillinger. Vi tenker også å utarbeide en brosjyre som presenterer samlingen og tilbudet vårt.

Egne arrangementer tenker vi først å sette i gang med når vi har etablert et fungerende

nettverk og vi har lært av filialenes erfaringer.

Mulige arrangementer:

- Forfatterbesøk; forfattere med tilknytning til andre land og språk, for eksempel fribyforfatterne. Her kan vi samarbeide med litteraturgruppa.
- Filmkvelder med fremmedspråklig film

6. Interne satsningsområder

6.1 Kritiske suksessfaktorer

– Kompetanseheving (ansatte)

Det er nødvendig at avdelingen fortsetter med en rekrutteringspolitikk som sikrer tilførsel av spisskompetanse på nødvendige områder. Det er også nødvendig å heve og

utvikle kompetansen til de ansatte gjennom kursing og annen opplæring slik at de blir i

stand til å produsere de nye tjenestene som forventes av biblioteket.

– Kompetanseheving (brukere)

Det er også nødvendig å heve kompetansen hos brukerne i ulike sammenhenger slik at

de kan nyttegjøre seg alle mulighetene biblioteket byr på.

– Samarbeide med andre kulturelle aktører

I formidlingsarbeidet er det nødvendig at avdelingen samarbeider med eksterne aktører

som Litteraturhuset, Kulturetaten sentralt osv.

– Tilførsel av ressurser

I forbindelse med de to store prosjektene som skal gjennomføres i 2010, (samlingsgjennomgang/kassering og innføring av sikring), trenger avdelingen tilførsel av to hele stillinger

– Sikringsprosjekt

Fremdriftsplanen i Voksenavdelingen er helt avhengig av fremdriften i prosjektet generelt.

– Samarbeide med enhetene i Bibliotekfaglige støttefunksjoner, Unge Deichman, Musikkavdelingen

Dette samarbeidet må fungere godt dersom man skal få den ønskede utviklinga av bibliotekets tjenester og ytelser. Områder der dette er en utfordring er bl.a. i forhold til formidlingsarbeidet, læringsarenaen og omforminga av vestibylene.

10

6.2 Kompetanseutvikling - opplæringsplan

(Plan i eget vedlegg.)

I forbindelse med forsøket med nye måter å veilede/formidle på, ønsker vi en foreleser/veileder i forkant av prosjektet. Gjerne fra HiO.

7. Utviklingsbehov, innspill og ønsker for 2011

7.1 Egen avdeling

Ettersom utvikling og eksperimentering vil stå sentralt for hovedbiblioteket i tiden som kommer, bør vi gjennom flere ulike tiltak sørge for faglig påfyll og motivasjonsfremmende

impulser for alle ansatte. Avdelingen ønsker seg noe mer bibliotekfaglig diskusjon, gjerne i

form av seminarer, gjesteforelesere osv. og vil i løpet av året komme med forslag til slik aktivitet. Avdelingen vil også komme med forslag til besøk til andre bibliotek som nettopp har bygd nytt. Vi tror at det bibliotekfaglig kunne være nyttige erfaringer å hente fra disse.

7.2 Deichmanske bibliotek/Kulturetaten

Det er behov for å utvikle et bedre samarbeid med Kulturetaten. Dette gjelder særlig Personalavdelingen for å få til en mye raskere behandling av rekrutteringssaker.

Dato: 15.12.2010

Gunnar Dypdahl

HANDLINGSPLAN FOR 2010

LAMBERTSETER

Handlingsplanen for 2010 trer i kraft først etter at biblioteket har flyttet i nye lokaler og gjelder perioden september-desember. Biblioteket er nå inne i en hektisk periode mellom midlertidige og helt nye, spennende lokaler. Vi vil bruke tiden før flyttingen mer til forberedelser og planleggingen enn til den daglige driften.

1. Avdelingens nedslagsfelt

Lokalisering

Biblioteket er plassert i nye og mye større lokaler enn tidligere, midt i et nytt kjøpesenter med store vinduer mot gaten samt passasjen ved den ene av to hovedinnganger. Det er direkte innendørs gjennomgang fra T-banen til sentret, over 700 parkeringsplasser og bussforbindelse til deler av øvrige bydel samt til bydelene i Region sør.

1.2 Befolkningssammensetning og brukere

Innbyggertallet i Nordstrand bydel har økt fra 44802 fra året før til 45710 i 1.1.2009. (Kilde: Statistisk årbok for Oslo 2009)

Bydelens befolkningssammensetning i aldersgrupper:

- * Andelen barn 0-5 år i bydelen har økt og ligger over bygjennomsnittet
- * Andelen 6-19 år er redusert for Oslo totalt, samme endring omfatter også bydelen
- * Andelen 20 – 66 år er forholdsmessig mindre representert i bydelen enn i Oslo totalt
- * Andelen 67-79 år og 80+ reduseres men er mer representert i bydelen enn i Oslo totalt

(Kilde: Budsjett 2010 for Bydel Nordstrand)

Befolkning med innvandrerbakgrunn

Bakgrunn	Vestlige innvandrere	Ikke-vestlige innvandrere	Innvandrere i alt
Prosentandel av befolkning	2007: 3,5	2007: 7,8	2007: 11,3
	2008: 3,5	2008: 8,6	2008: 12,0
	2009: 5,6	2009: 7,3	2009: 12,8

Største etniske grupper

Det bor 5866 innvandrere i bydelen. Denne gruppen består av innvandrere og norskfødte med to utenlandske foreldre. Andelen mellom vestlige og ikke-vestlige innvandrere har snudd seg sterkt fra tidligere år. Jeg antar at grunnen til dette er økt arbeidsinnvandring fra Baltikum og Polen. Selv om innvandrerandelen øker jevnt kan Nordstrand fortsatt regnes som en av de ”hviteste” bydelene i Oslo. Statistikk over landene innvandrere kommer fra er ikke lagt ut enda, men vil bli lagt til grunn for planleggingen når den foreligger.

1. 3 Forventet utvikling i befolknings sammensetningen og betydningen av dette.

Prognose for befolkningsutviklingen viser følgende tendens:

* Aldersgruppen 0-5 år vil ha en årlig økning fra 2010 til 2014.

* Aldersgruppen 67-79 år vil få en nedgang fram mot 2010 for deretter å øke.

(Kilde: Budsjett 2010 for Bydel Nordstrand)

Brukere: Satsingen mot barn skal være en prioritert oppgave for biblioteket. Antall barn opp til 15 år øker og omfatter nå bortimot 10 000 personer, 20% av befolkningen. I prosent er de mellom 44 og 60 år den største aldersgruppen, 35%, i bydelen. Samtidig gjør den store andelen av eldre i bydelen, at vi hele tiden må være oppmerksom på deres behov. Innvandrere er i følge mange undersøkelser ivrige brukere av biblioteket. Vi må fortsette med å forbedre tilbudet til dem, ikke minst overfor den raskt økende andel vestlige arbeidsinnvandrere.

1.4 Skoler, utdanningsinstitusjoner og barnehager i avdelingens nedslagsfelt

Skoler

	Antall skoler:		Antall elever:	
	Kommunale	Andre	Kommunale	Andre
Barneskoler	8	2	3464	419
Ungdomsskoler	5		1542	
Videregående skoler	3		1272	
SUM			6278	419

Offentlige:

Barneskoler: Bekkelaget, Ekeberg, Karlsrud, Kastellet, Lambertseter, Munkerud, Nedre Bekkelaget og Nordstrand.

Ungdomsskoler: Brannfjell, Karlsrud, Kastellet, Lambertseter og Nordseter.

Videregående skoler: Holtet, Lambertseter og Nordstrand.

Private: Ryenberget skole og Steinerskolen på Nordstrand.

Barnehager

	Antall barnehager:	Antall barn:
Kommunale barnehager	28	
Private barnehager/Familiebarnehager	28/39	
Sum	95	2738

Antall barn i barnehager øker.

1.5 Andre forhold av betydning

En grundigere analyse av befolkningssammensetningen vil bli lagt fram i forbindelse med arbeidet med samlingsutviklingspolicyen. Vi vil også få mer informasjon om befolkningen – om brukere og ikke-brukere av biblioteket – når en nyansatt konsulent, som har nettverksbygging som en av sine hovedoppgaver, har kommet i gang med sitt arbeid.

2. Informasjon om avdelingen

2.1 Fysisk miljø

Biblioteket ligger i Lambertseter senter og er drøye 1200 m² delt mellom seks plan. Fire av disse planene inneholder medier (foajé, plan 2 og mesaninene plan 3 og plan 4). På plan 1 finnes det WC og garderobeavdeling og på plan 3 er det kinotek, tre studie- og to møterom, mediatek og entre med et lite tekjøkken. Personalet har sine kontorer og kjøkken på plan 4, mens toalettene deres finnes på plan 3 og plan 1. Konsulenten i universell utforming ved Torshov bibliotek, Hege Eidseter Finnset, har vært involvert i prosessen under planleggingsperioden.

2.2 Ansatte

Antall årsverk	6,5
Antall ansatte	8

2.3 Åpningstider

Vi må redusere åpningstidene med mindre vi får flere stillinger! Det nye biblioteket består av seks etasjer. Vi har i alt tre betjeningspunkter på plan 2 og foajé og ett punkt på hver av mesaninene. På det nåværende tidspunktet er det vanskelig å si hvor mye personalressurser det krever å drifte hele biblioteket på en forsvarlig måte for både publikum og ansatte. Men selv om vi nå innfører selvbetjening på biblioteket, er det urealistisk å tro at vi kan beholde dagens åpningstider. Dette er en situasjon som matcher meget dårlig med nyheten om et nytt ressursbibliotek og er en klar forverring av bibliotektilbudet for bydelens befolkning.

Åpningstid per 1.1.2010, 43 timer i uken. I sommermånedene er det kortere åpningstider.

Forventet åpningstid per 1.10.2010, 40 timer i uken, p.g.a. personalsituasjonen:

man-tirs 10-19

onsd-fre: 10-16

lø: 10-15

Ønsket utvikling av åpningstid:

Vi ønsker å ha åpningstider som tilsvarer andre ressursbibliotek, Majorstuen og Stovner. Det er et stadig ønske blant publikum om at biblioteket burde ha lengre åpningstider! Vi ønsker også å ha et søndagsåpent bibliotek med tiden. Vi vil gjerne prøve å åpne deler av biblioteket for avislesning og selvbetjent innlevering og utlån mellom kl. 9 og 10 om formiddagen. Da vil ikke personalet være tilgjengelig for veiledning.

2.4 IKT

Innholdet i dataparken på biblioteket er foreløpig under behandling. Se punkt 5.4.

2.5 Samlingsutvikling

Et faglig kvalifisert samlingspolicy-dokumentet for avdelingen er under arbeid. For Lambertseter som et blivende ressursbibliotek i Region sør, vil et tilsvarende dokument for de øvrige avdelingene i regionen ha betydning for hvordan samlingsutviklingen vil bli hos oss.

Planlagt utvikling av avdelingens mediebestand

Samlingen ble kassert kraftig i årene før flyttingen til den nye filialen. Vi fortsetter med å bygge opp samlingen i en planmessig og kontinuerlig prosess, som bygger på den nyeste forskningen på feltet. Vår viktigste oppgave nå er å finne ut den beste sammensetningen og mengden av media til det behovet som finnes i bydelen og i regionen øvrig.

Grunnlagsmaterialet for dette arbeidet er:

- informasjon om bruken om samlingen
- kunnskap om mediesamlingen
- kunnskap om befolkningsgrunnlaget i området, så vel som brukere og ikke-brukere
- bevissthet om filialens mål

Samlingen vil bestå av media i papirform og etter hvert i digital form etter tilgang og behov.

Vi har erfaring med å hente media på urdu fra DFB og skal utvide dette tilbudet på flere andre språk. Innkjøp av spill skal også fortsette.

2.6 Utlån og besøk

Planlagt utvikling av avdelingens utlån

Lambertseter bibliotek har tradisjonelt hatt høyt utlån. Utlånet var dalende frem mot 2007 i det gamle biblioteket i Cecilie Thoresensvei 17. (2005: 120880, 2006: 110770 og 2007: 108085). Noe av grunnene til dette var innføringen av Mappa Mi som ga folk mulighet til å fornye det lånte materialet hjemme, men også det at lokalene var slitte og gammeldagse. Det ble i mange år ikke satset på et bibliotek som likevel snart skulle bli flyttet. Utlånet fortsatte å synke i det første året i midlertidige lokaler, men i løpet av det andre året har utlånet økt fra måned til måned. I alt er økningen på 14%. Vi antar at denne utviklingen vil fortsette i de nye lokalene.

Planlagt utvikling av avdelingens besøk

All erfaring tilsier at bruken av nye eller nyrenoverte biblioteklokaler vil øke kraftig. Vi regner med at Nye LMB ikke vil være ett unntak her og venter at vår aktive markedsføring før flyttingen vil gi resultater. Det er mange faktorer som påvirker dette: plasseringen av biblioteket midt i et kjøpesenter, flott designet bibliotek og mange nye media og ulike tilbud som vi ikke har hatt tidligere. Økt systematisk informasjon særlig til barnehagene og skolene vil også kunne føre til flere besøkende.

Vår satsning på ungdom vil nå settes i gang for fullt når ungdomsbibliotekaren kan egne seg til ”sin” gruppe etter å ha vært aktivt med i planleggingsprosessen til ny filial. Også ansettelsen av en konsulent som har profilering av biblioteket som en av sine hovedoppgaver, vil kunne gi positive resultater

2.7 Effekt

Planlagt utvikling av avdelingens omløpshastighet

Vi er veldig fornøyd med å ha fått kassert mye gammelt fra hyllene. Dette, sammen med økt utlån, gir omløpshastighet på 4,1, en stigning på 0,3% fra året før.

Planlagt utvikling av avdelingens effektivitet

Selvbetjening vil frigjøre ressurser til andre oppgaver som for eksempel mer personlig veiledning av brukere, dataopplæring, markedsføring av bibliotekets tjenester og å ta seg av økningen av hold-av bestillingene.

Hurtiglån forkorter reserveringskøen på en effektiv måte og gir en ekstra glede for de som finner en godbit på hylla.

Vi gjennomgår rutinene fortløpende samt har årlige temamøter rundt dette for å luke bort tidkrevende og unødvendige rutiner. Det har også vært nyttig med hospitering og å ha ekstrarhjelper og praktikanter på biblioteket som har sett på våre rutiner med ferske øyne.

Det viktigste virkemidlet er likevel å styrke opplæring av eget personale på alle fagområder.

Planlagt utvikling av avdelingens tjenesteyting

3. Tjenesteutvikling

- bydelens storstue!
- kinotek – filmarbeid
- selvbetjening
- nattomat – døgnåpen innlevering evt. innlevering under sentrets åpningstid
- utvidet åpningstid?
- spill
- mediatek eller legorom/miljøkonkretisering
- utvidet opplæringstilbud i IKT for bydelens innbyggere
- fortsette med lesesirkel for voksne, vurdere å starte lesesirkel for ungdom

4. Avdelingens mål

Etatens visjon

Kulturetaten skal utvikle Oslo til en attraktiv, mangfoldig og unik kulturhovedstad

Deichmans visjon

Deichman åpner verden for deg!

Deichman skal gi alle inspirasjon og mulighet til opplevelse, egenutvikling og aktiv deltakelse i samfunnet.

Visjon for avdelingen

Møteplass for kultur, kunnskap og glede – åpen og gratis!

Mål 1: Ta i bruk den nye filialen med ny typologi som gir oss mer enn et hus med bøker.

Tiltak og fremdriftsplan

- overta og godkjenne biblioteket før åpningen slik at alt går knirkefritt fra første stund alt fra det tekniske og det bibliotekfaglige
- sørge for at alle ansatte, også de som arbeider sporadisk hos oss, behersker alle tekniske løsninger i bygningen
- ha kyndig veiledning for publikum i bruk av nattomat, selvbetjent innlevering og utlån og andre tekniske nyheter, bl.a. individuell informasjonssøking
- biblioteket skal ha klar og enhetlig skilting overalt. Dette er et pilotprosjekt for Bjørvika-bibliotek. Merking og skilting av samlingene skal være unnagjort før flyttingen
- biblioteket skal være tilgjengelig for alle bydelens innbyggere (universell utforming)
- de ulike utstillingsmulighetene, store som små, skal være på plass
- finjustere visjonen for avdelingen/finne et flott slagord
- arrangere åpningsfest med prominente gjester og både lokale og andre kjente utøvere med mest mulig mediadekning. Alle både eksisterende og blivende samarbeidspartnere skal inviteres skriftlig.
- tilrettelegge for aktiv brukermedvirkning i utviklingen av innholdet på bibliotek tjenester
- bli et ressursbibliotek:
- koordinere kompetansen i regionen i 2010
- skal ha godt utviklet samlingsutviklingspolicy i 2010
- tilby egnede lokaler for regionale møter på plan 3
- ideene fra biblioteket skal videreutvikles i det nye hovedbiblioteket i Bjørvika

Mål 2: Bibliotektilbud til barn og unge prioriteres.

Tiltak og fremdriftsplan

a. tilbud til barn

- sørge for en best mulig innkjøringsfase for en ny barnebibliotekar og la vedkommende initiere nye tiltak og vurdere samlingen
- Go` bok tilbud til alle 3. klassene i bydelen
- utvikle tilbudet til skolene og lærerne i samarbeid med Skolenettverket og samkjøre dette i regionen. Minst to møter årlig
- utvide og forbedre tilbudet til barnehagebarna i samarbeid med regionens Barnehagesatsningsgruppe. Invitere dem i tur og orden på besøk for å bli kjent med det nye biblioteket. Ha to barneteaterforestillinger eller andre happeninger før jul
- kassere i mediasamlingen før flyttingen
- følge samlingsutviklingsplanen i innkjøp, bla. å vurdere forholdet mellom fag og kjønn
- abonnere på flere tegneserier for barn og stille de til utlån
- anskaffe spill

b. tilbud til ungdom

- få den nye ungdomsavdelingen opp og gå fra dag én etter flyttingen
- sende ut info og opprette kontakt med div. ungdomsorganisasjoner, bl.a. Fritidsklubben i bydelen og opplyse om det nye biblioteket og om våre tilbud i løpet av sommeren
- sende ut info og opprette kontakt med div. andre organisasjoner, bl.a. Nordstrand kulturskole
- kjøpe flere dataspill etter prøveperioden med spill i de midlertidige lokalene. Sørge for opplæring for personalet i innkjøp av spill og de tekniske løsningene
- ha spillturnering fast én dag i måneden
- utvikle tilbudet til skolene og lærerne i samarbeid med Skolenettverket og samkjøre dette i regionen. Minst to møter årlig
- forslagskasse for innkjøp for publikum på hjemmesiden ev. også på biblioteket
- vurdere lignende tiltak som UBB i Bøler i samarbeid med Ungdomsrådet i bydelen

- forberede til opprettelsen av en lesesirkel for ungdom
- abonnere på 6 stk. blader/ magasiner for ungdom

Mål 3: Arbeide for økt tilgjengelighet og kjennskap til så vel basistilbudet som til nye tilbud

Tiltak og fremdriftsplan

tilgjengelighet:

- sørge for ”døgnåpent bibliotek” – innlevering mens sentret er åpnet ev. døgnet rundt
- ta i bruk selvbetjent utlån/innlevering
- profesjonelt utført skilting og merking
- studierom til lån
- lærings- og kunnskapssenter med ulike læringsverktøy
- høy kvalitet på medier og teknisk utstyr
- tjenestene også som nett-tjenester der det finnes teknologi for det
- arrangere kurs og annet opplæringstilbud i ny teknologi enten i egen regi eller i samarbeid med andre aktører
- delta i utviklingen av DBIs web-sider

kjennskap:

- ha et personale som har fått opplæring og er dyktige:
- i å veilede publikum i individuell informasjonssøking
- i faglig veiledning og formidling
- om kildekritikk
- i personlig veiledning
- markedsføre bibliotekets tilbud ved hjelp av en kort- og en langsiktig mediaplan
- nå nye brukergrupper ved hjelp av ny teknologi og en ny stilling opprettet for dette formålet

Mål 4: Ha et aktivt samarbeid med andre organisasjoner, lokale foreninger, organisasjoner, institusjoner, skoler, barnehager og eldrecentre, frivillige og andre eksterne aktører.

Tiltak og fremdriftsplan

- fra 1.3. har vi en nyansatt konsulent med hovedansvar for nettverksbygging
- ha minst ett møte med bydelen
- bli med i Senterorganiseringen for å få bedre kontakt med alle involverte i det nye sentret og det lokale næringslivet
- invitere barnehagepersonalet på de barnehagene som gjenstår, til møter på biblioteket
- følge den lokale planen med regelmessig og tidsriktig kontakt med media
- fortsette med samarbeidet i Region sør
  - regelmessige avdelingsledermøter med regionsjefen
  - regelmessige aktiviteter innen ungsør, barnehagesatsningsgruppen osv.
- inkludere Søndre-Aker historielags virksomhet godt inn i bibliotekets annen virksomhet
- invitere alle i bydelen til å bruke samt ha en plan for bruken av kinotek, mediatek, studierommene og møterommene på plan 3
- invitere forfattere og andre aktører fra nærmiljøet til biblioteket
- skoler og barnehager. Se Mål 2

Mål 5: Sørge for å ha en mediesamling som legger vekt på kvalitet, aktualitet og etterspørsel og legge vekt på hvordan mediene presenteres

Tiltak og fremdriftsplan

- bli ferdig med samlingsutviklingsplanen, et dokument som evalueres og fornyes kontinuerlig
- følge den gode kasseringsrutinen vi har
- ha de mediene publikum etterspør, uansett format
- ha flere språk, f. eks. polsk, somali og tamil fra DFB. Urdu byttes ut to ganger i året
- vurdere kjøp av språkkurs på flere språk
- spillkonsoller

- hurtiglån, enten 7 eller 14 dager, fortsetter
- ta i bruk alle mulighetene den nye innredningen gir for å presentere media på en fin måte:
  - spesialtegnede hyller
  - ”butikk”-vegg ved trappen
  - systematiske tema-utstillinger
  - spontane tema-utstillinger osv, osv.

5. Interne satsningsområder

5.1 Kritiske suksessfaktorer

- vi har nok personale til å kunne opprettholde de åpningstidene og tilbudet vi ønsker. Vi må få minst to stillinger til i år for å klare dette.
- vi har fått en barnebibliotekarstilling i begynnelsen av året 2010, som gjør at vi klarer å planlegge tilbudet til barn på en tilfredsstillende måte.
- filialen får beholde et kvalifisert personale
- vi har nok personale for å holde minimum åpningstid mens andre er på kurs, opplæring eller hospitering
- vi har fått det opplæringstilbudet, bl.a i Bibliofil, som trengs
- vi har fått de midlene som trengs for å bygge opp biblioteket teknisk: nattomat, nok PCer og MACer

5.2 Opplæringsplan – føres i eget vedlegg

5.3/5.4 Behov drift/vedlikehold og behov IKT

Begge disse punktene blir behandlet i egne planleggingsdokumenter før flyttingen.

6. Innspill og ønsker for 2010

6.1 Egen avdeling

6.2 Deichmanske bibliotek/Kulturetaten

- vi har fått de midlene som trengs for å opprette et ressursbibliotek:
  - mediaressurser som supplerer bestanden på lokalbibliotekene
  - spesialkompetanse for bistand til bibliotek i sitt nedslagsfelt
  - inneholde basisressurser for drift av ulike nærbibliotek tjenester.
  - kan være en avlastning av hovedbiblioteket på en del funksjoner.
-
- alle i KUL har støttet oss i arbeidet med å få til et flott, nytt bibliotek på Lambertseter
  - vi har fått positiv oppfølging fra sentralt hold, bl.a. at skiltingsprosjektet blir et pilotprosjekt for Bjørvika-biblioteket

Dato: 21.01.10

Navn avdelingsleder

Päivi Särkelä